

ONDERWIJSTIJD EN LESUITVAL IN
HET VOORTGEZET ONDERWIJS
2005-2006

- eindrapport -

drs. F.E.M. Berndsens
drs. S.G. van Otterloo
drs. E.S. van Cooten
dr. S.W. van der Ploeg

Amsterdam, 27 september 2006
RegioPlan publicatienr. 1415

RegioPlan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: 020 - 5315315
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door RegioPlan
Beleidsonderzoek in opdracht van Ministerie
van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

VOORWOORD

De kwaliteit van het onderwijs in Nederland staat hoog op de agenda. Een belangrijk onderdeel van die kwaliteit is het aantal uren onderwijs dat leerlingen volgen. In het voortgezet onderwijs heerst bezorgdheid over het aantal lesuren waarvoor leerlingen staan ingeroosterd en het aantal lessen dat uitvalt. Het ministerie van OCW heeft RegioPlan gevraagd de onderwijstijd en lesuitval in het voortgezet onderwijs nauwkeurig in kaart te brengen. Daarnaast moest duidelijk worden welk beleid scholen hanteren om lesuitval terug te dringen.

RegioPlan heeft in het kader van het onderzoek bij een grote groep scholen precieze rooster- en uitvalgegevens verzameld. Daarnaast zijn interviews met scholen gehouden om het beleid ten aanzien van uitval in kaart te brengen. De resultaten van dat onderzoek zijn in dit rapport vastgelegd.

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de medewerking van een omvangrijke groep mensen. Daarom past een woord van dank aan alle directeuren en roostermakers die tijd hebben vrijgemaakt om ons van de benodigde rooster- en uitvalinformatie te voorzien en antwoord te geven op onze vragen. Ook bedanken we de heer Greeven van GP Untis en de heer Geertsema van Gepro voor de uitleg over hun roosterprogramma's. Als laatste bedanken we de opdrachtgever en begeleidingcommissie voor hun advies en commentaar.

Francien Berndszen (onderzoeker)

Eva van Cooten (onderzoeker)

Sandra van Otterloo (onderzoeker)

Sjerp van der Ploeg (projectleider)

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
1 Inleiding en achtergrond	1
1.1 Achtergrond	1
1.2 Definiëring.....	1
1.3 Vraagstelling	5
1.4 Opzet van het onderzoek.....	6
1.5 Leeswijzer	8
2 Ingeroosterde onderwijstijd	9
2.1 Ingeroosterde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype.....	9
2.2 Ingeroosterde onderwijstijd op schoolniveau.....	14
2.3 Ingeroosterde onderwijstijd naar achtergrondkenmerken	15
3 Lesuitval	17
3.1 Lesuitval in het schooljaar 2005-2006	17
3.2 Reden van ontstaan.....	19
3.3 Uitval naar achtergrondkenmerken	21
4 Gerealiseerde onderwijstijd	31
4.1 Relatie onderwijstijd en lesuitval	31
4.2 Gerealiseerde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype	31
4.3 Gerealiseerde onderwijstijd op schoolniveau	34
4.4 Gerealiseerde onderwijstijd naar achtergrondkenmerken.....	35
4.5 Gerealiseerde onderwijstijd in het schooljaar 2006-2007	36
5 Telefonische interviews	39
5.1 Het rooster	40
5.2 Onderwijstijd	41
5.3 Maatregelen.....	43
5.4 Lesuitval.....	45
5.5 Opvang en vervanging.....	46
5.6 Ziekte en verzuimbeleid.....	47
5.7 Vergaderingen	48
5.8 Proefwerkweken en excursies.....	49
6 Personeelsbeleid en onderwijsopbrengsten	51
6.1 Relaties tussen personeelsbeleid en lesuitval	51
6.2 Relaties tussen onderwijstijd en onderwijsopbrengsten	54
7 Pilot leerlingmeting lesuitval	59
7.1 Werving	60
7.2 Sms-meting	61
7.3 Resultaten.....	61
7.4 Ervaring leerlingen	64
7.5 Conclusie	64

Literatuur	67
Bijlagen	69
Bijlage 1 Methodologische verantwoording analyse roosters.....	71
Bijlage 2 Tabellen bij hoofdstuk 2.....	79
Bijlage 3 Tabellen bij hoofdstuk 3.....	85
Bijlage 4 Tabellen bij hoofdstuk 4.....	97
Bijlage 5 Itemlijst interviews.....	103
Bijlage 6 Regioindeling op basis van RBA-indeling	105

SAMENVATTING

Inleiding

Al jaren constateert de Inspectie van het Onderwijs dat veel scholen in het voortgezet onderwijs de wettelijke norm voor onderwijstijd niet halen. Er wordt te weinig onderwijstijd ingeroosterd en/of er vallen te veel lessen uit. Precieze cijfers over de omvang van lesuitval en onderwijstijd ontbraken eigenlijk tot voor kort. Voor het schooljaar 2004-2005 is voor het eerst een kwantitatieve meting gedaan naar lesuitval in het voortgezet onderwijs in opdracht van het ministerie van OCW. De onderwijstijd was in dat onderzoek niet meegenomen.

Vanaf het schooljaar 2006-2007 is de norm voor de onderbouw verlaagd en zal de Inspectie strenger gaan toezien op de naleving van de normen voor onderwijstijd. Het schooljaar 2005-2006, dat daaraan vooraf gaat, kan dus gezien worden als een overgangsjaar. Het in dit rapport beschreven onderzoek handelt over de lesuitval en de ingeroosterde en gerealiseerde onderwijstijd in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2005-2006.

Onderzoeksvragen

In het onderzoek hebben we vier hoofdvragen geformuleerd. In de eerste plaats willen we vaststellen of en in hoeverre scholen in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2005-2006 voldoende onderwijstijd inroosteren en realiseren. Een tweede vraag die we willen beantwoorden, is hoe groot de omvang van de lesuitval is. Ook willen we weten in hoeverre de lesuitval verschilt van het schooljaar 2004-2005. In de derde plaats willen we weten wat voor scholen redenen zijn om niet de volledige onderwijstijd in te plannen, wat scholen doen om lesuitval te beperken en hoe scholen omgaan met de aanpassing van de norm voor minimale onderwijstijd. Onze vierde vraag gaat over de relaties tussen personeelsbeleid en lesuitval en tussen onderwijstijd en onderwijsopbrengsten. De laatste vraag die we willen beantwoorden is of het verzamelen van lesuitvalgegevens via leerlingen een goede methode is.

Onderzoeksopzet

Aan deze jaarmeting hebben 96 scholen en of vestigingen voor voortgezet onderwijs daadwerkelijk meegedaan.¹ Het praktijkonderwijs werd buiten beschouwing gelaten. De deelnemers maken allemaal gebruik van de Vervangingsmodule van het roosterprogramma GP Untis of Roosterexpert van Gepro. Met behulp van deze programma's kunnen roostermakers het rooster inplannen en bijhouden welke lessen er uitvallen of worden vervangen en om welke redenen. Deze roosters bevatten daarmee alle informatie die relevant is voor het vaststellen van de ingeroosterde onderwijstijd, de lesuitval en de gerealiseerde onderwijstijd.

¹ 89 Brinnummers.

De deelnemende scholen hebben het afgelopen schooljaar twee keer hun volledige roosteradministratie opgestuurd naar RegioPlan. Omdat er in de groep deelnemende scholen een lichte ondervetegenwoordiging van scholen uit de vier grote steden was, heeft er een weging plaatsgevonden om landelijke cijfers over lesuitval en onderwijstijd te kunnen berekenen.

Met behulp van de roosters kan de ingeroosterde onderwijstijd en de lesuitval worden berekend. De gerealiseerde onderwijstijd wordt berekend door de lesuitval van de ingeroosterde onderwijstijd af te trekken. De onderwijstijd werd gerelateerd aan de norm, zodat er inzicht ontstaat in het percentage van de norm dat is ingeroosterd of gerealiseerd.

Naast de kwantitatieve meting onder scholen, werden er twintig interviews gehouden met directieleden van deelnemende VO-scholen om inzicht te krijgen in het schoolbeleid omtrent onderwijstijd en lesuitval en aanverwante onderwerpen.

Tenslotte zijn secundaire analyses uitgevoerd met behulp van andere gegevensbronnen over ziekteverzuim, onvervulde vacatures, personeelsbeleid, personeelsverloop en onderwijsopbrengsten.

Ingeroosterde onderwijstijd

Het blijkt dat zeer weinig scholen voldoende onderwijstijd inroosteren. Gemiddeld genomen roostert 17 procent van de scholen voldoende onderwijstijd in. Hierbij is er een duidelijk onderscheid zichtbaar tussen de onderbouw, de bovenbouw (4 havo en 4/5 vwo) en de examenklassen. In de onderbouw zijn de problemen verreweg het grootst, aangezien slechts in 6 procent van de gevallen voldoende tijd wordt ingeroosterd. In de bovenbouw wordt in 35 procent van de gevallen voldoende ingeroosterd en in het examenjaar in 65 procent van de gevallen. Gemiddeld wordt er in de onderbouw 87 procent van de norm ingeroosterd, in de bovenbouw 94 procent en in het examenjaar zelfs meer dan de norm, 107 procent. Deze driedeling is analoog aan de driedeling in de norm. Voor de onderbouw is in het schooljaar 2005-2006 de norm 1067 klokuren onderwijstijd, voor de bovenbouw is de norm 1000 uur en voor het examenjaar 700 uur.

In de uitsplitsingen naar achtergrondkenmerken werden weinig verklaringen voor verschillen tussen scholen gevonden. Er zijn bijvoorbeeld geen duidelijke verschillen in de ingeroosterde onderwijstijd tussen grote en kleine scholen, tussen openbare of bijzondere scholen of tussen scholen in grote steden of op het platteland. Wel kwam naar voren dat scholen met een lesduur van 50 minuten of meer gemiddeld meer onderwijstijd inroosteren dan scholen met een lesduur van 45 minuten of minder.

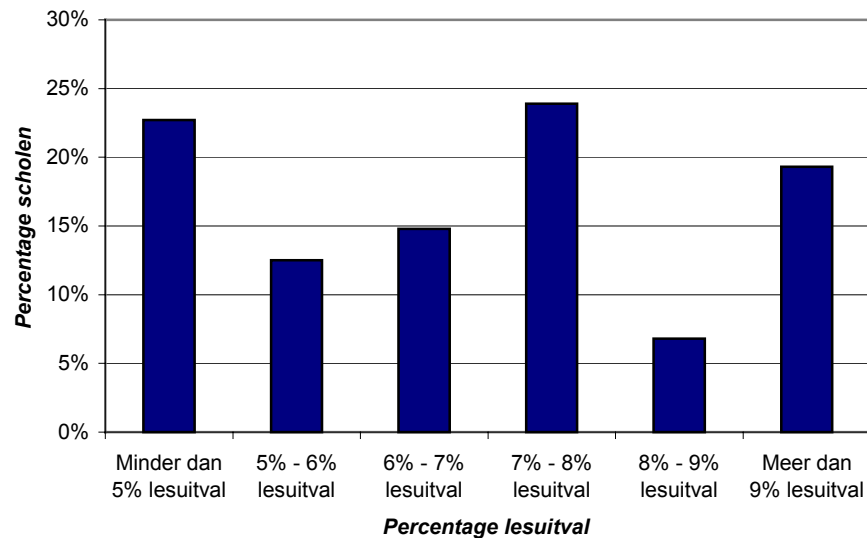
Lesuitval

In het schooljaar 2005-2006 is 6,7 procent van de lessen in het voortgezet onderwijs komen te vervallen. Dit getal sluit nauw aan bij de 6,8 procent uitval

in het schooljaar 2004-2005. Gemiddeld krijgen leerlingen daarmee één op de vijftien uren vrij, ongeveer twee uren per week. Naast *echte lesuitval* waarbij leerlingen vrij krijgen, kan er ook sprake zijn van *opvang en vervanging*. In dat geval worden de leerlingen opgevangen of wordt de les overgenomen door een andere docent. Hiervan was sprake bij 1,2 procent van de lessen. Dit is hoger dan in het schooljaar 2004-2005.

De spreiding tussen de scholen is groot. Er zijn zowel scholen waar minder dan 5 procent van de lessen uitvalt, alsook scholen waar meer dan 9 procent van de lessen uitvalt.

Figuur S.1 Spreiding lesuitval over de scholen

Lesuitval kan door verschillende redenen zijn ontstaan. Een aanzienlijk deel van de scholen houdt dit bij in het roosterprogramma. De belangrijkste redenen zijn bedrijfsvoering (organisatie, verlof en scholing) en ziekteverzuim van leraren. In het schooljaar 2005-2006 is zo'n 47 procent van de uitval ontstaan door zaken gerelateerd aan de bedrijfsvoering en nog eens 43 procent door ziekte. Dit is vergelijkbaar met het schooljaar 2004-2005.

De lesuitval is het hoogst aan het eind van het schooljaar (april tot en met juni) en in december en februari. Het patroon is over het algemeen vergelijkbaar met dat van een jaar eerder. Op maandag vielen de minste dagen uit en op donderdag de meeste. Dit is ook vergelijkbaar met een jaar eerder. De lesuitval is het hoogst aan het einde van de dag. Dit wordt mede veroorzaakt doordat scholen proberen tussenuren te voorkomen door bij plotselinge uitval met aanpassingen in het rooster de uitval naar het einde van de dag te verplaatsen, zodat leerlingen eerder naar huis kunnen. Vervanging vond, net als bij de vorige meting, met name plaats in het midden van de dag. Met uitzondering van het derde leerjaar, lijkt de uitval geleidelijk toe te nemen met het leerjaar. Dit in tegenstelling tot een jaar eerder, toen het omgekeerde

het geval leek. Verder valt op dat, net als bij de vorige meting, de meeste lessen uitvielen in het vmbo.

De lesuitval is niet gelijkmatig over de vakgebieden verdeeld. Dit is opvallend, omdat geïnterviewde schoolleiders aangeven dat ze geen expliciet beleid voeren, waarbij bijvoorbeeld bij het plannen van vergaderingen vooral examenvakken worden ontzien. In het schooljaar 2005-2006 vallen vooral sociale en verzorgende vakken veel uit en net als een jaar eerder vallen ook relatief veel culturele en creatieve vakken uit. Het vak dat wederom het meest uitvalt is lichamelijke opvoeding. Exacte vakken vallen opnieuw het minst uit.

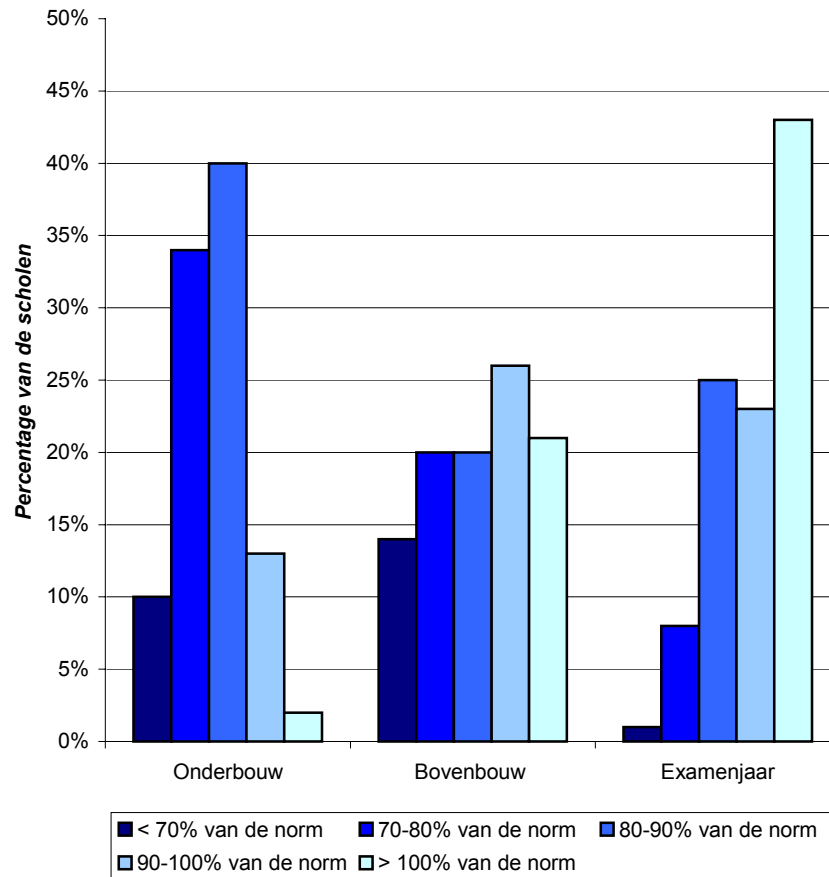
Gerealiseerde onderwijstijd

De onderwijstijd die daadwerkelijk wordt gerealiseerd op scholen hangt zowel af van de ingeroosterde onderwijstijd als van de lesuitval. We hebben de gerealiseerde onderwijstijd berekend door gegevens over lesuitval en ingeroosterde onderwijstijd aan elkaar te koppelen, en vervolgens de lesuitval van de ingeroosterde onderwijstijd af te trekken.

Globaal wordt bij de gerealiseerde onderwijstijd hetzelfde patroon zichtbaar als bij de ingeroosterde onderwijstijd. In de onderbouw wordt gemiddeld de minste onderwijstijd gerealiseerd in relatie tot de norm en in het examenjaar de meeste. De bovenbouw zit daar weer tussenin.

In figuur S.2 geven we de verdeling van scholen over de mate waarin de zij de norm voor onderwijstijd weten te realiseren. In de onderbouw wordt gemiddeld 81 procent van de norm ingeroosterd, in de bovenbouw 87 procent en in het examenjaar wordt gemiddeld 99 procent van de norm ingeroosterd. Het is overigens niet zo dat op de scholen waar veel lessen worden ingeroosterd vervolgens ook de meeste uitval plaatsvindt.

Figuur S.2 Spreiding van het percentage van de norm dat is gerealiseerd voor onderbouw, bovenbouw en examenjaar

Interviews

We hebben een kwalitatieve verdieping toegevoegd door twintig interviews te houden met directieleden. Het behalen van de onderwijstijd blijkt een belangrijk speerpunt voor veel scholen. De respondenten geven aan een groot probleem te hebben met het inroosteren van het minimale aantal uren. Vooral in de onderbouw blijkt dit moeilijk. Het overgrote deel van de respondenten staat negatief tegenover de nieuwe norm voor de onderbouw (1040 klokuren). Hiervoor worden drie soorten argumenten gegeven: 'de norm is niet realistisch', 'de norm is niet in overeenstemming met de deregulering' en 'het invoeringstraject is te kort'.

Op alle geïnterviewde scholen worden maatregelen getroffen om meer onderwijstijd in te roosteren. Deze maatregelen hebben vooral betrekking op de proefwerkweken. Deze weken zullen worden ingekort of zullen vervallen. Voor veel scholen geldt ook dat de lesvrije weken voor en na de zomervakantie zullen worden ingekort. Daarnaast proberen veel scholen invulling te geven aan de ruimere omschrijving van het begrip onderwijstijd door te werken met kernteams of keuzewerktijd.

Ook treffen scholen maatregelen om de lesuitval zoveel mogelijk te beperken. Veel lessen vallen uit door ziekte van docenten. Het hanteren van een streng verzuimbeleid kan ervoor zorgen dat er minder lessen uitvallen als gevolg van ziekte. Op veel scholen worden docenten een aantal uur extra ingeroosterd, waarop ze kunnen worden ingezet voor vervanging.

Verder betreffen de maatregelen vooral de organisatorische redenen. Het wel of niet vergaderen tijdens lestijd maakt een groot verschil uit voor het aantal lessen dat uitvalt. Vergaderingen zullen op alle geïnterviewde scholen vanaf het schooljaar 2006-2007 zoveel mogelijk buiten lestijd worden gepland. Ook van het concentreren van excursies en andere activiteiten in één periode verwachten directieleden dat het ervoor zorgt dat er minder lessen uit zullen vallen.

Secundaire analyses

Op basis van reeds verzamelde gegevens zijn in het huidige onderzoek de relaties onderzocht tussen personeelsbeleid en lesuitval en tussen onderwijstijd en onderwijsopbrengsten.

Het is goed voorstelbaar dat scholen met een relatief goed personeelsbeleid minder problemen hebben in hun personeelsvoorziening en dat er derhalve minder lessen uitvallen. In het onderzoek is naar verbanden gezocht tussen lesuitval en aspecten van personeelsbeleid. Er zijn gegevens gebruikt over het ziekteverzuimpercentage, de verzuimduur, het aantal betermeldingen, het aantal openstaande vacatures en het percentage uitstroom.

De analyse laat zien dat scholen met een hoog percentage kortdurend ziekteverzuim ook kampen met een relatief hoge lesuitval (veroorzaakt door ziekte). Het aantal openstaande vacatures en het percentage uitstroom blijken geen relatie met lesuitval te vertonen.

Het realiseren van voldoende onderwijstijd wordt gezien als een belangrijk kwaliteitscriterium. We vinden een positief verband tussen het rendement van de onderbouw en de gerealiseerde onderwijstijd. Scholen met een laag rendement in de onderbouw roosteren in het jaar daarop (2005-2006), opvallend genoeg, relatief weinig onderwijstijd in voor de onderbouw. Voor de bovenbouw zijn er nauwelijks systematische verbanden gevonden tussen de (ingeroosterde of gerealiseerde) onderwijstijd en de onderwijsopbrengsten (gemiddelde eindexamencijfers en het onvertraagd behalen van het diploma).

Analyses die een definitief antwoord kunnen geven op de vraag naar de effecten van onderwijstijd op onderwijsopbrengsten kunnen pas worden uitgevoerd als de opbrengstgegevens over het schooljaar 2005-2006 beschikbaar zijn.

Pilot leerlingmeting lesuitval

Om na te gaan of het mogelijk is om in de toekomst de lesuitvalmeting aan te vullen met een meting onder leerlingen, hebben we een pilotmeting gehouden. In de leerlingmeting hebben we in de periode half april tot medio juni dagelijks

zo'n 140 leerlingen verspreid over tien scholen een sms gestuurd met de vraag of er die dag een les was uitgevallen. De leerlingen konden antwoorden door een sms'je terug te sturen. De door de leerlingen verzonden informatie is vergeleken met die van de school. Het uitgangspunt voor een geslaagde leerlingmeting was dat de door de leerlingen verzamelde informatie voor 90 à 95 procent overeen moest komen met die van de school.

We hebben het *aantal meldingen van leerlingen op één dag per klas* vergeleken met het aantal registraties van scholen. Bovendien hebben we de dagen waarop er geen uitval werd gemeld door school én leerling erbij geteld, omdat dat tenslotte ook dagen zijn waarop het aantal meldingen overeenkomt. Als we dat doen, komt 73 procent van het aantal meldingen van de leerlingen overeen met de registratie van de school.

Een meting onder leerlingen voldoet daarom niet als aanvulling op de reguliere meting. Bovendien is de informatie die we kunnen verzamelen via de leerlingen beperkt, omdat we hierbij niet weten waarom de lessen zijn uitgevallen. Wel heeft de leerlingmeting laten zien dat leerlingen op deze manier kunnen worden benaderd voor onderzoek, maar dat het succes staat of valt met hetgeen van hen wordt gevraagd.

1 INLEIDING EN ACHTERGROND

1.1 Achtergrond

De Inspectie van het Onderwijs concludeert al jaren dat er veel lessen uitvallen in het voortgezet onderwijs. Lessen vallen uit door ziekte van docenten en doordat scholen voor organisatorische zaken onderwijsvrije dagen inroosteren. Bovendien blijkt uit onderzoek van de Inspectie dat veel scholen niet voldoen aan de wettelijk vastgestelde norm voor de minimale onderwijstijd (zie o.a. Inspectie van het Onderwijs, 2005; Inspectie van het Onderwijs, 2006).

Het uitvallen en te weinig inroosteren van lessen is een bedreiging voor de kwaliteit van het onderwijs. Een belangrijke voorwaarde voor goed onderwijs is daarom een adequaat personeelsaanbod (voldoende leraren en kwalitatief goede leraren). In dat licht zijn de vooruitzichten voor het voortgezet onderwijs ronduit zorgwekkend. Met alleen al het geraamd tekort aan leraren van tussen de 2 en 4,5 procent per 2010 (ministerie van OCW, 2006), zijn er forse problemen te verwachten met betrekking tot de manier waarop alle leerlingen les moeten krijgen. De huidige ramingen laten voor de nog iets langere termijn (2015) tekorten van 8 tot 10 procent zien. De gevolgen van dergelijke tekorten voor de onderwijskwaliteit zijn niet te overzien.

Het is daarom terecht dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) onderwijstijd en lesuitval in het voortgezet onderwijs als belangrijke beleidsindicator heeft gedefinieerd. Het betreft in feite de schakel tussen problemen in de personeelsvoorziening en de kwaliteit van het onderwijs (de schoolprestaties).

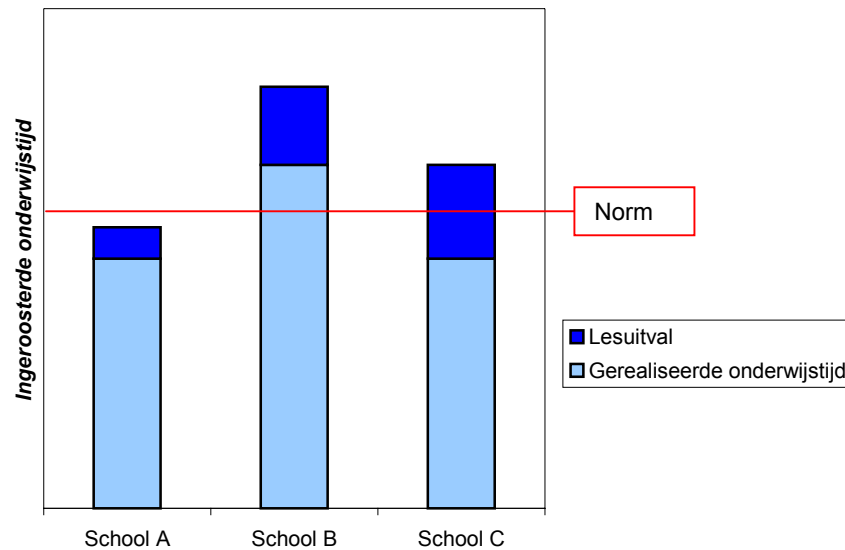
In opdracht van het ministerie van OCW heeft RegioPlan een jaarmeting onderwijstijd en lesuitval in het VO uitgevoerd voor het schooljaar 2005-2006.¹ Voor deze meting hebben we op scholen roostergegevens opgevraagd en aan de hand daarvan de onderwijstijd en de lesuitval berekend voor het schooljaar 2005-2006.

1.2 Definiëring

Het is belangrijk dat duidelijk is wat precies onder lesuitval en onderwijstijd moet worden verstaan en wat het verband is tussen de begrippen. In de onderstaande figuur zijn drie mogelijke situaties geschetst. Onder het figuur worden de begrippen uitgelegd.

¹ De scholen voor praktijkonderwijs zijn onder andere vanwege de afwijkende onderwijsvorm buiten beschouwing gelaten. Meer informatie hierover is te vinden in bijlage 1.

Figuur 1.1 Schematische weergave van de begrippen

- **Onderwijstijd**

In het schooljaar 2005-2006 wordt onder onderwijstijd verstaan: de verplichte contacturen met docenten. In dit rapport maken we onderscheid tussen twee vormen van onderwijstijd: de ingeroosterde onderwijstijd en de gerealiseerde onderwijstijd.

- **Ingeroosterde onderwijstijd**

Onder ingeroosterde onderwijstijd wordt verstaan de tijd in klokuren die scholen inroosteren voor lessen ofwel contacturen. Er is hierbij nog geen rekening gehouden met lesuitval. In het figuur geeft de hoogte van de hele balk de ingeroosterde onderwijstijd aan.

- **Lesuitval**

Indien lessen niet worden gegeven, is er sprake van lesuitval. Lesuitval komt voor als er een afwijking plaatsvindt ten opzichte van de ingeroosterde onderwijstijd. Dit zijn met name de dagelijkse roosterwijzigingen. Lesuitval kan zich vervolgens op twee manieren manifesteren: echte lesuitval waarbij leerlingen vrij krijgen en opvang of vervanging waarbij lessen niet gegeven worden zoals gepland, maar er wel sprake is van een vervangende activiteit of een vervangende docent die voor de klas staat. In het figuur geeft het donkerblauwe vlak de lesuitval weer. Omdat opvang en vervanging meegeteld worden als onderwijstijd, geeft dit vak alleen de echte lesuitval weer.

- **Gerealiseerde onderwijstijd**

De gerealiseerde onderwijstijd is de tijd die de leerlingen daadwerkelijk les hebben gekregen. Om de gerealiseerde onderwijstijd te berekenen wordt de (echte) lesuitval van de ingeroosterde onderwijstijd afgetrokken. In het figuur geeft het lichtblauwe vlak de gerealiseerde onderwijstijd weer.

- **Norm voor minimale onderwijstijd**

Met het inroosteren of het behalen van een bepaald aantal klokuren aan onderwijstijd is niet direct altijd de *norm* voor de onderwijstijd behaald. In figuur 1.1 hebben we de norm weergegeven met de rode streep. Voorbeeldschool A heeft niet voldoende onderwijstijd ingeroosterd en dus zeker niet voldoende gerealiseerd. Voorbeeldschool B heeft én voldoende ingeroosterd én voldoende gerealiseerd. De laatste voorbeeldschool heeft wel voldoende ingeroosterd, maar niet voldoende gerealiseerd.

Uit het figuur blijkt dat weinig lesuitval niet hoeft te betekenen dat er voldoende contacturen gerealiseerd worden (school A). Anderzijds hoeft veel lesuitval niet te betekenen dat er te weinig onderwijstijd wordt gerealiseerd (school B). Ook is het mogelijk dat scholen die voldoende onderwijstijd inroosteren alsnog te weinig klokuren realiseren door veel lesuitval (school C).

De norm voor de minimale onderwijstijd verschilt per leerjaar en onderwijstype. De huidige regelgeving voor het voortgezet onderwijs schrijft scholen per leerjaar de minimale onderwijstijd voor. In het schooljaar 2005-2006 gaat het om verplichte contacturen met de docent. Tot voor kort werd er uitgegaan van 1280 uren van vijftig minuten in een jaar. Deze onderwijstijd moesten de scholen over veertig weken verspreiden. Dit kwam neer op gemiddeld 32 uren van vijftig minuten (26 à 27 klokuren) per week. Deze veertig weken zijn gebaseerd op de 52 weken in een jaar minus het maximaal aantal vakantiedagen per jaar (zestig dagen = twaalf weken). In het schooljaar 2005-2006 gold voor leerlingen in de eerste drie leerjaren van het voortgezet onderwijs een minimum van 1067 klokuren onderwijs. Voor het vierde leerjaar havo en het vierde en vijfde leerjaar vwo gold een norm van 1000 klokuren. Voor de examenjaren havo en vwo golden 700 klokuren. In de bovenbouw van het vmbo golden voor dit schooljaar geen urenvoorschriften. Bij de berekeningen hebben we gekozen voor een vergelijkbare norm als voor havo en vwo: 700 uur voor het examenjaar van het vmbo.

In het Onderwijsverslag 2004/2005 van de Inspectie van het Onderwijs werd geconstateerd dat deze regelgeving inconsistent is, omdat er bij de berekening van veertig weken geen rekening werd gehouden met de nationale feestdagen. Feitelijk staat de Inspectie dan ook een lager aantal weken (38,5) toe.

Het ministerie van OCW was voornemens om een bandbreedte voor de onderwijstijd in de onderbouw te introduceren van minimaal 1000 klokuren tot maximaal 1134 klokuren.² De Tweede Kamer verwachtte dat dit in de praktijk zou neerkomen op een onderwijstijd van 1000 uur per jaar. De Kamer ging daarmee niet akkoord en wilde een norm van 1040 uur.

Vanaf 1 augustus 2006 is de norm daarom voor de onderbouw gesteld op 1040 uur (39/40 deel van 1067).³ De centrale norm die zal worden gehan-

² Brief van het ministerie van OCW van 29 augustus 2005 aan schoolbesturen en schoolleiders.

³ Brief van het ministerie van OCW van 20 april 2006 aan schoolbesturen en schoolleiders.

teerd, is gebaseerd op een minimaal aantal klokuren op jaarbasis in plaats van het aantal weken dat er onderwijs wordt gegeven. De norm voor het derde leerjaar van het vmbo zal, net als de bovenbouw van havo en vwo, worden gesteld op 1000 klokuren. De norm van 700 uur in de examenklassen zal ook gaan gelden voor het examenjaar van het vmbo. Naast de aanpassing van de norm voor de onderbouw, wordt de omschrijving van het begrip onderwijstijd ruimer. Het gaat niet meer alleen om traditionele contacturen, maar om een ‘in schooltijd verzorgd onderwijsprogramma’. Hier kunnen ook andere, meer eigentijdse onderwijsvormen onder vallen. De voorwaarde is dat het om begeleide onderwijsactiviteiten gaat, die deel uitmaken van het voor alle leerlingen van een bepaalde stroom verplichte onderwijsprogramma en die worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van bekwaam onderwijspersoneel. In de onderstaande tabel staat de norm voor het aantal klokuren voor de verschillende leerjaren en onderwijstypen weergegeven.

Tabel 1.1 Minimale norm voor onderwijstijd in klokuren

Leerjaar	Onderwijstype	Norm t/m 31 juli 2006	Norm per 1 aug 2006
1	Alle onderwijstypen	1067	1040
2	Alle onderwijstypen	1067	1040
3	Vmbo	1067	1000
	Havo	1067	1040
	Vwo	1067	1040
4	Vmbo	- *	700
	Havo	1000	1000
	Vwo	1000	1000
5	Havo	700	700
	Vwo	1000	1000
6	Vwo	700	700

* Voor het vierde leerjaar vmbo geldt in het schooljaar 2005-2006 geen officiële norm. In ons onderzoek zijn we uitgegaan van een norm van 700 uur.

In dit onderzoek maken wij gebruik van gegevens uit het schooljaar 2005-2006: we gaan dus uit van de oude norm voor minimale onderwijstijd. Er zijn een aantal scholen die hebben aangevraagd – en toestemming hebben gekregen – in de onderbouw een norm van 1000 uur in plaats van 1067 uur te mogen hanteren. Dit gebeurde op basis van de voorgestelde bandbreedte voor onderwijstijd.

Omdat deze bandbreedte in de onderwijstijd niet doorgaat, moeten deze scholen net als de andere scholen vanaf het schooljaar 2006-2007 aan de norm van 1040 uur voldoen. We hebben voor de betreffende scholen in onze steekproef een aangepaste norm van 1000 uur gehanteerd.

1.3 Vraagstelling

In het schooljaar 2003-2004 is een pilotmeting naar lesuitval uitgevoerd. In het schooljaar 2004-2005 is de eerste volledige jaarmeting naar lesuitval in het voortgezet onderwijs uitgevoerd door RegioPlan. Het ministerie van OCW heeft opdracht gegeven dit onderzoek nogmaals uit te voeren voor het schooljaar 2005-2006. Wij hebben hiervoor in grote lijnen dezelfde opzet gehanteerd als het voorgaande schooljaar. We hebben dit jaar een belangrijk onderdeel toegevoegd aan het onderzoek. Naast het verkrijgen van duidelijkheid over lesuitval, onderzoeken we ook in hoeverre scholen in het voortgezet onderwijs voldoende onderwijstijd inroosteren.

Op basis van het voorgaande hebben we de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- *In hoeverre roosteren scholen in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2005-2006 voldoende onderwijstijd in?*
- *Wat is de omvang van lesuitval in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2005-2006? Door welke oorzaken ontstaat lesuitval? Welke verschillen zijn er tussen de scholen (schooltype, regio, denominatie)? Welke verschillen zijn er tussen de lessen (vak, leerjaar, onderwijstypen, dag, uur, maand)?*
- *In hoeverre realiseren scholen in het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2005-2006 voldoende onderwijstijd?*
- *Wat zijn redenen om geen volledige onderwijstijd in te plannen? Hoe gaan scholen om met de aanpassing van de norm voor minimale onderwijstijd? Wat doen scholen om lesuitval te beperken? Welke keuzes worden er gemaakt bij het laten uitvallen van lessen?*

Naast deze onderzoeksvragen is het doel van dit onderzoek duidelijkheid te krijgen over de vraag of scholen met een actief en/of goed ontwikkeld personeelsbeleid minder te maken hebben met lesuitval dan scholen waar dit beleid minder actief of minder goed is ontwikkeld. We willen het effect vaststellen van lesuitval op de kwaliteit van het onderwijs.

Een laatste onderdeel van dit onderzoek is een meting onder leerlingen. We hebben roostergegevens via leerlingen opgevraagd om te onderzoeken of dit een goed alternatief is voor scholen die geen gebruikmaken van een roosterprogramma.

Naast bovenstaande vragen hebben we ook nog de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- *Welke relaties zijn er tussen onderwijstijd en lesuitval op VO-scholen en aspecten van personeelsbeleid, zoals de mate van integraal personeelsbeleid, de mate van ziekteverzuim, vacatures en personeelsverloop?*
- *Welke relatie bestaat er tussen onderwijstijd en lesuitval en de onderwijsopbrengsten?*

- *Is het verkrijgen van uitvalgegevens via leerlingen een goede methode om lesuitvalgegevens te verkrijgen van scholen die geen lesuitval registreren in een roosterprogramma?*

1.4 Opzet van het onderzoek

In deze paragraaf zal de opzet van het onderzoek in grote lijnen worden besproken. De details van de opzet zijn te vinden in bijlage 1. De methode van onderzoek zal eerst kort worden besproken, vervolgens komt de werving van de scholen en de respons aan bod.

Methoden van onderzoek

Dit onderzoek bestaat uit een aantal onderdelen: het verzamelen en analyseren van roostergegevens, het interviewen van directieleden en roostermakers, het onderzoeken van de relatie tussen onderwijstijd en lesuitval enerzijds en de kwaliteit van het onderwijs anderzijds en het uitvoeren van een leerlingmeting naar lesuitval.

Om de onderwijstijd en de lesuitval te berekenen, hebben we de rooster- en uitvalgegevens van scholen geanalyseerd. We hebben scholen benaderd die gebruikmaken van de Vervangingsmodule van GP Untis en scholen die gebruikmaken van Roosterexpert van Gepro. Roostermakers konden ons de volledige roosteradministratie via e-mail sturen, waardoor de belasting voor scholen minimaal was.

Behalve een kwantitatieve meting hebben we dit jaar ook een kwalitatieve verdieping toegevoegd. De kwantitatieve meting leverde niet voldoende informatie op over de vraag welke keuzes worden gemaakt bij het laten uitvallen van lessen en het inroosteren van de onderwijstijd. We hebben daarom ook telefonische interviews gehouden met directieleden en roostermakers die verantwoordelijk zijn voor het beleid rondom lesuitval en onderwijstijd.

Naast het meten van lesuitval door middel van roosterbestanden, hebben wij een pilotmeting naar lesuitval gehouden onder leerlingen. Omdat een aantal scholen in Nederland geen of niet op de juiste manier gebruikmaakt van een roosterprogramma, hebben we getest of het mogelijk is gegevens via leerlingen te verkrijgen. In hoofdstuk 7 gaan we verder in op dit deelonderzoek.

De werving

Vorig jaar hebben er 89 scholen die gebruikmaakten van de Vervangingsmodule van Untis, meegewerkt aan het onderzoek. Deze scholen hebben we dit jaar opnieuw benaderd. Naast de scholen die vorig jaar al mee hebben gewerkt, hebben we nieuwe Untis-scholen benaderd en gevraagd of ze wilden deelnemen. Veel scholen die vorig jaar nog niet of niet voldoende met de Vervangingsmodule werkten doen dit nu wel. Uiteindelijk hebben we nog 49 scholen extra bereid gevonden om mee te werken. Naast GP Untis hebben we dit jaar ook scholen benaderd die gebruikmaken van Roosterexpert van

Gepro. Deze scholen hebben we een brief gestuurd en vervolgens gebeld. Er waren 31 scholen die gebruikmaken van Gepro, die konden en wilden meewerken aan het onderzoek. In totaal hebben we van 157 scholen en vestigingen gegevens opgevraagd.

We hebben de roostermakers gevraagd om ons twee keer gegevens toe te sturen. De eerste keer was in februari: dit betroffen de gegevens van het begin van het schooljaar tot de kerstvakantie. Aan het eind van het schooljaar hebben we voor de tweede keer de gegevens opgevraagd: dit betroffen de gegevens over de tweede helft van het schooljaar. Door de gegevens in twee delen op te vragen, hadden wij de mogelijkheid een tussenrapportage te verzorgen.

Steekproef en respons

Tijdens het schooljaar zijn er scholen afgevallen. Zestien scholen konden helemaal niet meedoen, waarvan tien Gepro-scholen. Deze scholen bleken toch niet op de juiste manier gebruik te maken van het roosterprogramma of de roostermaker bleek (langdurig) ziek te zijn geworden. In een enkel geval stuurde de roostermaker, ondanks meermaals telefonisch en e-mailcontact, nooit iets toe. Van 38 scholen hebben we slechts over een deel van het jaar gegevens ontvangen. Vermoedelijk door drukte aan het eind van het schooljaar hebben we van een deel van deze scholen alleen gegevens over de eerste helft van het schooljaar ontvangen. Om de onderwijstijd goed te berekenen, hebben we gegevens over het hele jaar nodig, omdat de onderwijstijd vaak niet gelijkmatig over het schooljaar is verdeeld. We hebben deze scholen daarom buiten beschouwing moeten laten. We hebben nog vier scholen buiten beschouwing moeten laten, omdat de gegevens ondanks uitleg van de roostermaker onduidelijk waren. Daarnaast bleken er nog drie landbouwscholen in de steekproef te zitten. Van de 157 scholen bleven er daardoor uiteindelijk 96 scholen en vestigingen over, waarvan zowel de lesuitval als de onderwijstijd berekend kon worden.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de respons en de reden van uitval.

Tabel 1.2 Respons en reden van uitval

Respons	Percentage	N
Oorspronkelijk toegezegd	100,0%	157
Totale uitval	38,9%	61
Uiteindelijke respons	61,1%	96
Reden van uitval		
Gegevens niet ontvangen	10,2%	16
Gegevens onvolledig ontvangen	24,2%	38
Landbouwscholen	1,9%	3
Gegevens onduidelijk	2,5%	4
Totaal	38,9%	61

Uit de responsanalyse bleek een lichte ondervertegenwoordiging van scholen in de vier grote steden. Om op basis van de respons representatieve uitspraken te doen over de gehele populatie van scholen in het voortgezet onderwijs is een weging uitgevoerd.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zal ingegaan worden op de ingeroosterde onderwijstijd in het schooljaar 2005-2006. De ingeroosterde onderwijstijd zal eerst worden uitgesplitst naar leerjaar en onderwijstype, vervolgens komen achtergrondkenmerken aan de orde. In hoofdstuk 3 zal de lesuitval in het schooljaar 2005-2006 worden besproken. Er zal aandacht worden besteed aan de redenen van ontstaan en de achtergrondkenmerken van lesuitval. De gerealiseerde onderwijstijd komt vervolgens in hoofdstuk 4 aan bod en de onderwijstijd en lesuitval zullen hieraan elkaar worden gekoppeld. Hoofdstuk 5 gaat in op de kwalitatieve verdieping, hier worden de resultaten van de telefonische interviews besproken. In hoofdstuk 6 zullen we de resultaten van de secundaire analyses bespreken. Hoofdstuk 7 gaat tenslotte over de resultaten van de lesuitvalmeting onder leerlingen.

2 INGEROOSTERDE ONDERWIJSTIJD

In dit hoofdstuk gaan we in op de ingeroosterde onderwijstijd. Er wordt onderzocht hoeveel scholen de gestelde norm voor onderwijstijd halen en in welke mate. Er worden behalve uitsplitsingen naar leerjaar en onderwijstype, ook uitsplitsingen gemaakt naar schoolgrootte, regio, gemeenteomvang en denominatie.

2.1 Ingeroosterde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype

Uit de roosters is per school de totale ingeroosterde onderwijstijd in klokuren berekend per leerjaar en onderwijstype. In deze rapportage drukken we de ingeroosterde onderwijstijd ook uit als percentage van de wettelijke norm in uren. In onze steekproef zitten zeventien scholen die een ontheffing hebben gekregen, wat betekent dat zij in de onderbouw een norm van 1000 uur in plaats van 1067 uur mogen hanteren. Bij deze scholen zijn we bij de berekeningen ook uitgegaan van 1000 uur. De maat 'percentage van de norm ingeroosterd' geeft ons tevens de mogelijkheid één score op schoolniveau te berekenen. In de volgende paragraaf wordt dit verder uitgewerkt. Meer informatie over de wijze van berekenen is te vinden in bijlage 1.

In tabel 2.1 geven we per combinatie van leerjaar en onderwijstype aan welk percentage van de scholen voldoende onderwijstijd heeft ingeroosterd volgens de gestelde norm. We onderscheiden als onderwijstypen: brugklas, vmbo, havo en vwo. Onder het onderwijstype vmbo vallen verschillende niveau's. Zowel de theoretische leerweg als ook de kaderberoeps- en basisberoepsgerichte leerweg vallen onder deze categorie. Ook het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) is in deze categorie opgenomen. De leerwerktrajecten (lwt) zijn echter buiten beschouwing gelaten, omdat bij deze onderwijsvorm een groot deel van de onderwijstijd niet in de roosters is opgenomen.

We constateren dat het overgrote deel van de scholen onvoldoende onderwijstijd inroostert om te kunnen voldoen aan de huidige norm. Met name in de onderbouw roosteren scholen onvoldoende in; minder dan 10 procent voldoet aan de norm. In sommige combinaties van leerjaar en onderwijstypen voldoet zelfs minder dan 5 procent van de scholen aan de gestelde norm. Het verschil met de bovenbouw is groot: daar voldoen veel meer scholen aan de norm, circa 35 procent. In de examenjaren voldoet circa 60 à 70 procent van de scholen aan de norm.

Tabel 2.1 Ingeroosterde onderwijstijd, scholen die de norm halen: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijstype	Percentage scholen dat urennorm haalt
1	Brugklas	5,7%
	Vmbo	8,0%
	Havo*	0,0%
	Vwo	3,8%
2	Brugklas	3,6%
	Vmbo	7,7%
	Havo	7,5%
	Vwo	5,7%
3	Brugklas*	0,0%
	Vmbo	9,1%
	Havo	4,1%
	Vwo	4,6%
4	Vmbo	72,1%
	Havo	35,9%
	Vwo	33,6%
5	Havo	57,2%
	Vwo	35,4%
6	Vwo	62,7%

* Deze combinatie komt in onze steekproef slechts een enkele keer voor.

Deze driedeling van onderbouw, bovenbouw en examenjaar hangt direct samen met de driedeling in de norm. In de bovenbouw, die evenveel schoolweken heeft als de onderbouw, hoeft 67 uur minder te worden ingeroosterd. Een examenjaar duurt weliswaar korter, maar de norm is dusdanig lager dat het aantal te realiseren uren per week lager is dan in de overige leerjaren. Een lager aantal uur per week blijkt voor de scholen makkelijker in te roosteren.

In tabel 2.2 is het gemiddelde aantal ingeroosterde klokuren over het hele schooljaar weergegeven per combinatie van leerjaar en onderwijstype. Ter vergelijking is ook de huidige norm voor onderwijstijd weergegeven. In tabel B2-1 van bijlage 2 is de spreiding van het aantal ingeroosterde klokuren weergegeven. Met uitzondering van de examenjaren, die minder uren krijgen ingeroosterd, lijkt het aantal ingeroosterde uren niet erg te verschillen tussen leerjaren en onderwijstypen. Het gemiddelde aantal ingeroosterde uren in de bovenbouw lijkt zelfs iets hoger, terwijl de norm lager ligt. Het is duidelijk dat bij een gelijkblijvend beleid van de scholen ook met een nieuwe norm van 1040 uur de onderwijstijd niet gehaald lijkt te gaan worden in de onderbouw.

Een verlaging van de norm naar 1040 uur is een vermindering van 'slechts' 27 uur. Er lijkt een tekort van gemiddeld minimaal honderd uur in de onderbouw te ontstaan ten opzichte van de nieuwe norm.

Tabel 2.2 Ingeroosterde onderwijstijd in klokuren: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijstype	Norm*	Gemiddelde ingeroosterde tijd in klokuren
1	Brugklas	1067	916
	Vmbo	1067	927
	Havo**	1067	896
	Vwo	1067	898
2	Brugklas	1067	913
	Vmbo	1067	921
	Havo	1067	923
	Vwo	1067	918
3	Brugklas**	1067	864
	Vmbo	1067	921
	Havo	1067	906
	Vwo	1067	913
4	Vmbo	700***	775
	Havo	1000	940
	Vwo	1000	925
5	Havo	700	732
	Vwo	1000	954
6	Vwo	700	735

* Een aantal scholen heeft toestemming gekregen om 1000 uur onderwijstijd aan te bieden aan de onderbouw in plaats van 1067 uur.

** Deze combinaties kwamen relatief weinig voor in de steekproef.

*** Voor de bovenbouw van het vmbo gelden in het schooljaar 2005/2006 geen urenvoorschriften. We hebben ervoor gekozen een vergelijkbare norm te kiezen als voor havo en vwo (700 uur).

In tabel 2.3 wordt de ingeroosterde onderwijstijd uitgedrukt als percentage van de norm, opnieuw weergegeven per combinatie van leerjaar en onderwijstype. Het gemiddelde percentage dat is ingeroosterd, is weergegeven in de derde kolom van de tabel. De tabel geeft ook informatie over de spreiding van de ingeroosterde tijd. Deze is verdeeld in vijf categorieën lopend van 'minder dan 70 procent van de norm ingeroosterd' tot en met 'meer dan 100 procent van de norm ingeroosterd'. In de cellen staat het percentage scholen dat binnen een bepaalde categorie uren inroostert. De 8 procent uit de onderste rij betekent bijvoorbeeld dat 8 procent van de scholen met een vwo-afdeling tussen de 80 en 90 procent van de norm voor 6 vwo inroostert.

Tabel 2.3 Ingeroosterde onderwijstijd per leerjaar en onderwijstype: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijs- type	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren					
		Gem.*	Percentage van de scholen				
			< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
1	Brugklas	86,5%	3%	19%	43%	29%	6%
	Vmbo	87,9%	0%	17%	45%	30%	8%
	Havo**	85,1%	0%	14%	68%	18%	0%
	Vwo	84,9%	4%	14%	50%	29%	4%
2	Brugklas	86,1%	2%	17%	58%	20%	4%
	Vmbo	87,4%	1%	16%	41%	34%	8%
	Havo	87,1%	0%	12%	71%	10%	8%
	Vwo	86,8%	6%	11%	56%	22%	6%
3	Brugklas**	81,0%	18%	18%	64%	0%	0%
	Vmbo	87,2%	4%	20%	38%	29%	9%
	Havo	85,6%	3%	19%	55%	20%	4%
	Vwo	86,3%	1%	18%	52%	24%	5%
4	Vmbo	110,7%	1%	0%	8%	19%	72%
	Havo	94,1%	3%	9%	27%	24%	36%
	Vwo	92,5%	11%	5%	27%	23%	34%
5	Havo	104,5%	0%	1%	13%	29%	57%
	Vwo	95,4%	1%	14%	21%	28%	35%
6	Vwo	105,0%	2%	4%	8%	24%	63%

* Gem. = gemiddelde.

** Deze combinaties kwamen relatief weinig voor in de steekproef.

Het gemiddelde percentage van de norm dat wordt ingeroosterd, loopt op met het leerjaar. Voor de eerste drie leerjaren roosteren de scholen ongeveer 85 procent van de norm in. De bovenbouw van havo en vwo, met uitzondering van de examenklassen, halen bijna 95 procent van de norm en voor de examenjaren wordt gemiddeld meer dan de norm ingeroosterd. Als we kijken naar de spreiding blijkt dat voor de onderbouw de meeste scholen tussen de 80 en 90 procent van de urennorm inroosteren. Het komt echter ook voor dat scholen minder dan 70 procent of meer dan 100 procent van de norm inroosteren. Voor de bovenbouw inclusief de examenjaren is de categorie 'meer dan 100 procent' de grootste. Ook hier komt het echter voor dat scholen minder dan 70 procent van de norm inroosteren.

Zoals eerder aangegeven is in tabel 2.3 voor zeventien scholen een afwijkende norm (1000 uur) gehanteerd in de onderbouw. Om te bekijken in hoeverre de gegevens van de overige scholen afwijken van de scholen die moeten voldoen aan de norm van 1067 uur, zijn uit tabel B2-2 van bijlage 2 de

zeventien scholen die een andere norm mogen hanteren, weggelaten. Wat opvalt, is dat er weinig verschillen zijn met tabel 2.3. In de overige tabellen zullen daarom alle scholen worden meegenomen. In de bijlage is ook een tabel opgenomen voor alleen de zeventien scholen (zie tabel B2-3). Vanwege het kleine aantal scholen is de spreiding vanzelfsprekend onregelmatiger. Bij deze scholen ligt het gemiddelde percentage ingeroosterde onderwijstijd in relatie tot de norm iets hoger dan bij de overige scholen. Dit hangt samen met de lagere norm. Scholen letten blijkbaar niet erg op de norm bij het inroosteren.

Wanneer we het onderscheid naar onderwijstype achterwege laten en ons concentreren op de verschillen naar leerjaar (zie tabel B2-4), wordt duidelijk zichtbaar dat hoe hoger het leerjaar, des te meer onderwijstijd er wordt ingeroosterd in relatie tot de norm. Een onderscheid naar alleen onderwijstype laat zien dat er in het vmbo meer wordt ingeroosterd dan in de havo en het vwo. Het verschil is niet groot, maar wel consequent aangezien het voor alle leerjaren van het vmbo geldt (zie tabel 2.3 en tabel 2.4). Het lagere percentage voor de brugklas hangt ongetwijfeld samen met het gegeven dat het de onderbouw betreft.

Tabel 2.4 Ingeroosterde onderwijstijd naar onderwijstype: schooljaar 2005-2006

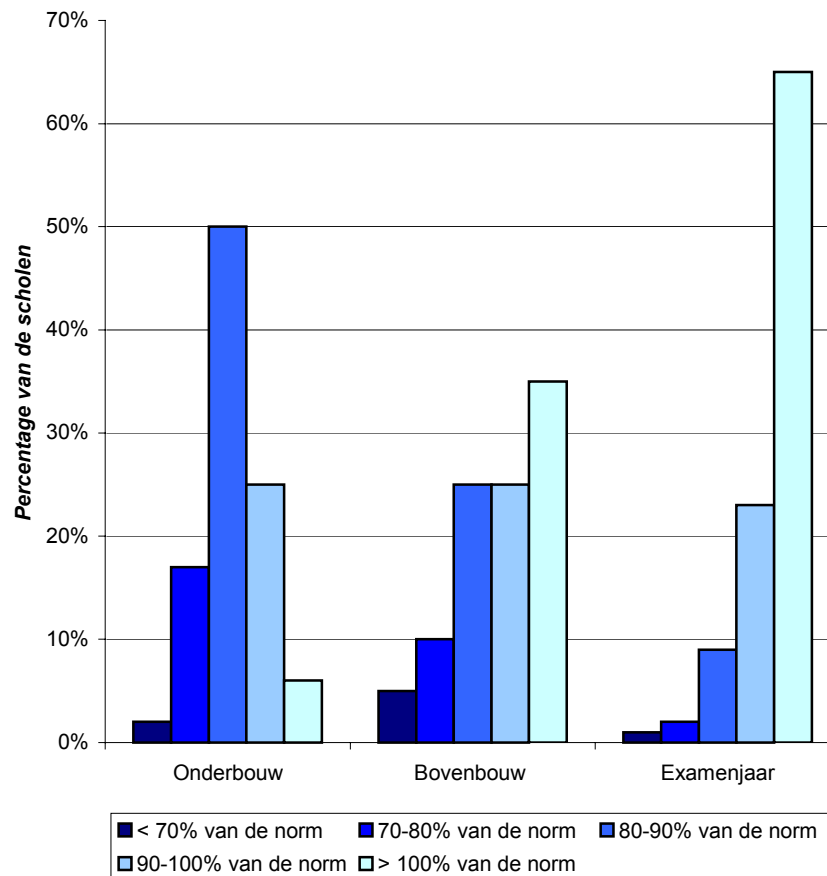
Onderwijstype	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Brugklas	86,1%	3%	18%	50%	25%	5%
Vmbo	94,4%	2%	13%	31%	27%	28%
Havo	92,8%	2%	11%	40%	22%	26%
Vwo	92,8%	4%	11%	33%	25%	28%
Totaal	92,5%	3%	12%	36%	25%	25%

Uit bovenstaande tabellen werd duidelijk dat er een driedeling te zien is in het percentage van de norm dat wordt ingeroosterd voor de onderbouw, de bovenbouw en de examenjaren. Onder 'bovenbouw' wordt hier verstaan 4 havo en 4/5 vwo. Deze driedeling is analoog aan de driedeling in de norm van 1067, 1000 en 700 uur. In figuur 2.1 wordt deze driedeling in drie staafdiagrammen zichtbaar gemaakt. De aparte staven geven de vijf categorieën weer met als laagste categorie 'minder dan 70 procent van de norm ingeroosterd' en als hoogste categorie 'meer dan 100 procent van de norm ingeroosterd' (zie tabel B2-5 uit bijlage 2 voor de exacte cijfers die bij de figuur horen).

Opnieuw wordt duidelijk dat in de onderbouw de minste onderwijstijd wordt ingeroosterd in relatie tot de norm en in het examenjaar de meeste. De bovenbouw zit daar tussenin. Wat afwijkt van dit patroon is dat meer scholen

voor de bovenbouw in de laagste categorie (< 70% van de norm ingeroosterd) scoren dan voor de onderbouw.

Figuur 2.1 Spreiding van het percentage van de norm dat is ingeroosterd voor onderbouw, bovenbouw en examenjaar

2.2 Ingeroosterde onderwijstijd op schoolniveau

Omdat we gebruikmaken van de maat 'percentage van de norm waaraan wordt voldaan' is het ook mogelijk de onderwijstijd te bekijken op het niveau van de school. Er wordt dan geen uitsplitsing meer gemaakt op het niveau van leerjaren en onderwijstypen. Het beeld is dan wat gematigder omdat de hogere scores voor de bovenbouw en het examenjaar de lagere scores voor de onderbouw compenseren en vice versa. Zeer lage of zeer hoge scores komen dan minder voor.

In tabel 2.5 is gekozen voor een verdeling van de ingeroosterde onderwijstijd in vier categorieën. Uit de tabel blijkt dat de meeste scholen (ruim 40%) tussen de 90 en 100 procent van de huidige norm inroosteren, maar dat ook een deel

van de scholen minder dan 80 procent of meer dan 100 procent van de norm inroostert. Grofweg komen deze resultaten overeen met wat de Inspectie van het Onderwijs in het schooljaar 2005-2006 heeft gevonden.

Tabel 2.5 Spreiding van de ingeroosterde onderwijstijd: schooljaar 2005-2006

Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren	Percentage van de scholen
Minder dan 80% van de norm	6,8%
80%-90% van de norm	33,4%
90%-100% van de norm	42,5%
Meer dan 100% van de norm	17,3%

2.3 Ingeroosterde onderwijstijd naar achtergrondkenmerken

Om dieper in te gaan op hoe scholen verschillen in de onderwijstijd die zij inroosteren, hebben we een aantal uitsplitsingen gedaan naar standaard achtergrondkenmerken zoals regio, gemeenteomvang, schoolgrootte en denominatie. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de gegevens op schoolniveau. Er werden nauwelijks systematische verschillen gevonden voor schoolgrootte, gemeenteomvang, regio en denominatie (zie tabel B2-6 tot en met B2-10 uit bijlage 2).

Er is ook aanleiding de ingeroosterde onderwijstijd uit te splitsen naar vakantieregio's. De vakantiespreiding van de scholen die wordt gehanteerd, heeft namelijk invloed op de maximale duur van een schooljaar binnen een regio. In de regio Zuid duurde het schooljaar 2005-2006 39 weken exclusief vakanties en vrije dagen. In de regio Noord duurde dit schooljaar 40 weken en in de regio Midden 41 weken. Uit tabel 2.6 blijkt dat er gemiddeld nauwelijks meer onderwijstijd wordt ingeroosterd naarmate een schooljaar langer duurt. De categorie 'minder dan 80 procent ingeroosterd' was wel het minst groot in de regio met het langste schooljaar.

Tabel 2.6 Ingeroosterde onderwijstijd naar vakantieregio: schooljaar 2005-2006

Vakantieregio	Duur schooljaar in weken	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
		Gemiddelde	Percentage van de scholen			
			< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Noord	40	93,3%	9%	27%	42%	21%
Midden	41	93,1%	2%	32%	48%	18%
Zuid	39	91,6%	10%	43%	32%	15%
Totaal		92,7%	7%	33%	43%	17%

Scholen verschillen ook in de duur van de lessen. De lesduur varieert van 40 minuten tot 80 minuten per les. Omdat de lesduur niet gelijkmatig over de scholen is verdeeld en een lesduur onder de 45 minuten en boven de 50 minuten maar weinig voorkomt, delen we lesduur in twee categorieën in. Ruim een kwart van de scholen valt in de categorie '45 minuten of minder' en bijna driekwart van de scholen valt in de categorie '50 minuten of meer'. Scholen met een langere lesduur roosteren gemiddeld meer onderwijstijd in dan scholen met een kortere lesduur (zie tabel 2.7).

Tabel 2.7 Ingeroosterde onderwijstijd naar lesduur: schooljaar 2005-2006*

Lesduur	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
45 minuten of minder	89,5%	16%	41%	22%	21%
50 minuten of meer	93,4%	6%	30%	40%	24%
Totaal	92,4%	9%	33%	35%	23%

* Omdat deze gegevens op een ander niveau zijn gekoppeld, wijken de cijfers enigszins af van de overige cijfers.

3 LESUITVAL

Naast het berekenen van de ingeroosterde onderwijstijd hebben we ook alle geregistreerde uitval en opvang uitgezocht om hiermee de lesuitval in kaart te brengen. De meting van lesuitval is, in tegenstelling tot die van de ingeroosterde onderwijstijd, de tweede jaarmeting die we hebben uitgevoerd. We kunnen daarom vergelijkingen maken met het vorige schooljaar. We onderscheiden twee typen lesuitval. Naast de *echte lesuitval* waarbij leerlingen vrij krijgen, onderscheiden we *opvang en vervanging* waarbij de uitgevallen lessen worden opgevangen of overgenomen door een andere docent. In dit hoofdstuk zullen we vooral ingaan op de echte lesuitval. Waar relevant zullen we de opvang en vervanging ook bespreken.

In paragraaf 3.2 zullen we allereerst ingaan op de totale uitval en de opvang/vervanging in het afgelopen schooljaar. Vervolgens gaan we in op de reden van ontstaan en in de laatste paragraaf splitsen we de uitval uit naar de achtergrondkenmerken van de les en de school.

3.1 Lesuitval in het schooljaar 2005-2006

Aangezien we van de scholen zowel de roosters als de uitvalgegevens hebben opgevraagd, hebben we de wijzigingen in het lesrooster af kunnen zetten tegen het aantal ingeplande lessen. Op deze wijze kan de omvang van de lesuitval worden berekend. In het schooljaar 2005-2006 is 6,7 procent van de lessen in het voortgezet onderwijs uitgevallen, dat is één op de vijftien uren (tabel 3.1). Daarnaast is nog 1,2 procent van de lessen vervangen. In vergelijking met het schooljaar ervoor (2004-2005) komt dit redelijk overeen, er is toen 6,8 procent van de lessen uitgevallen.¹ Wat wel opvalt is dat het percentage opvang/vervanging is toegenomen van 0,7 procent naar 1,2 procent van de lessen.

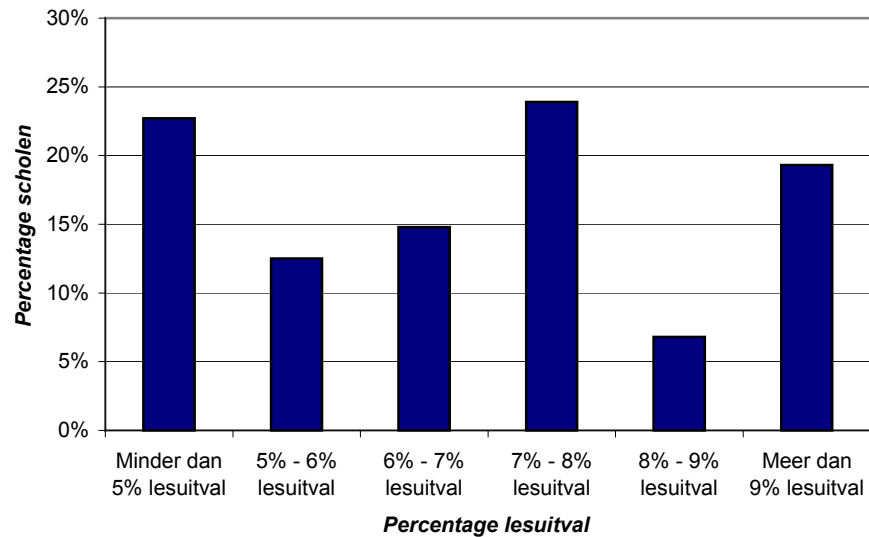
¹ In het rapport over het vorige schooljaar staan andere cijfers vermeld dan in dit rapport, aangezien we de lesuitval van vorig jaar hebben moeten herberekenen. De berekening van de onderwijstijd maakte inzichtelijk dat sommige lessen dubbel in het rooster stonden. Door het zeer grote aantal lessen was dit niet zomaar zichtbaar. De uitval is hierdoor hoger geworden. Zie voor meer informatie hierover bijlage 1.

Tabel 3.1 Lesuitval en opvang/vervanging

	Percentage uitgevallen lessen t.o.v. de totale roostertijd	
	2004-2005	2005-2006
Echte lesuitval	6,8%	6,7%
Opvang/vervanging (docent voor de klas)	0,7%	1,2%

In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we voornamelijk in op de echte lesuitval. Opvang en vervanging komen relatief weinig voor, waardoor de meeste uitsplitsingen niet voldoende informatief zijn. In bijlage 3 zijn deze tabellen wel te vinden (bijlage 3, tabel 20 tot en met 30).

Niet op alle scholen is gemiddeld evenveel uitgevallen. Zoals in onderstaande figuur is te zien, verschilt het uitvalpercentage per school sterk. Ongeveer een kwart van de scholen heeft relatief weinig uitval (minder dan 5% uitval). Daarnaast heeft ongeveer 15 procent van de scholen een gemiddeld lesuitvalpercentage (tussen de 6 en 7% uitval). Het aantal scholen dat zeer veel lesuitval heeft (meer dan 9%) ligt dit jaar iets onder de 20 procent.

Figuur 3.1 Spreiding lesuitval over de scholen

In vergelijking met de vorige meting zijn er slechts geringe verschillen te zien. Het percentage scholen met weinig (minder dan 5%) en het percentage scholen met veel lesuitval (meer dan 9%) is ongeveer gelijk gebleven.

3.2 Reden van ontstaan

In de roostergegevens die wij van scholen krijgen, kunnen roostermakers aangeven waarom een les uitvalt. Het grootste deel van de scholen registreert de reden van uitval, maar de wijze waarop ze dit registreren verschilt per school. Sommige scholen registreren alleen of het ziekte betrof of iets anders. Andere scholen registreren de reden zeer gedetailleerd, zodat het zelfs bekend was of een afwezige docent naar de tandarts ging of juist naar de dokter. Alle geregistreerde redenen zijn daarom omgezet naar algemene categorieën. Hiervoor is de volgende indeling gebruikt:

- *Ziekteverzuim*: zowel kortdurend als langdurig verlof;
- *Bedrijfsvoering*:
 - *Schoolorganisatie*: vergaderingen, begeleiding van toetsen en examens, begeleiding van werkweken, schoolreisjes en andere, veelal lesvervangende, activiteiten (sportdagen, projecten, et cetera);
 - *Verlof*: zowel kortdurend als langdurig verlof, zoals onder andere zwangerschapsverlof, kortdurend zorgverlof en calamiteitenverlof;
 - *Scholing*: nascholing, cursussen, studiedagen, maar ook bijvoorbeeld intervisie;
- *Vacatures*: onvervulde vacatures, waardoor lessen niet kunnen worden gegeven en deze niet zijn weggeroosterd in het rooster;
- *Overig*: een restcategorie met daarin onder meer niet nader omschreven onvoorziene omstandigheden;
- *Onbekend*: niet alle scholen registreren de redenen van ontstaan of hebben bij alle vacatures de reden van ontstaan bijgehouden.

Tabel 3.2 geeft de oorzaken van lesuitval weer als percentage van de totale ingeroosterde onderwijstijd. Dit jaar is 2,1 procent van de lessen uitgevallen omdat de docent ziek is geworden. Het is daarmee een belangrijke oorzaak voor lesuitval. Zaken die onder bedrijfsvoering vallen, zoals vergaderingen, scholing en verlof, veroorzaken ook veel uitval. 2,3 procent van de lessen viel daardoor uit. Een nieuwe categorie vormen de onvervulde vacatures, maar hierdoor veroorzaakte uitval komt slechts een enkele keer voor.

In vergelijking met vorig jaar valt gelijk op dat de categorie 'onbekend' heel groot is geworden. Van meer scholen en van meer uitgevallen lessen is de oorzaak onbekend. Dit komt vooral doordat scholen die Roosterexpert van Gepro gebruiken minder vaak de reden van uitval registreren.

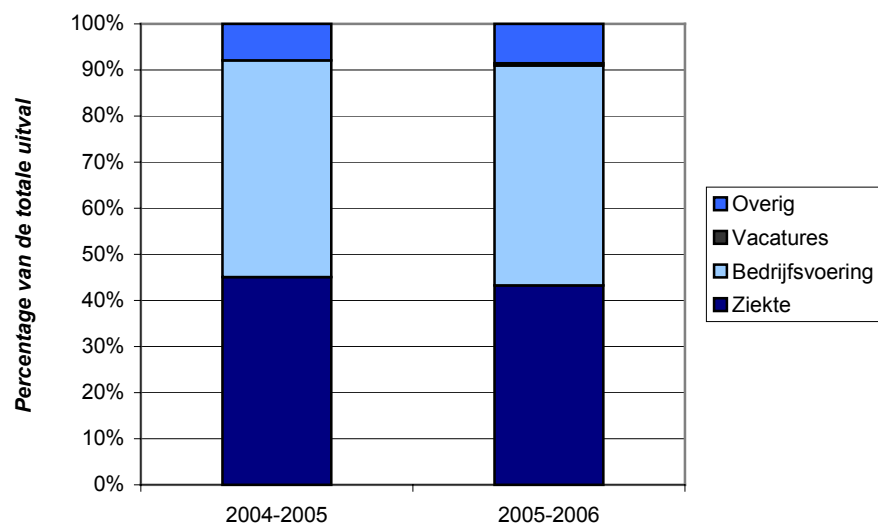
Tabel 3.2 Reden lesuitval

	Percentage uitgevallen lessen t.o.v. de ingeroosterde onderwijstijd	
	2004-2005	2005-2006
Ziekte	2,6%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,7%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,5%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,6%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,6%	0,5%
Vacature*	-	0,0%
Overig	0,5%	0,4%
Onbekend	1,0%	1,8%
Totaal	6,8%	6,7%

* Vorig jaar is deze categorie niet apart onderscheiden.

Om een betere vergelijking te kunnen maken tussen de jaren en de cijfers van het huidige jaar beter te interpreteren, laten we in het vervolg van dit hoofdstuk de categorie 'onbekend' buiten beschouwing.

Figuur 3.2 geeft de oorzaken van lesuitval weer zonder de categorie 'onbekend'. Het figuur laat duidelijk zien dat er feitelijk geen verschillen zijn tussen de schooljaren. Het aandeel van elke categorie is elk schooljaar ongeveer even groot. Ziekte en bedrijfsvoering zijn verreweg de belangrijkste oorzaken. Beide categorieën veroorzaken ongeveer 40 procent van de uitval.

Figuur 3.2 Reden lesuitval naar schooljaar

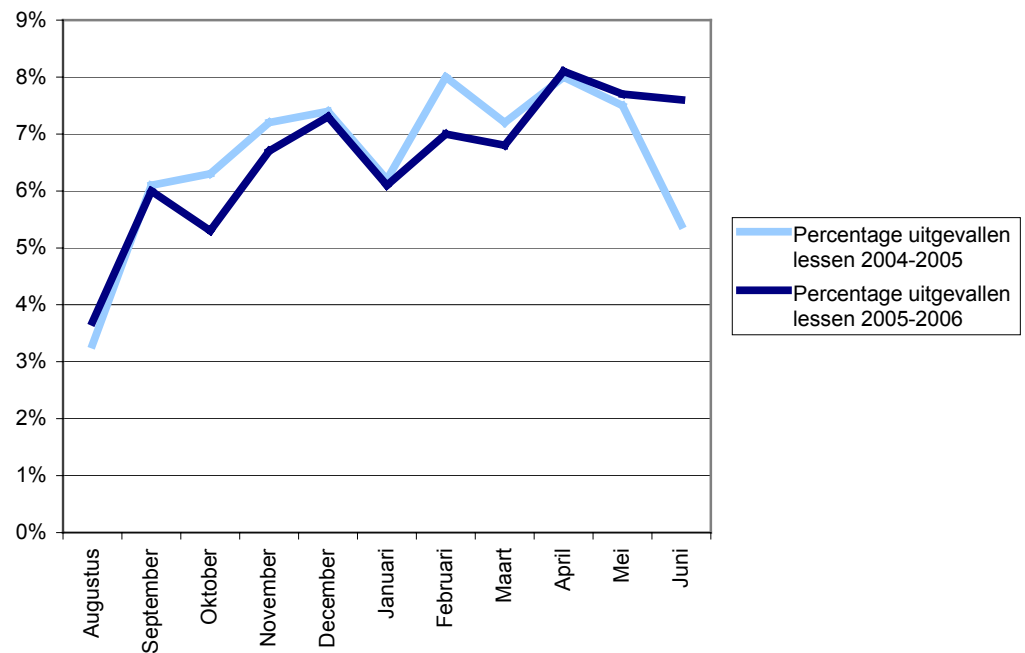
3.3 Uitval naar achtergrondkenmerken

Om verschillen tussen scholen vast te stellen, zijn er analyses gemaakt naar de achtergrondkenmerken van de scholen, zoals de regio en de omvang van de gemeente waarin de school is gelegen. Ook hebben we analyses uitgevoerd naar de kenmerken van uitgevallen lessen zoals de maand, de dag en het uur waarin de uitval ontstond. In deze paragraaf gaan we in op deze verschillen en maken we vergelijkingen met het schooljaar 2004-2005. Over het algemeen valt op dat er weinig verschillen zijn met de vorige meting.²

Maand, dag van de week en lesuur

In de onderstaande figuur is te zien dat de lesuitval in sommige maanden duidelijk hoger is dan in andere maanden. De meeste lessen vallen uit aan het eind van het schooljaar, in de maanden april tot en met juni. In deze maanden vinden de examens en veel excursies plaats.

Figuur 3.3 Lesuitval naar maand

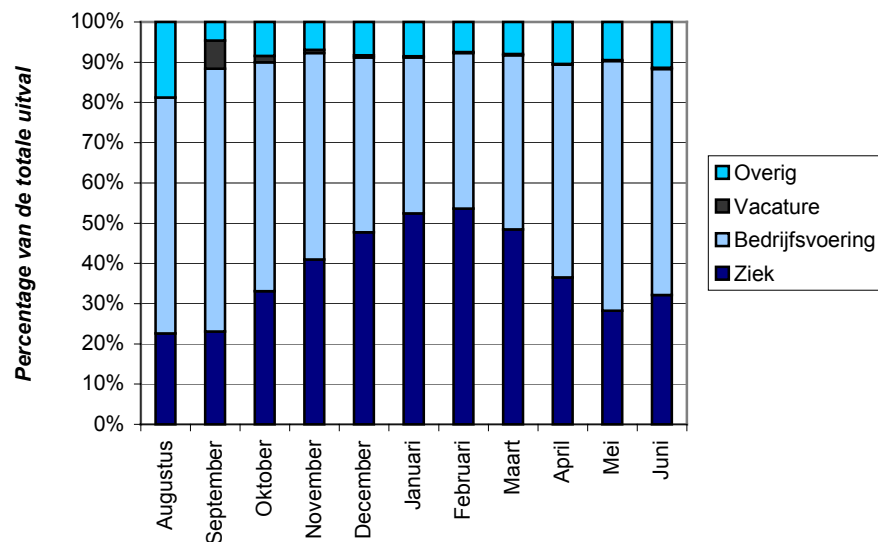
De figuur laat duidelijk zien dat de uitval in beide schooljaren over het algemeen eenzelfde patroon volgt. In augustus, op het moment dat nog niet alle scholen zijn begonnen, zijn zowel in het schooljaar 2005-2006 als in 2004-

² De verschillen naar achtergrondkenmerken zijn niet getoetst, omdat dat door de wijze van berekening niet mogelijk is. Aangezien het gaat om een zeer groot aantal ingeroosterde lessen (bijna zes miljoen lessen) waarvan er iets minder dan een half miljoen zijn uitgevallen, gaan we ervan uit dat de gevonden verschillen significant zijn.

2005 de minste lessen uitgevallen, in de maanden december en februari is de uitval relatief hoog en in mei (de examentijd) ontstaat er weer een piek. In vergelijking met de vorige meting valt op dat in juni de uitval onverminderd hoog blijft, terwijl de vorige meting een daling laat zien. Een deel van de verklaring hiervoor is dat we bij deze meting door de berekening van de onderwijstijd preciezer hebben gekeken of examenklassen nog voorkwamen in het rooster op het moment dat zij geen lessen meer hadden. Dit kwam op enkele scholen voor, waardoor dit jaar het totaal aantal ingeroosterde lessen naar beneden is bijgesteld.

De reden van de lesuitval naar maand laat duidelijk zien dat ziekte vooral in de wintermaanden een groot aandeel heeft in de lesuitval (figuur 3.4). Het percentage lesuitval dat wordt veroorzaakt door ziekte, neemt gedurende het schooljaar langzamerhand toe met een piek in januari en februari om daarna weer af te nemen. Onvervulde vacatures die tot lesuitval leiden, komen over het algemeen weinig voor, maar als ze voorkomen, dan is dit vooral in de maanden augustus en september.

Figuur 3.4 Reden lesuitval naar maand

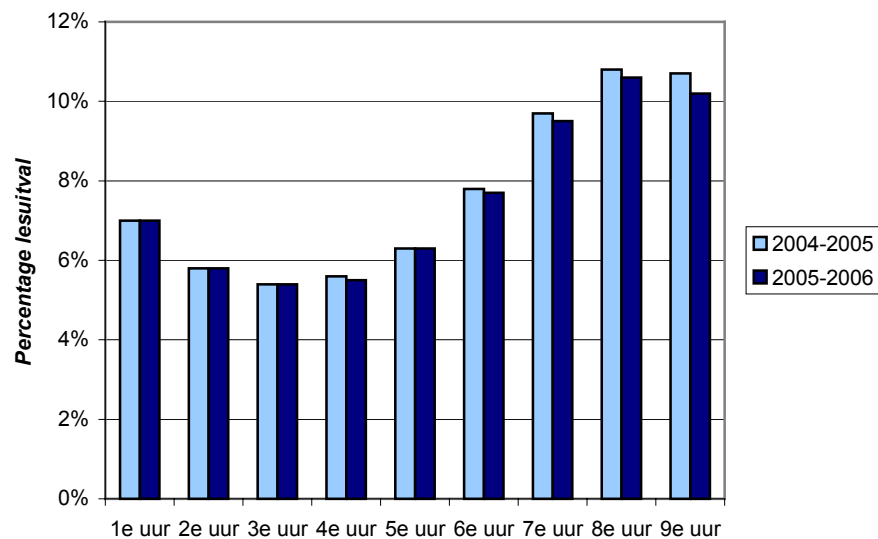

Bij de vorige meting constateerden we dat de meeste lessen waren uitgevallen op donderdag. Net als bij de vorige meting zijn ook dit jaar de meeste lessen op donderdag uitgevallen, maar de verschillen met andere dagen zijn iets minder groot (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Lesuitval naar dag van de week

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Maandag	5,7%	5,7%
Dinsdag	6,8%	6,6%
Woensdag	6,9%	7,0%
Donderdag	7,5%	7,3%
Vrijdag	6,9%	7,2%
Totaal	6,8%	6,7%

Naast de dag en de maand, weten we ook welk uur van de dag een les uitviel. Om tussenuren voor leerlingen te voorkomen, proberen veel roostermakers te schuiven met lessen, zodat het eerste of het laatste uur uitvalt. Uit onderstaande figuur blijkt ook dat met name het eerste uur of de laatste lesuren uitvallen. Er zijn zo goed als geen verschillen met vorig jaar.

Figuur 3.5 Lesuitval naar lesuur

In bijlage 3, tabel 22 staat het aantal opgevangen uren naar lesuur. Daarin is te zien dat opvang en vervanging nauwelijks plaatsvinden in het eerste uur en vanaf het zesde lesuur. Uren die aan het begin en het einde van de dag uitvallen, worden bijna nooit vervangen, terwijl dat in het midden van de dag wel een optie is.

Leerjaar, onderwijstype en vakgebied

Ook tussen de leerjaren zijn er verschillen te zien in lesuitval (tabel 3.4). Opvallend is dat in het schooljaar 2004-2005 de meeste uitval in de eerste paar leerjaren heeft plaatsgevonden, terwijl bij deze meting deze leerjaren juist de minste uitval hebben gehad. Dit jaar is het de scholen beter gelukt om de laagste klassen zoveel mogelijk te ontzien bij het uitvallen van de lessen.

Tabel 3.4 Lesuitval naar leerjaar

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Leerjaar 1	6,9%	6,2%
Leerjaar 2	7,1%	6,4%
Leerjaar 3	6,8%	7,1%
Leerjaar 4	6,6%	6,9%
Leerjaar 5	6,5%	6,9%
Leerjaar 6	6,4%	7,1%
Totaal	6,8%	6,7%

De verschillen tussen beide metingen worden kleiner als we de opvang en vervanging in beschouwing nemen en bij de uitval optellen. (bijlage 3, tabel 23). Het totaal aantal opgevangen en uitgevallen lessen ligt dan in de eerste twee leerjaren vrijwel in beide schooljaren even hoog. Er blijven bij de huidige meting geen verschillen over tussen de leerjaren. De verschillen tussen de leerjaren in het schooljaar 2004-2005 blijven overigens wel bestaan.

Naast de verschillen naar leerjaar hebben we ook gekeken of er verschillen zijn tussen de onderwijstypen van de klassen waarvan een les uitgevallen is (tabel 3.5). Het blijkt dat de meeste lessen, net bij de vorige meting, uitvallen voor vmbo-klassen. In de brugklassen vallen de minste lessen uit. De scholen willen de laagste klassen waarschijnlijk zoveel mogelijk ontzien bij het laten uitvallen van lessen. In de brugklas worden dan relatief de meeste lessen vervangen. Ruim anderhalf procent van de lessen wordt vervangen, terwijl dat bij vwo- en havo-klassen nog geen procent is.

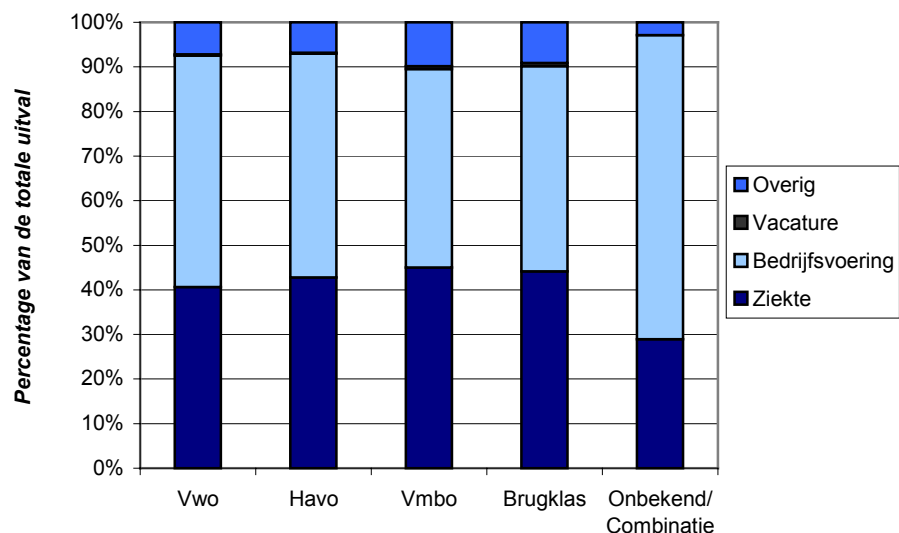
Tabel 3.5 Lesuitval naar onderwijstype*

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Vwo	7,0%	6,3%
Havo	6,9%	6,7%
Vmbo**	7,2%	7,3%
Brugklas	6,1%	6,0%
Onbekend/Combinatie	7,7%	10,4%
Totaal	6,8%	6,7%

* Dit betreft het type onderwijs van de uitgevallen les, dus niet het schooltype van de school.

** Inclusief het lwoo en vmbo-t.

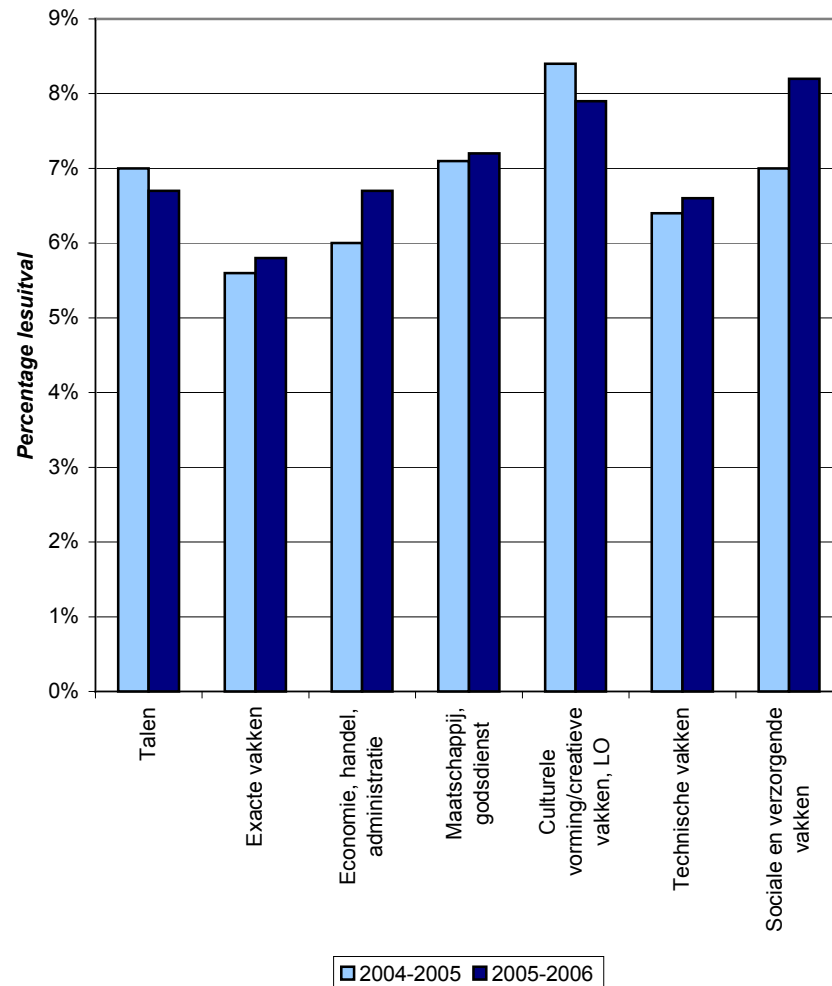
Lessen voor vmbo-klassen vallen het meeste uit door ziekte (figuur 3.6). Zo'n 45 procent van de uitgevallen lessen van vmbo-klassen is door ziekte ontstaan. Klassen met andere schooltypen hebben iets minder vaak te maken gehad met uitval door ziekte. Bij havo- en vwo-klassen hebben vooral organisatorische redenen een belangrijk aandeel in de uitval gehad. Meer dan 50 procent van de uitval ontstond om die reden. In het vmbo was dat 46 procent.

Figuur 3.6 Reden lesuitval naar onderwijstype

In het schooljaar 2005-2006 zijn het vooral de sociale en verzorgende vakken waarbij beduidend meer dan gemiddeld lessen zijn uitgevallen (figuur 3.7). Ruim 8 procent van deze lessen is uitgevallen, terwijl de exacte vakken, net als vorig jaar relatief laag scoren: minder dan 6 procent van de exacte vakken is uitgevallen. Bij de vorige meting waren het de culturele en creatieve vakken

waarbij het meeste is uitgevallen en ook nu zijn er op dit vakgebied veel lessen uitgevallen, maar iets minder dan vorig schooljaar (8,4% in 2004-2005 en in 2005-2006 7,9%).

Figuur 3.7 Lesuitval naar vakgebied

De culturele en creatieve vakken, die ook relatief veel uitvielen, vallen meer dan de talen en economische vakken uit vanwege de bedrijfsvoering van scholen (tabel 3.6). De helft van de uitval voor deze vakken is hierdoor ontstaan, terwijl dit percentage bij de talen en de economische vakken op of onder de 45 procent ligt. Vooral bij de talen is ziekte belangrijker dan bedrijfsvoering.

Tabel 3.6 Reden lesuitval naar vakgebied: schooljaar 2005-2006*

	Percentage van de totale uitval							
	Talen	Exact	Eco- nomie	Maat- schap- pij	Cultu- reel /LO	Tech- niek	Soc./- verz.	Totaal
Ziekte	46,5%	42,1%	47,6%	42,8%	39,8%	40,7%	44,6%	43,2%
Bedrijfsvoering	45,1%	48,5%	43,8%	49,5%	50,3%	51,0%	45,1%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	25,4%	24,9%	21,1%	28,4%	32,7%	29,1%	25,2%	27,4%
- <i>Verlof</i>	11,1%	11,7%	10,8%	11,1%	9,7%	9,7%	10,5%	10,6%
- <i>Scholing</i>	8,6%	11,9%	11,9%	10,0%	7,9%	12,2%	9,4%	9,7%
Vacature	0,4%	0,6%	0,4%	0,1%	0,3%	0,9%	1,1%	0,5%
Overig	8,0%	8,7%	8,2%	7,6%	9,6%	7,4%	9,2%	8,5%

* Van 87 procent van de lessen is het vakgebied bekend.

Naast uitval naar vakgebied hebben we de uitval ook bekeken op een preciezer niveau, het niveau van de vakken zelf. In de onderstaande tabel staan de twintig vakken waarvoor de meeste lessen zijn ingeroosterd (tabel 3.7).

Tabel 3.7 Lesuitval naar vak*

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Wiskunde	5,3%	5,3%
Nederlands	7,2%	6,7%
Engels	7,4%	6,9%
Lichamelijke opvoeding	9,5%	8,5%
Duits	6,5%	6,8%
Natuurkunde	5,6%	6,1%
Economie	6,0%	6,7%
Frans	6,2%	6,0%
Biologie	6,1%	6,3%
Geschiedenis	7,1%	6,8%
Aardrijkskunde	6,5%	7,0%
Maatschappijleer	7,7%	8,3%
Scheikunde	5,7%	5,9%
Handvaardigheid	7,8%	6,5%
Tekenen	6,8%	7,2%
Muziek	7,5%	7,9%
Techniek	7,3%	6,1%
Godsdienst of levensbeschouwing	7,8%	7,3%
(Uiterlijke) verzorging	7,3%	7,5%
Klassieke talen	6,7%	6,5%
Totaal	6,8%	6,7%

* Van 87 procent van de lessen is het vak bekend.

Lichamelijke opvoeding is, net zoals bij de vorige meting, het vak dat het meeste is uitgevallen. Meer dan 8,5 procent van de lessen is uitgevallen. Dat is ongeveer één op de elf à twaalf lessen. Ook het vak dat het minst vaak is uitgevallen is hetzelfde als vorig jaar. Bijna 5,5 procent van de wiskundelessen is uitgevallen en dat percentage lag vorig jaar exact even hoog.

Het vak dat het meest is uitgevallen, lichamelijke opvoeding, is relatief vaak uitgevallen om organisatorische redenen, zoals bijvoorbeeld vergaderingen (bijlage 3, tabel 12). Op deze wijze is bijna 40 procent van de lessen gymnastiek uitgevallen, terwijl gemiddeld maar 28 procent uitviel om organisatorische redenen. Alhoewel scholen in de interviews (zie hoofdstuk 5) aangaven geen onderscheid te maken bij de keuze een vak wel of niet uit te laten vallen om organisatorische redenen, bevestigen de cijfers dit niet.

Regio en gemeenteomvang

Leerlingen van scholen uit het oosten van het land hebben het afgelopen schooljaar het minst last gehad van lesuitval (tabel 3.8). Eén op de achttien lessen is uitgevallen, terwijl op scholen uit het noorden één op de twaalf lessen is uitgevallen. Dit is een groot verschil met de vorige meting, toen de verdeling anders was.

Tabel 3.8 Lesuitval naar regio

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Noord	7,0%	8,3%
Oost	6,5%	5,5%
West	7,7%	7,1%
Zuid	5,3%	6,9%
Totaal	6,8%	6,7%

Tabel 3.9 laat zien dat er tussen de regio's weinig verschillen zijn naar de oorzaak van lesuitval. In alle regio's is zo'n 43 tot 45 procent van de uitval ontstaan door ziekte en over het algemeen net iets meer door bedrijfsvoering.

Tabel 3.9 Reden lesuitval naar regio: schooljaar 2005-2006

	Percentage van de totale uitval				
	Noord	Oost	West	Zuid	Totaal
Ziekte	43,8%	42,6%	42,9%	44,6%	43,2%
Bedrijfsvoering	48,2%	46,9%	49,0%	45,5%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	22,9%	27,9%	28,8%	25,6%	27,4%
- <i>Verlof</i>	10,5%	10,3%	10,4%	11,6%	10,6%
- <i>Scholing</i>	14,8%	8,7%	9,8%	8,3%	9,7%
Vacature	0,1%	0,1%	1,0%	0,0%	0,5%
Overig	7,9%	10,5%	7,1%	9,9%	8,5%

Naar gemeenteomvang zijn dit jaar geen duidelijke verschillen te zien. In bijlage 3, tabel 14 tot en met 16, staan de tabellen uitgesplitst naar gemeenteomvang.

Schooltype en denominatie

Tabel 3.5 ging in op de lesuitval naar het onderwijstype van de *klas*. Onderstaande tabel gaat in op het schooltype van de *school of zelfstandige vestiging*.³ Op vmbo-scholen en zelfstandige vmbo-vestigingen zijn het afgelopen schooljaar de meeste lessen uitgevallen. Eén op de dertien lessen is op deze scholen uitgevallen, terwijl op zelfstandige havo/vwo-vestigingen één op de zeventien lessen is uitgevallen.

Tabel 3.10 Lesuitval naar schooltype

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Vmbo	8,0%	7,6%
Havo/vwo	6,9%	5,9%
Vmbo-tl/havo/vwo	6,6%	6,7%
Brede scholengemeenschap	6,5%	6,8%
Totaal	6,8%	6,7%

Bij figuur 3.6 concludeerden we al dat vmbo-lessen vooral uitvielen door ziekte van de docent. Ook nu is te zien dat ziekte de belangrijkste oorzaak is van lesuitval op vmbo-scholen en vestigingen, maar het verschil met de smalle en brede scholengemeenschappen is gering. Vooral de havo/vwo-scholen vallen op, omdat daar bedrijfsvoering verreweg de belangrijkste oorzaak is: dat veroorzaakt meer dan 55 procent van de uitval.

³ Een deel van de scholen waren zelfstandige vestigingen en deze hebben we als zodanig een eigen schooltype toegekend. Het is dus niet het schooltype van de gehele school.

Tabel 3.11 Reden lesuitval naar schooltype: schooljaar 2005-2006

	Percentage van de totale uitval				Totaal
	Vmbo	Havo/vwo	Vmbo-tl/ havo/vwo	Brede sgm	
Ziekte	45,8%	36,4%	43,9%	43,9%	43,2%
Bedrijfsvoering	43,8%	57,3%	49,3%	46,1%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	27,1%	34,0%	30,6%	24,9%	27,4%
- <i>Verlof</i>	6,1%	12,0%	10,1%	11,6%	10,6%
- <i>Scholing</i>	10,6%	11,2%	8,5%	9,6%	9,7%
Vacature	0,1%	0,0%	0,0%	0,9%	0,5%
Overig	10,3%	6,3%	6,8%	9,1%	8,5%

Op protestants-christelijke scholen zijn in het schooljaar 2005-2006 de meeste lessen uitgevallen, ruim een procentpunt meer dan gemiddeld. Op scholen die niet in te delen zijn bij de belangrijkste drie denominaties (openbaar, katholiek en protestants-christelijk) is het minst uitgevallen, nog geen vijf procent van de lessen. Bij de vorige meting zag deze verdeling er heel anders uit, wat betekent dat er dus geen stabiele relatie lijkt te zijn tussen denominatie en lesuitval.

Tabel 3.12 Lesuitval naar denominatie

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Openbaar	8,1%	7,0%
Rooms-katholiek	5,2%	6,5%
Protestants-christelijk	7,0%	7,8%
Overig	6,6%	5,0%
Totaal	6,8%	6,7%

4 GEREALISEERDE ONDERWIJSTIJD

In dit hoofdstuk worden de ingeroosterde onderwijstijd en de lesuitval met elkaar gecombineerd. Hieruit vloeit de gerealiseerde onderwijstijd voort. Ingeroosterde onderwijstijd en lesuitval staan immers niet los van elkaar. Hoe ernstig lesuitval is, hangt bijvoorbeeld af van de ingeroosterde onderwijstijd. Als er veel lesuren worden ingeroosterd is een hoog percentage lesuitval minder ernstig dan bij een lage ingeroosterde onderwijstijd. Omgekeerd kan een laag percentage lesuitval bij een school die weinig uren inroostert wel juist ernstig zijn. Zowel de maten *ingeroosterde onderwijstijd* als *lesuitval* zijn daarom van beperkte waarde. Om te bepalen hoeveel uur leerlingen daadwerkelijk les krijgen is de *gerealiseerde onderwijstijd* berekend. Dit is de ingeroosterde onderwijstijd minus de lesuitval. Het gaat hier om de *echte lesuitval: vervanging* wordt tot de onderwijstijd gerekend.

4.1 Relatie onderwijstijd en lesuitval

Als scholen bij het inroosteren rekening houden met de te voorziene lesuitval, valt te verwachten dat scholen waar veel lessen uitvallen ook meer onderwijstijd inroosteren. Dit blijkt echter niet het geval. Er is geen verband gevonden tussen het percentage lesuitval en de ingeroosterde onderwijstijd. Het lijkt er daarom op dat scholen bij het inroosteren de lesuitval niet incalculeren.

4.2 Gerealiseerde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype

Net als bij de ingeroosterde onderwijstijd hebben we ook de gerealiseerde onderwijstijd vergeleken met de norm voor minimale onderwijstijd. Dit resulteerde in de maat *gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm*.

In tabel 4.1 zijn zowel de ingeroosterde onderwijstijd als de lesuitval en de gerealiseerde onderwijstijd opgenomen en uitgesplitst naar onderwijstype en leerjaar. Wat opvalt is dat vooral het derde leerjaar relatief weinig onderwijstijd heeft gerealiseerd. Alle onderwijstypen in het derde leerjaar realiseerden 80 procent of minder van de norm voor onderwijstijd. Het verschil met de eerste twee leerjaren is overigens niet groot. Eerste- en tweedeklassers hebben over het algemeen net iets meer dan 80 procent van de norm voor onderwijstijd genoten.

In de examenklassen ligt de gemiddelde gerealiseerde onderwijstijd boven de 95 procent van de norm. In het examenjaar van het vmbo ligt dit zelfs boven

de 100 procent. Hierbij moet worden opgemerkt dat er voor het examenjaar van het vmbo in het schooljaar 2005-2006 nog geen wettelijke norm gold. Er is bij de berekening uitgegaan van een norm van 700 uur, gelijk aan het examenjaar van havo en vwo, en gelijk aan de norm die vanaf het schooljaar 2006-2007 geldt. Ook 4 havo en 4 en 5 vwo realiseren in vergelijking met de onderbouw nog veel onderwijstijd.

Tabel 4.1 Ingeroosterde onderwijstijd, lesuitval en gerealiseerde onderwijstijd: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijstype	Ingeroosterde onderwijstijd als percentage van de norm*	Lesuitval	Gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm*
1	Brugklas	86,7%	6,1%	81,5%
	Vmbo	88,1%	6,6%	82,3%
	Havo**	85,4%	5,0%	81,1%
	Vwo	85,1%	5,6%	80,4%
2	Brugklas	86,3%	6,1%	81,0%
	Vmbo	88,0%	7,1%	81,6%
	Havo	87,4%	6,4%	81,7%
	Vwo	87,1%	6,6%	81,4%
3	Brugklas**	81,0%	8,6%	74,1%
	Vmbo	86,1%	7,7%	79,8%
	Havo	85,9%	7,0%	80,0%
	Vwo	86,3%	7,1%	80,3%
4	Vmbo	109,6%	7,7%	101,9%
	Havo	94,1%	6,9%	87,6%
	Vwo	92,0%	6,8%	85,8%
5	Havo	104,5%	7,4%	96,9%
	Vwo	95,2%	6,9%	88,7%
6	Vwo	104,9%	7,7%	96,9%

* Omdat de gegevens niet in alle gevallen gekoppeld konden worden, verschillen deze getallen enigszins met de eerdere getallen (tabel 2.3).

** Deze combinatie komt slechts een enkele keer voor in de steekproef.

Bij tabel 4.1 en de overige tabellen in dit hoofdstuk is wederom rekening gehouden met de scholen die een ontheffing hebben gekregen, waardoor de norm in de onderbouw op 1000 uur in plaats van op 1067 uur staat. In bijlage 4 staat een tabel analoog aan tabel 4.1 waarbij voor alle scholen de norm van 1067 is gehanteerd (zie tabel B4-1). De verschillen tussen de beide tabellen zijn klein.

In tabel 4.2 is uitgesplitst naar leerjaar en onderwijstype weergegeven welk percentage van de scholen in het schooljaar 2005-2006 voldoende onderwijstijd heeft gerealiseerd volgens de norm. Opnieuw is een driedeling te zien. De onderbouw realiseert in verhouding tot de norm de minste onderwijstijd en de examenjaren realiseren de meeste onderwijstijd. De bovenbouw (4 havo en 4/5 vwo) zit daar weer tussenin. Verder valt op in de tabel dat zeer weinig scholen in de onderbouw, namelijk minder dan vier procent, aan de norm voor minimale onderwijstijd voldoen. Voor verschillende combinaties van leerjaar en onderwijstype realiseert zelfs geen enkele school in onze steekproef voldoende onderwijstijd.

Tabel 4.2 Gerealiseerde onderwijstijd; scholen die de norm halen: schooljaar 2005-2006

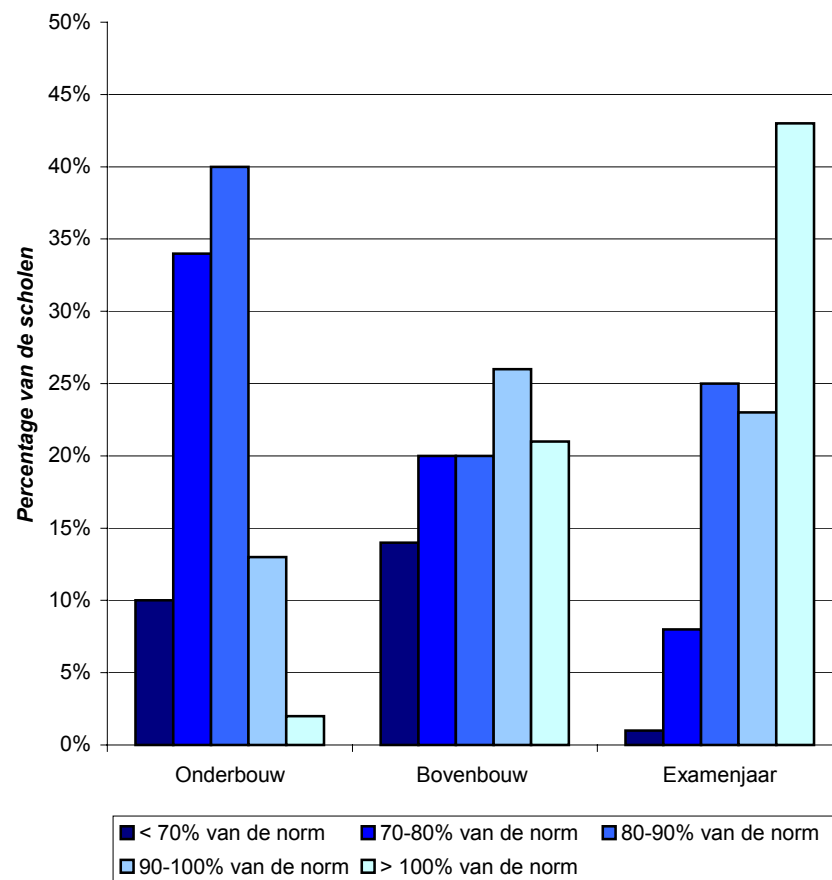
Leerjaar	Onderwijstype	Percentage scholen dat urennorm haalt
1	Brugklas	2,6%
	Vmbo	0,0%
	Havo*	0,0%
	Vwo	0,0%
2	Brugklas	3,7%
	Vmbo	0,0%
	Havo	2,3%
	Vwo	1,8%
3	Brugklas*	0,0%
	Vmbo	2,5%
	Havo	1,3%
	Vwo	2,6%
4	Vmbo	52,5%
	Havo	15,3%
	Vwo	21,9%
5	Havo	35,3%
	Vwo	25,0%
6	Vwo	37,6%

* Deze combinatie komt slechts een enkele keer voor in de steekproef.

Analoog aan figuur 2.1 is in figuur 4.1 een driedeling gemaakt naar onderbouw, bovenbouw en examenjaar. De bijbehorende cijfers staan in tabel B4-2. De gemiddelde gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm is weergegeven, alsook de spreiding hiervan. Tabel B4-3 geeft een verdere uitsplitsing naar leerjaar en onderwijstype weer. De getallen zijn uiteraard lager dan bij de ingeroosterde onderwijstijd, maar eenzelfde patroon blijft

zichtbaar. In de onderbouw wordt gemiddeld ongeveer 80 procent van de norm gerealiseerd, de bovenbouw zit een stuk hoger en in de examenjaren wordt gemiddeld bijna 100 procent van de norm gerealiseerd. De verschillen tussen de drie niveaus zijn ietwat kleiner dan bij de ingeroosterde onderwijstijd, omdat in de hogere leerjaren, waar een hoger percentage van de norm werd ingeroosterd, ook proportioneel iets meer lessen uitvielen.

Figuur 4.1 Spreiding van het percentage van de norm dat is gerealiseerd voor onderbouw, bovenbouw en examenjaar

4.3 Gerealiseerde onderwijstijd op schoolniveau

Net als bij de ingeroosterde onderwijstijd kan ook bij de gerealiseerde onderwijstijd een score op schoolniveau worden berekend. Hierbij worden de verschillende leerjaar-onderwijstypetcombinaties per school gemiddeld, zodat per school een score ontstaat, die de gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm weergeeft. Omdat op deze manier de hogere scores bij hogere leerjaren de lage scores in de onderbouw kunnen compenseren, heeft deze maat een kleinere spreiding dan de gerealiseerde onderwijstijd als

het percentage van de norm, uitgesplitst naar leerjaar en onderwijstype. Gemiddeld realiseren scholen 86 procent van de gestelde norm voor onderwijstijd.

In tabel 4.3 is de spreiding weergegeven van de gerealiseerde tijd als percentage van de norm. De meeste scholen (bijna 40%) realiseert 80 à 90 procent van de gestelde norm. Ruim een kwart realiseert minder dan 80 procent van de norm en bijna 2 procent realiseert zelfs minder dan 70 procent van de norm. Er zijn ook scholen (6,5%) die meer dan de gestelde norm realiseren.

Tabel 4.3 Spreiding van gerealiseerde onderwijstijd op schoolniveau: schooljaar 2005-2006

Gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm in uren	Percentage van de scholen
Minder dan 70% van de norm	1,8%
70%-80% van de norm	24,1%
80%-90% van de norm	39,7%
90%-100% van de norm	27,9%
Meer dan 100% van de norm	6,5%

4.4 Gerealiseerde onderwijstijd naar achtergrondkenmerken

Voor de volledigheid zijn in bijlage 4 tabellen opgenomen waarbij, analoog aan de tabellen voor de ingeroosterde onderwijstijd, verschillende uitsplitsingen zijn gemaakt voor de gerealiseerde onderwijstijd (zie tabel B4-4 tot en met tabel B4-9). Het gaat om uitsplitsingen naar schoolomvang, gemeenteomvang, regio, vakantieregio en denominatie. Bij deze uitsplitsingen is er gebruikgemaakt van de maat 'gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm' zoals berekend op schoolniveau. Er komen geen opvallende verschillen van deze achtergrondkenmerken naar voren.

Een ander schoolverschil, de duur van een lesuur, laat wel een tendens in de gerealiseerde onderwijstijd zien. De tendens voor de gerealiseerde onderwijstijd is dat scholen met een langere lesduur gemiddeld meer onderwijstijd realiseren dan scholen met een kortere lesduur (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4 Gerealiseerde onderwijstijd naar lesduur: schooljaar 2005-2006

Lesduur	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
45 minuten of minder	83,6%	29%	43%	24%	4%
50 minuten of meer	87,0%	25%	39%	29%	7%
Totaal	86,2%	26%	40%	28%	7%

4.5 Gerealiseerde onderwijstijd in het schooljaar 2006-2007

In tabel 4.5 is, uitgesplitst naar onderbouw, bovenbouw en examenklassen, het totaal aantal klokuren onderwijstijd weergegeven dat in het schooljaar 2005-2006 is ingeroosterd en daadwerkelijk gerealiseerd (zie tabel 2.2 en tabel B4-10 voor een uitsplitsing per leerjaar en onderwijstype van respectievelijk de ingeroosterde en gerealiseerde onderwijstijd in klokuren). Daarnaast is de norm weergegeven zoals die in het schooljaar 2006-2007 zal worden gehanteerd.

Tabel 4.5 Ingeroosterde en gerealiseerde onderwijstijd in klokuren: schooljaar 2005-2006

	Onderwijstijd in klokuren		
	Norm schooljaar 2006-2007	Ingeroosterd (gemiddelde)	Gerealiseerd (gemiddelde)
Onderbouw	1040	917	856
Bovenbouw*	1000	937	874
Examenklassen	700	750	694

* Het gaat hier om de klassen 4 havo en 4/5 vwo. In het schooljaar 2006-2007 zal ook het derde jaar vmbo aan deze norm moeten voldoen. In deze berekening is het derde jaar vmbo nog onder de onderbouw geschaard.

Gemiddeld genomen moeten scholen in het schooljaar 2006-2007 in de onderbouw ongeveer 200 klokuren meer realiseren om aan de gestelde norm van 1040 uur te voldoen. Bij een gelijkblijvend aantal lesweken komt dit neer op ongeveer vijf extra klokuren per week, dus één extra klokuur per lesdag. Dit zal van veel scholen een zeer grote aanpassing vergen. In de bovenbouw (met uitzondering van de examenklassen) moet gemiddeld genomen ongeveer 125 klokuren meer les worden gegeven in het schooljaar 2006-2007 om aan de norm te kunnen voldoen. Dit komt neer op ruim drie klokuren extra les per week. Ook voor de bovenbouw geldt dat dit een aanzienlijke aanpassing zal zijn.

Om de nieuwe norm echt te realiseren, zal bij veel scholen niet alleen de ingeroosterde onderwijstijd omhoog moeten maar ook de lesuitval omlaag. Scholen hebben hiervoor verschillende opties. Vooral aan het begin en het eind van het schooljaar kan er meer onderwijstijd worden gerealiseerd. Het werkelijke schooljaar zal dan meer weken in beslag nemen. Vergaderingen en andere activiteiten zullen dan meer na schooltijd plaats moeten hebben. Ook tijdens het schooljaar kan er onderwijstijd worden gewonnen door vergaderingen meer na schooltijd te plannen. Daarnaast kan een vermindering van het aantal proefwerkweken bijdragen aan de toename van de onderwijstijd. Verder biedt de ruimere definitie van onderwijstijd die vanaf het schooljaar 2006-2007 zal gaan gelden ook aanknopingspunten voor het uitbreiden van de gerealiseerde onderwijstijd, aangezien er meer onderwijsactiviteiten onder de nieuwe definitie vallen. Naast deze opties zullen veel scholen er niet aan ontkomen meer lessen in te roosteren en/of de lengte van de lessen te verhogen, willen zij de gestelde norm voor onderwijstijd realiseren.

5 TELEFONISCHE INTERVIEWS

In de jaarmeting over 2004-2005 is gebleken dat de kwantitatieve meting onder scholen, waarbij de complete roosteradministratie wordt uitgezocht, niet voldoende informatie oplevert om uitspraken te doen over het al dan niet behalen van de onderwijstijd. Ook levert de kwantitatieve meting niet voldoende antwoorden op over welke keuzes worden gemaakt bij de vraag of lessen uit moeten vallen of moeten worden vervangen.

We hebben daarom naast het kwantitatieve onderzoek een kwalitatieve verdieping toegevoegd. Hiermee kunnen we de onderzoeksvragen beter beantwoorden en tevens de gegevens en resultaten beter interpreteren.

We hebben twintig telefonische interviews gehouden. De respondenten zijn personen die verantwoordelijk zijn voor het behalen van de onderwijstijd en het vermijden van lesuitval. Op de meeste scholen gaat het om een directielid, op enkele scholen betreft het een roostermaker.

We hebben interviews gehouden met scholen die vorig jaar ook al mee hebben gedaan aan het onderzoek. Het voordeel hiervan is dat we reeds beschikken over de lesuitvalgegevens van het vorige schooljaar en deze gegevens mee kunnen nemen bij het houden van de interviews. Op grond van deze resultaten hebben we een selectie van scholen gemaakt. We hebben hierbij rekening gehouden met het lesuitvalpercentage van de vorige meting en de eerste helft van het schooljaar 2005-2006. We hebben scholen geselecteerd met weinig uitval, veel uitval en scholen die daar tussenin zitten. Ook hebben we gekeken naar de ingeroosterde onderwijstijd over het eerste halfjaar van het schooljaar 2005-2006. We hebben scholen geselecteerd die weinig onderwijstijd hebben ingeroosterd en scholen die veel onderwijstijd hebben ingeroosterd.

Het bleek moeilijk scholen te bereiken en bereid te vinden mee te werken aan de interviews. We hebben de scholen benaderd in de periode vlak voor de zomervakantie en de meeste roostermakers en directieleden waren druk met het afsluiten van het schooljaar. Om deze reden hebben we in plaats van de voorgenomen 25 interviews slechts twintig interviews afgenomen.

Het eerste interview hebben we face to face afgenomen. Op deze manier konden we testen of de itemlijst uitgebreid genoeg was. We hebben na dit interview nog een aantal aanpassingen gedaan aan de itemlijst. Voor we de interviews hebben gehouden, hebben we deze itemlijst voorgelegd aan de begeleidingscommissie. De itemlijst hebben we voor de interviews gemaild naar de respondenten, zodat ze alvast na konden denken over de vragen en eventueel nog overleg konden plegen. De itemlijst is te vinden als bijlage 5 bij dit rapport. Ter voorbereiding op de interviews hebben we de uitvalgegevens van vorig jaar en de meest recente kwaliteitsgegevens van de Inspectie bestudeerd. Bovendien hebben we gekeken of er op de website of in de schoolgids van de school informatie te vinden is over lesuitval en onderwijstijd.

In dit hoofdstuk zal eerst kort aandacht worden besteed aan het rooster en de communicatie met de ouders. Vervolgens zal de onderwijstijd worden besproken. Hierbij komen meningen over de nieuwe norm naar voren en de maatregelen die scholen treffen om aan de nieuwe norm te voldoen. Tenslotte zal het onderwerp lesuitval worden besproken. Eerst zal een beeld worden geschetst van het beleid rondom lesuitval en vervolgens zullen de redenen voor lesuitval en de maatregelen die daarbij kunnen worden genomen, worden besproken.

5.1 Het rooster

Aanpassing van het rooster

Op de meeste scholen wordt er gewerkt met verschillende roosters per jaar. Het basisrooster wordt in de meeste gevallen in januari aangepast. Dit gebeurt vooral omdat sommige vakken, vooral tweedefasevakken, maar een half jaar gegeven worden. Ook wordt het rooster op veel scholen na de eindexamens aangepast. Enkele scholen werken met perioden: voor elke periode wordt een nieuw rooster gemaakt.

Een minderheid van de scholen gebruikt het hele jaar hetzelfde rooster. De scholen die één rooster gebruiken, zijn met name scholen met veel vmbo-leerlingen. Respondenten van deze scholen vertellen dat ze het rooster niet veranderen, om ervoor te zorgen dat het hele jaar overzichtelijk is. Ze willen de vmbo-leerlingen niet vermoeien met veel verschillende roosters. Wel wordt het rooster op alle scholen tussentijds meerdere malen aangepast als gevolg van onvoorziene gebeurtenissen, zoals langdurige ziekte van een docent.

Communicatie met ouders

Op alle scholen worden ouders op de hoogte gebracht van het rooster via de lessentabel in de schoolgids of op de website. Daarnaast zijn er tijdens de interviews andere kanalen naar voren gekomen om met ouders over roosterzaken te communiceren. Ouders worden op een aantal scholen op de hoogte gebracht van belangrijke zaken via de ouderraad en ouderavonden. Sommige scholen gebruiken een informatiekraant voor ouders. Ouders kunnen hierin informatie vinden over activiteiten en de kalender. Leerlingen worden op enkele scholen via de mentor op de hoogte gebracht van veranderingen. Leerlingen kunnen dit dan weer doorgeven aan de ouders. Ook worden er op veel scholen brieven meegegeven voor ouders.

Opvallend is dat er over lesuitval en onderwijstijd weinig gecommuniceerd wordt met ouders. Veel scholen geven echter aan dat lesuitval voor ouders het grootste punt van kritiek is. In de meeste schoolgidsen wordt slechts vermeld dat lesuitval zoveel mogelijk beperkt wordt. In enkele gevallen worden de maatregelen om lesuitval te beperken ook vermeld in de schoolgids. Slechts op één school wordt expliciet aandacht besteed aan informatie over lesuitval voor ouders. Daar zijn vorig jaar enquêtes onder ouders uitgedeeld

en hebben panelgesprekken plaatsgevonden. Het grootste probleem dat hieruit naar voren is gekomen is lesuitval. Er komt nu vier keer per jaar een nieuwsbrief uit, waarin ouders worden geïnformeerd over onder andere lesuitval.

5.2 Onderwijstijd

Inroosteren van onderwijstijd

Het behalen van de onderwijstijd is een belangrijk speerpunt voor veel scholen. Alle scholen doen hun best zoveel mogelijk contacturen in te roosteren. Scholen geven echter aan een groot probleem te hebben het minimale aantal uren in te roosteren. Vooral in de onderbouw is dit moeilijk. In het eerste halfjaar van dit schooljaar hebben zestien van de twintig scholen minder dan het minimale aantal uren ingeroosterd. In de bovenbouw zorgt de minimale onderwijstijd voor minder problemen.

Er worden verschillende oorzaken genoemd voor het te weinig inroosteren van contacturen. Een aantal respondenten geeft aan dat de formatie op hun school te klein is om voldoende personeel aan te nemen. Scholen krijgen volgens hen veel te weinig geld om maatregelen te realiseren. Om alle lessen goed in te kunnen roosteren, zou er meer personeel nodig zijn.

Het niet halen van de onderwijstijd wordt volgens de respondenten vooral veroorzaakt door de eerste en laatste dagen van het schooljaar, waarop geen les wordt gegeven. Alle scholen hebben aan het eind van het schooljaar een aantal dagen nodig voor rapportvergaderingen.

Op één school wordt in de bovenbouw meer dan het minimale aantal uren ingeroosterd. Omdat er op deze school veel allochtone leerlingen zitten, worden er extra lessen ingeroosterd. Ook deze school heeft nog moeite de minimale norm voor de onderbouw te halen. Naast deze school geeft nog een school aan dat veel onderwijstijd wordt ingepland. Er vallen op deze school echter ook veel lessen uit. Er worden daarom teveel contacturen ingepland in de onderbouw om er op die manier voor te zorgen dat de lesuitval niet te veel gevolgen heeft voor het vereiste aantal te volgen uren.

Meningen over de nieuwe norm

De meningen over de voorschriften voor de minimale onderwijstijd in de onderbouw die per 1 augustus gelden, zijn verdeeld. Dat de voorschriften zijn aangepast naar 1040 uur lost voor veel scholen niet veel op. De scholen die in het schooljaar 2005-2006 te weinig ingeroosterd hebben, geven aan de norm volgend jaar ook niet te zullen gaan halen.

Een minderheid van de respondenten begrijpt dat het aanpassen van de norm een logisch gevolg is van de politiek en dat scholen zich daaraan moeten aanpassen. Zij zullen dit realiseren door vorm te geven aan de bredere omschrijving van het begrip. Enkele respondenten geven aan dat ze ook uit eigen belang meer onderwijstijd zullen gaan inplannen, omdat ze vinden dat

niet-lesgebonden taken na lestijd moeten plaatsvinden en dat docenten en leerlingen teveel vrije dagen hebben.

Het overgrote deel van de respondenten staat echter negatief tegenover de nieuwe norm. Hiervoor worden drie soorten argumenten gegeven: de norm is niet realistisch, de norm is niet in overeenstemming met de deregulering en het invoeringstraject is te kort.

Dat er ergens een grens moet worden getrokken, is voor iedereen begrijpelijk, maar 1040 uur is volgens velen niet realistisch. Veel respondenten geven aan dat ze deze 1040 uren nooit gaan halen en denken dat het geen enkele school lukt. De respondenten zijn van mening dat er niet geluisterd wordt naar de scholen en de nieuwe voorschriften ver weg staan van de realiteit. De Tweede Kamer heeft volgens velen te weinig kennis van het onderwijs.

Het tweede argument dat uit de interviews naar voren komt, is dat de nieuwe norm voor de onderwijstijd niet aansluit bij het huidige beleid. Scholen krijgen veel eigen verantwoordelijkheid, maar moeten wel een bepaald aantal uur halen. Alle respondenten vinden kwaliteit belangrijker dan een bepaald aantal uur. Als voorbeeld wordt gegeven dat er vroeger veel minder uren les werd gegeven, maar dat de kwaliteit toen ook goed was. Eén respondent denkt dat de nieuwe norm er ook is om ouders een soort garantie te geven: als er maar voldoende uren worden ingepland, is er niks aan de hand.

Een derde argument dat gegeven wordt, heeft betrekking op het invoeringstraject. Er is kritiek op het feit dat er jarenlang niks gedaan is aan de onderwijstijd, terwijl het wel bekend was dat scholen te weinig uren lesgaven. Nu moeten scholen opeens in korte tijd veel meer contacturen gaan inplannen. Een aantal respondenten geeft aan ervoor te kiezen maatregelen te treffen in verschillende termijnen, omdat er teveel in een te korte periode moet gebeuren.

Ook de nieuwe, ruimere omschrijving van het begrip onderwijstijd zet voor veel scholen geen zoden aan de dijk. Veel scholen zien het niet zitten om leerlingen te verplichten op school huiswerk te maken of 's avonds naar activiteiten te gaan. Deze respondenten vinden dat als leerlingen tot half vijf op school blijven om aan huiswerk te werken, dit hetzelfde is als wanneer de leerlingen thuis hun huiswerk maken. Op één school worden projecten en excursies nu al meegeteld als onderwijstijd, omdat de docenten vinden dat leerlingen dan hele dagen bezig zijn iets te leren.

Opvallend is dat veel respondenten de situatie in Nederland vergelijken met de rest van Europa. Ze vertellen dat er in geen enkel ander land zoveel verplichte contacturen worden voorgeschreven als in Nederland. Uit de gegevens van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling uit 2005 blijkt dit ook. De gemiddelde verplichte onderwijstijd voor twaalf tot veertien jarigen in de OESO-landen is een stuk lager, nl. 922 uur (OECD 2005). Dit ligt dicht bij het aantal ingeroosterde uren in Nederland. Alleen in Mexico is het aantal verplichte uren onderwijs hoger dan in Nederland, namelijk 1167 uur. Enkele respondenten vertellen echter dat hier tegenover staat dat er in andere

landen veel vergaderingen en dergelijke plaatsvinden als de leerlingen vakantie hebben. In Nederland hebben leraren vakantie als de leerlingen vrij zijn. Dit is volgens sommigen overbodig, omdat buiten het onderwijs werknemers ook geen zestig dagen vakantie hebben. Leraren zouden volgens hen net zo behandeld moeten worden als andere professionals. Het is volgens één respondent een goed idee om meer tijdens de schoolvakanties te doen. Hier is niet iedereen het mee eens, omdat docenten wel veel vakantie hebben, maar zij daar tegenover ook lange werkweken maken.

5.3 Maatregelen

Alle respondenten die zijn geïnterviewd, zijn druk bezig maatregelen te treffen om meer onderwijstijd in te roosteren. Sommige scholen zijn daar al in het schooljaar 2005-2006 mee begonnen, maar bij de meeste scholen gaat er pas vanaf het schooljaar 2006-2007 een heleboel veranderen. Omdat het voor enkele scholen lastig is om in een jaar tijd zoveel veranderingen te moeten doorvoeren, worden de maatregelen in termijnen getroffen. In het schooljaar 2006-2007 zal er al een aantal maatregelen getroffen worden om meer contacturen in te roosteren, het jaar erna zal er geprobeerd worden 1040 uur te halen. Eén school geeft aan dat de veranderingen die al zijn ingevoerd, niet zozeer een gevolg van het veranderde beleid rondom onderwijstijd zijn, maar uit eigen beweging door de school zijn ingevoerd.

Op veel scholen hebben de maatregelen betrekking op de proefwerkweken. Deze weken zullen worden verkort. Er worden minder proefwerken gegeven of meer proefwerken per dag, zodat er minder dagen hoeven te worden gereserveerd voor de proefwerken. Ook zullen op een aantal scholen vanaf het schooljaar 2006-2007 bepaalde proefwerkweken vervallen. Het gaat vooral om de proefwerkweken aan het eind van het schooljaar en de proefwerkweken voor de onderbouw. De proefwerken zullen dan tijdens de lessen gegeven worden.

Eén respondent geeft aan dat hij vindt dat de proefwerkweken ook meegeteld moeten worden als onderwijstijd, omdat leerlingen in een korte tijd veel stof moeten leren. De school vindt dit belangrijk, omdat leerlingen dat ook moeten kunnen voor de eindexamens. Op één school zijn leerlingen tijdens de proefwerkweken verplicht op school te studeren. Leerlingen moeten tot en met het zesde uur aanwezig zijn en kunnen studeren onder begeleiding van onderwijs-assistenten en docenten.

Voor veel scholen geldt ook dat de randen rondom de vakantie ingekort zullen worden. Vanaf het schooljaar 2006-2007 zal het afsluiten van het schooljaar (rapportvergaderingen en dergelijke) in een kortere tijd moeten gebeuren. Leerlingen zullen rondom de zomervakantie zolang mogelijk op school worden gehouden. Alle scholen denken erover na hoe dit het best gerealiseerd kan worden. Rapportvergaderingen en dergelijke zullen vanaf dit jaar over minder

dagen moeten worden verspreid. Daarnaast zullen sportdagen en andere activiteiten zoveel mogelijk in de laatste week gepland worden, zodat deze activiteiten geen lesvrije dagen veroorzaken.

Veel scholen zijn bezig invulling te geven aan de ruimere omschrijving van het begrip onderwijstijd. Een idee van veel scholen dat tijdens de interviews aan de orde kwam, is het werken met kernteams. Er kan op die manier meer onderwijstijd gerealiseerd worden, omdat grote groepen leerlingen onder begeleiding van een aantal docenten aan een project kunnen werken. De lessen kunnen bovendien gewoon doorgaan als er een docent uitvalt. Ook zullen op verschillende scholen vaste huiswerkuren worden ingeroosterd. Leerlingen zijn verplicht deze uren te volgen en kunnen zelfstandig aan hun huiswerk werken. Hierbij zullen docenten aanwezig zijn. Een aantal docenten denkt op de lange termijn zelfs aan verplichte aanwezigheid voor leerlingen tot vier of vijf uur. Leerlingen kunnen dan in de media-theek werken onder begeleiding van onderwijsassistenten. Omdat dit verplichte contacturen voor leerlingen zullen zijn onder verantwoordelijkheid van een docent, worden deze uren meegeteld als onderwijstijd.

Uit onze gegevens over het eerste halfjaar blijkt dat bovengenoemde maatregelen helpen bij het inroosteren van meer onderwijstijd. De geïnterviewde scholen die in het schooljaar 2005-2006 al veranderingen hebben doorgevoerd, hebben meer onderwijstijd ingeroosterd dan de overige scholen. Vooral het verkorten van de randen rondom de vakantie blijkt te helpen.

Keuzewerktijd

Een belangrijk onderdeel van de ruimere omschrijving van het begrip onderwijstijd is keuzewerktijd. Dit houdt in dat een aantal uur per week ingeroosterd wordt waarop leerlingen zelfstandig kunnen werken. Op veel scholen wordt er al gewerkt met keuzewerktijd, vooral in de bovenbouw. De andere scholen gaan hier vanaf het schooljaar 2006-2007 mee werken. De keuzewerkijduren zijn nog niet op alle scholen verplicht, maar zullen vanaf dit schooljaar op de scholen die er gebruik van maken, verplicht worden voor alle leerlingen. Op sommige scholen worden keuzewerkijduren per vak gegeven. Leerlingen kunnen zich inschrijven voor een vak waar ze extra aandacht aan willen besteden. Dit uur is dan onder begeleiding van de docent van dit vak. Andere scholen gebruiken keuzewerkijduren per klas. Leerlingen mogen dan kiezen aan welk vak ze willen werken. Op de meeste scholen zijn deze uren onder toezicht van een surveillant of onderwijsondersteunend personeel. Op een aantal scholen worden klassen opgesplitst. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen leerlingen die veel begeleiding nodig hebben voor een bepaald vak, leerlingen die minder begeleiding nodig hebben en leerlingen die zelfstandig kunnen werken. De docent gaat met een klein groepje aan het werk, terwijl de andere leerlingen zelfstandig werken. Leerlingen kunnen zelf aangeven voor welke vakken ze begeleiding nodig hebben en waar ze zelfstandig aan willen werken.

Enkele scholen werken niet met keuzewerkijd en zullen dit in de toekomst ook niet gaan doen. Dit zijn vooral vmbo-scholen. Deze scholen geven aan dat het voor vmbo-leerlingen moeilijk is om zelfstandig te werken. Een ander argument dat gegeven wordt, is de beperking van het schoolgebouw. Niet alle scholen zijn geschikt om te werken met zelfstandige uren. Er is te weinig ruimte voor de leerlingen. Ook wordt als argument gegeven dat keuzewerkijd-uren ten koste gaan van andere uren. Eén school werkt wel met keuzewerkijd, maar wil deze uren niet verplicht stellen voor alle leerlingen. De school probeert zoveel mogelijk onderwijs op maat te geven en wil leerlingen die er goed voorstaan niet verplichten deze uren te volgen. Als ze niet verplicht zijn, gelden deze uren niet als onderwijstijd. De school pleit ervoor een deel van deze uren wel mee te laten tellen als onderwijstijd.

Als keuzewerkijduren onder verantwoordelijkheid van een docent vallen en verplicht zijn voor alle leerlingen, tellen deze uren mee als onderwijstijd. Door gebruik te maken van keuzewerkijd kunnen scholen meer onderwijstijd inplannen. Dit blijkt ook uit onze gegevens over het eerste halfjaar van het schooljaar 2005-2006. De geïnterviewde scholen die vanaf dit jaar al werken met keuzewerkijd hebben meer onderwijstijd ingeroosterd dan de overige scholen. Veel scholen zullen echter pas in het schooljaar 2006-2007 gaan werken met keuzewerkijd.

5.4 Lesuitval

Uit onze gegevens over het eerste halfjaar blijkt dat lessen vooral zijn uitgevallen als gevolg van ziekte en organisatorische redenen. Onder organisatorische redenen vallen vergaderingen, het begeleiden van toetsen en excursies en andere activiteiten.

Alle scholen geven aan dat het vermijden van lesuitval hoge prioriteit heeft. Op veel scholen worden vanaf het schooljaar 2006-2007 maatregelen getroffen om het aantal uitgevallen lessen te verminderen. Deze maatregelen betreffen vooral de organisatorische redenen. Deze zullen in de volgende paragrafen aan bod komen.

Niet alle scholen hebben evenveel inzicht in het aantal lessen dat uitvalt. Veel respondenten geven aan dat ze niet precies weten hoeveel lessen er op hun school uitvallen. Op een aantal scholen houden de roostermakers bij hoeveel lessen er uitvallen en maken zij hier een overzicht van. Dit overzicht wordt regelmatig met de directie besproken. Eén school wil door middel van overzichten de uitval per klas vaststellen. Dit is belangrijk voor de communicatie met docenten en ouders, omdat er dan een duidelijk cijfer gegeven kan worden. Op één school houdt de rector precies bij welke les wanneer uitvalt. Hij is hiermee begonnen, omdat hij het gevoel had dat hij er geen grip op had. Elke zes weken maakt hij een overzicht van de uitgevallen uren en vakken. Als een vak in die periode tien of meer keer is uitgevallen voor eenzelfde klas,

moet dit vak ingehaald worden. Ook voor docenten houdt hij bij hoeveel uur ze uitvallen en de redenen daarvan.

Uit onze gegevens blijkt dat er op de geïnterviewde scholen die de lesuitval nauwkeurig bijhouden minder lessen zijn uitgevallen dan op andere scholen.

5.5 Opvang en vervanging

Voor alle scholen die zijn geïnterviewd, geldt dat de lessen die uitvallen in de onderbouw zoveel mogelijk worden vervangen. Het is voor veel scholen een belangrijk speerpunt dat lessen die uitvallen voor de onderbouw, zoveel mogelijk doorgaan. Op alle scholen geldt echter wel dat als het eerste of laatste uur uitvalt, leerlingen naar huis mogen.

Scholen hebben verschillende methoden om lessen te vervangen. Op veel scholen worden docenten een aantal uur extra ingeroosterd, waarop ze kunnen worden ingezet voor vervanging. Als een les uitvalt in de onderbouw worden deze docenten ingeschakeld. Er wordt vaak eerst gekeken of er een docent beschikbaar is die het uitgevallen vak geeft. In dat geval kan de les gewoon doorgaan. In ander gevallen worden de lessen gegeven door middel van werkwijzers of lespakketten. Als dit ook niet mogelijk is, worden de leerlingen opgevangen en kunnen ze zelfstandig aan hun huiswerk werken of vertelt de docent over zijn vak.

Op één school gelden strenge regels voor het vervangen van lessen. Een les mag alleen vervangen worden door een docent die ofwel het vak geeft dat uitvalt, of sowieso al lesgeeft aan de klas waarvan het vak uitvalt. Door deze regels kunnen niet alle lessen vervangen worden.

Het extra inroosteren van docenten om lessen te vervangen kan problemen veroorzaken met betrekking tot de normjaartaak van docenten. De meeste scholen letten er wel op dat de normjaartaak niet wordt overschreden. Als docenten al vaak hebben ingevallen, worden andere docenten ingezet. Veel scholen geven prioriteit aan het vervangen van uren, dus daardoor komt het soms voor dat een docent zijn normjaartaak overschrijdt. Op één school is het systeem van extra uren om te vervangen weer afgeschaft, omdat dit systeem geen goedkeuring van de medezeggenschapsraad kreeg. Het probleem was dat het aantal uren dat een docent beschikbaar diende te zijn, uitkwam boven de toegestane beschikbare uren die hij of zij uitbetaald kreeg.

Op de meeste scholen veroorzaakt het vervangen echter geen problemen. In de normjaartaak van docenten wordt rekening gehouden met een aantal uur voor vervanging.

Een andere mogelijkheid om lessen te vervangen is dat de uitgevallen lessen opgevangen worden door onderwijsassistenten of vrijwilligers. Met behulp van werkinstructies kunnen de lessen vervangen worden. Het komt ook voor dat leerlingen tijdens deze uren werken aan een project dat door docenten wordt nagekeken. Op een enkele school worden de leerlingen van een klas verdeeld over andere klassen als er een les uitvalt. Wanneer de docent een coachende

rol heeft en leerlingen werken aan een project is dat mogelijk. Dit gebeurt vooral op vmbo-scholen.

In de bovenbouw worden de lessen bijna niet vervangen. Enkele scholen proberen dit wel te doen, maar de onderbouw heeft hierbij voorrang. Leerlingen uit de bovenbouw gaan over het algemeen zelfstandig aan het werk als er een les uitvalt. Dit gebeurt meestal onder toezicht van een onderwijsassistent.

Een andere manier van vervangen die uit enkele interviews naar voren komt, is het inzetten van docenten die veel les geven in eindexamenklassen. Deze docenten hoeven na de examens minder uren les te geven en kunnen voor vervanging worden ingezet. Eén school geeft aan dat er na de eindexamens helemaal geen lessen meer uitvallen, omdat deze docenten alles opvangen. Op een andere school komen de extra uren van andere docenten te vervallen na de examens, omdat docenten die veel les geven in eindexamenklassen dan ingezet worden voor vervanging.

Op de meeste scholen wordt echter geen gebruik gemaakt van deze maatregel. De directieleden van deze scholen geven aan dat deze docenten genoeg correctiewerk hebben of houden hier al rekening mee in de normjaartaak. Enkele scholen denken er wel over in de toekomst deze docenten na de examens in te zetten voor vervanging. Vanaf dit schooljaar zal het taakbeleid hierop aangepast worden.

Uit onze gegevens blijkt dat er op scholen die docenten die veel les geven in examenklassen na de examens inzetten voor vervanging, minder lessen uitvallen. Ook uit de resultaten van het onderzoek van vorig jaar blijkt dat er na de examens minder lessen zijn uitgevallen dan in de rest van het jaar.

5.6 Ziekte en verzuimbeleid

Uit onze gegevens van het schooljaar 2004-2005 en de eerste helft van vorig schooljaar blijkt dat ziekte de belangrijkste oorzaak is van lesuitval. Het verzuimbeleid van scholen is naar voren gekomen tijdens de interviews. Een aantal scholen geeft aan dat dit een belangrijk onderdeel is van het beleid rondom lesuitval. Een onderdeel van het verzuimbeleid is dat er scherp gelet wordt op ziekte van docenten. De schoolleiding neemt meteen contact op met een zieke docent. Dit zorgt ervoor dat docenten sneller weer aan het werk gaan. Binnen korte tijd moet duidelijk zijn wat de verwachte duur van afwezigheid is. Als blijkt dat de periode van afwezigheid langer gaat duren, wordt er meteen vervanging geregeld. Dit blijkt echter niet altijd mogelijk. Daarnaast worden er verzuimgesprekken gehouden of persoonlijke gesprekken met docenten die vaak uitvallen.

Eén school kijkt sinds dit jaar naar wat iemand nog wél kan, in plaats van niet meer kan. Docenten die ernstig ziek zijn, kunnen bijvoorbeeld een aantal uur per week in de mediatheek aan het werk.

Uit onze gegevens blijkt dat op de geïnterviewde scholen waar een streng verzuimbeleid gehanteerd wordt, minder lessen zijn uitgevallen als gevolg van ziekte.

5.7 Vergaderingen

Naast ziekte valt een groot deel van de lessen uit door organisatorische redenen. Hieronder vallen bijvoorbeeld vergaderingen. In tegenstelling tot ziekte kan een school hier wel invloed op uitoefenen. Op veel scholen zijn vergaderingen in het schooljaar 2005-2006 nog (deels) tijdens lestijd gehouden. De meeste scholen zijn er wel mee bezig dit vanaf het schooljaar 2006-2007 anders te organiseren.

Uit onze gegevens blijkt dat het wel of niet vergaderen tijdens lestijd een groot verschil uitmaakt voor het aantal lessen dat uitvalt. Op de geïnterviewde scholen die dit jaar al vergaderen na lestijd, blijken er veel minder lessen uit te vallen dan daarvoor.

Vergaderingen zullen op alle scholen vanaf het schooljaar 2006-2007 zoveel mogelijk aan het eind van de dag gepland worden. Bijna alle scholen stellen een vaste vergadermiddag in, op de meeste scholen is dit dinsdagmiddag. Veel scholen proberen ook zoveel mogelijk andere zaken op deze middag te laten plaatsvinden, zoals studiemiddagen. Een enkele school zal deze middag zelfs gebruiken voor jubilea en dergelijke. Op de dag dat er vergaderd wordt, vallen de laatste uren uit of er wordt met een verkort rooster gewerkt. Op één school worden vergaderingen zoveel mogelijk tijdens toetsweken gehouden. Er kunnen dan geen lessen uitvallen. Op deze school zijn het eerste halfjaar weinig lessen om organisatorische redenen uitgevallen. Dit is mogelijk te danken aan het vergaderen buiten lestijd. Een maatregel zou ook kunnen zijn om te vergaderen tijdens keuzewerkijd. De keuzewerkijduren kunnen dan begeleid worden door onderwijsassistenten.

Op veel scholen zijn docenten het niet eens met het vergaderen na lestijd. Ze zien het niet zitten om na een hele dag lesgeven ook nog tot laat te vergaderen. Hier wordt verschillend op gereageerd door de directie. Een aantal directieleden vindt het terecht dat er na schooltijd vergaderd wordt: docenten hebben niet voor niets een normjaartaak van 1659 uur, vergaderingen horen daar ook bij. Anderen willen docenten juist niet teveel belasten en kiezen er bewust voor te vergaderen onder lestijd. Opvallend is wel dat op scholen waar al jaren buiten lestijd wordt vergaderd, de docenten dit zo gewend zijn en hier niet over klagen.

Naast de wekelijkse vergaderingen vindt er op alle scholen een aantal rapportvergaderingen plaats. Rapportvergaderingen nemen vaak hele dagen in beslag. Leerlingen hebben dan vrij. Op een aantal scholen zullen de rapportvergaderingen vanaf het schooljaar 2006-2007 verdeeld worden over verschillende middagen, zodat er geen hele dagen meer zullen uitvallen.

Ook studiedagen kunnen lesuitval veroorzaken. Op alle scholen wordt een aantal keer per jaar een studiedag gehouden. Op een aantal scholen is dit een hele dag, op enkele scholen een middag. Leerlingen hebben dan vrij. Eén school plant deze dagen op de dag na een vakantie. Dit is gemakkelijker voor leerlingen en ouders, ze hebben dan een dag langer vakantie, in plaats van een vrije dag ergens midden in het jaar.

Er wordt op bijna geen enkele school voorkeur gegeven aan bepaalde vakken bij het laten uitvallen van lessen. Voor de meeste scholen zijn alle vakken even belangrijk. Wel wordt er op enkele scholen in de bovenbouw voorrang gegeven aan examenvakken. Op sommige scholen vinden vergaderingen en studiedagen niet op een vaste dag plaats, om te voorkomen dat steeds dezelfde vakken uitvallen.

5.8 Proefwerkweken en excursies

Uit de interviews komt naar voren dat veel scholen lesuitval willen beperken door middel van maatregelen die betrekking hebben op proefwerkweken. Proefwerkweken kunnen veel lesuitval veroorzaken voor klassen die op dat moment geen proefwerken hebben. Docenten kunnen geen les geven, omdat ze proefwerken moeten begeleiden en moeten nakijken. Op de meeste scholen zijn de proefwerkweken voor alle klassen in dezelfde weken. Deze maatregel voorkomt dat er lessen uitvallen, en voorkomt tevens onrust in de school. Scholen waar dit nog niet voor geldt, willen dit vanaf het schooljaar 2006-2007 wel realiseren. Dit is echter niet altijd mogelijk door het verschil in het aantal proefwerkweken voor verschillende leerjaren. Enkele scholen schaffen één of meer proefwerkweken af vanaf dit schooljaar. Dat het concentreren van de proefwerkweken voor minder lesuitval zorgt blijkt ook uit onze gegevens.

Net als proefwerkweken proberen scholen andere activiteiten, zoals excursies, zoveel mogelijk in één periode te concentreren. Dit blijkt voor een groot deel van de scholen echter moeilijk te realiseren. Omdat er ook uitwisselingen naar het buitenland plaatsvinden, kunnen niet alle excursies in dezelfde weken plaatsvinden. Vooral voor vmbo-scholen blijkt dit een probleem. De leerlingen brengen vaak bezoeken aan fabrieken en dergelijke en dit is moeilijk in één periode te concentreren.

Eén respondent denkt erover na hoe dit vermeden kan worden, bijvoorbeeld door ouders of oud-docenten mee te laten gaan op excursies. Veel scholen proberen de excursies wel zoveel mogelijk in de laatste weken van het jaar te plannen of wanneer andere klassen toetsen hebben. Scholen die excursies en andere activiteiten in één periode concentreren, hebben in het eerste halfjaar van het schooljaar 2005-2006 minder lesuitval gehad dan scholen die dit niet doen.

6 PERSONEELSBELEID EN ONDERWIJSOPBRENGSTEN

In dit hoofdstuk gaan we nader in op mogelijke relaties tussen personeelsbeleid en lesuitval en tussen onderwijstijd en onderwijsopbrengsten. Dat nadere onderzoek zullen we doen op basis van reeds verzamelde gegevens in het kader van ander onderzoek (secundaire analyses).

We hanteren een tamelijk eenvoudig analysemodel dat grofweg in twee onderdelen kan worden onderscheiden. We zijn enerzijds op zoek naar de verklaring van verschillen in lesuitval op scholen. Daarbij hebben we speciale aandacht voor verklarende aspecten die met personeelsbeleid samenhangen. Anderzijds zijn we benieuwd of verschillen in (ingeroosterde of gerealiseerde) onderwijstijd samenhangen met verschillen in opbrengstgegevens van scholen.

We zullen de twee onderdelen uit ons analysemodel in twee aparte paragrafen nader uitwerken.

6.1 Relaties tussen personeelsbeleid en lesuitval

Onze hypothese is dat scholen met een relatief goed personeelsbeleid minder problemen zullen hebben in hun personeelsvoorziening en dat daarom minder lessen noodgedwongen hoeven uit te vallen. Zoals in de inleiding op dit hoofdstuk is aangegeven, hebben we ons voor de analyse beperkt tot reeds beschikbare gegevens. Dat neemt niet weg dat we de meest relevante aspecten van personeelsbeleid (voor zover er een effect op lesuitval verwacht mag worden) mee kunnen nemen.

Hypothesen

Het eerste aspect dat we meenemen in de analyse is het ziekteverzuim van leraren. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat ziekte een van de belangrijkste redenen is voor het uitvallen van lessen. Dat is niet vreemd. Ziekte komt in de regel onverwacht voor scholen (waardoor vervanging niet direct kan worden gerealiseerd). Dat maakt dat we verwachten dat scholen met een hoog ziekteverzuim onder leraren (en dan met name een hoog *kortdurend* verzuim) ook met een relatief hoog percentage lesuitval zullen kampen.

Het tweede aspect van personeelsbeleid waarvan we een effect op lesuitval verwachten, betreft de mate waarin scholen kampen met onvervulde vacatures voor leraren. Het blijkt dat op scholen soms lessen nog niet kunnen worden gegeven, omdat een beoogde docent nog niet beschikbaar is (dat zien we in hoofdstuk 3 ook vooral terug in de eerste maanden, augustus en september). We verwachten daarom dat op scholen die in het schooljaar 2005-2006 relatief veel moeite blijken te hebben met het aantrekken van leraren, er een grotere kans is op lesuitval.

Het derde aspect betreft het personeelsverloop op scholen. Naarmate er meer leraren vertrekken van een school, is de kans groter dat korte periodes moeten worden overbrugd waarin nieuwe leraren nog niet zijn aangesteld. We verwachten daarom dat met name uitstroom van leraren samengaat met een hoge mate van lesuitval.

Data

Gegevens over het ziekteverzuim van leraren ontleen we aan het onderzoek naar verzuim dat RegioPlan jaarlijks uitvoert (bijvoorbeeld: Vermeij en van der Ploeg, 2005). Uit de gegevens over het kalenderjaar 2005 (dat zijn de meest recente gegevens die er momenteel zijn) zijn drie indicatoren op schoolniveau berekend:

- het ziekteverzuimpercentage voor leraren in 2005;
- de gemiddelde verzuimduur van afgesloten ziektegevallen van leraren in 2005;
- het aantal betermeldingen ten opzichte van de totale formatie voor leraren in 2005.

Het betreft hier gegevens van alle scholen voor voortgezet onderwijs met uitzondering van de scholen die onder het schoolbestuur OMO vallen (omdat dit bestuur niet van CASO gebruikmaakt voor de salarisverwerking). Dat maakt dat bij de koppeling met de lesuitvalgegevens van ongeveer tien scholen geen verzuimgegevens bekend zijn.

Gegevens over vacatures van leraren betrekken we van de jaarlijkse Arbeidsmarktbarometer VO. Het gaat hier om de vacaturegegevens over het schooljaar 2005-2006, dus deze periode is exact gelijk aan die waarover de lesuitval is berekend. We hebben uit deze bestanden één indicator op schoolniveau samengesteld:

- het gemiddelde aantal openstaande vacatures voor leraren ten opzichte van de formatie voor leraren in 2005-2006.

Omdat het hier om een steekproefonderzoek gaat (en scholen niet tot responderen verplicht zijn), is niet van alle scholen waarover we lesuitvalgegevens hebben, bekend of zij openstaande vacatures hebben gehad of niet.

Gegevens over uitstroom van leraren hebben we ontleend aan de Mirror-gegevens die door het ministerie van OCW worden beheerd ten behoeve van het maken van ramingen van de onderwijsarbeidsmarkt. De data die beschikbaar waren kwamen uit de zogenaamde dataleverantie Mirror 2004. Op grond daarvan hebben we uitstroomcijfers kunnen berekenen met als meest recente jaar 2003-2004. We hebben als indicator ten behoeve van de analyses de volgende variabele berekend:

- percentage uitstroom van de leraren in 2003-2004.

De koppeling met de gegevens over lesuitval is op schoolniveau (Brin) tot stand gebracht.

Analyse

Het doel van de analyses is na te gaan of er een verband is tussen lesuitval, verzuim, vacatures en uitstroom.

In tabel 6.1 presenteren we een correlatiematrix waarin de sterkte van verbanden tussen verschillende variabelen wordt weergegeven (tabel 6.1). We onderscheiden daarbij niet alleen de totale lesuitval, maar daarnaast ook de lesuitval door ziekte, lesuitval vanwege organisatorische redenen, lesuitval door onvervulde vacatures en lesuitval waarvan de reden niet bekend was.

Tabel 6.1 Correlaties tussen aspecten van personeelsbeleid en lesuitval: schooljaar 2005-2006

	Lesuitval Totaal	Lesuitval Ziekte	Lesuitval Organi- satie	Lesuitval Vacatures	Lesuitval Onbekend
Verzuim %	0,105	0,268*	0,019	0,081	0,009
Verzuimduur	0,024	-0,034	-0,078	-0,019	-0,013
Betmeldingen %	0,062	0,304*	-0,052	0,085	0,257
Vacatures %	0,077	-0,128	-0,222	-0,078	-0,027
Uitstroom %	0,013	-0,106	-0,046	-0,001	-0,024

* Significant $p < 0,05$.

Tabel 6.1 laat zien dat op schoolniveau van de aspecten van personeelsbeleid alleen het ziekteverzuim van leraren met de lesuitval verband houdt (zoals ook valt te verwachten). Ziekteverzuim van leraren veroorzaakt een hogere lesuitval door ziekte. Tegelijkertijd laat de eerste kolom in de tabel zien dat de totale lesuitval niet wordt bepaald door ziekte van leraren. Met andere woorden: de andere bronnen voor lesuitval (met als grootste groep de organisatorische redenen) drukken een nog groter stempel op de totale lesuitval.

Interpretatie

Slechts voor een van de hypothesen die we hebben geformuleerd, hebben we een onderbouwing gevonden. Een hoog ziekteverzuim op scholen (met name kortdurend verzuim) leidt tot een hogere lesuitval door ziekte. De overige relaties die we vooraf verwachtten te vinden, blijken niet aantoonbaar.

Dat onvervulde vacatures en uitstroom van personeel niet hele duidelijke oorzaken van lesuitval blijken te zijn, duidt er wat ons betreft toch op dat de scholen genoeg mogelijkheden in handen hebben om uitval te beïnvloeden (te

beperken). Immers, als onvervulde vacatures en uitstroom (zaken waar scholen slechts in beperkte mate iets kunnen doen) bepalend zouden zijn voor de uitval, zou er een zeer duidelijk relatie moeten worden gevonden.

6.2 Relaties tussen onderwijstijd en onderwijsopbrengsten

In de hoofdstukken 2 en 4 van dit rapport is reeds uitvoering aandacht besteed aan de ingeroosterde onderwijstijd en de gerealiseerde onderwijstijd. Daar is gebleken dat er forse verschillen zijn in de mate waarin scholen (niet) aan de norm voldoen. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat scholen die meer onderwijstijd inroosteren en realiseren, betere leerresultaten weten te boeken. De Inspectie meldt in haar verslag over 2004-2005 dat scholen met een hoog gemiddeld cijfer voor het centraal eindexamen de hoeveelheid ingeroosterde onderwijstijd noemen als een oorzaak van de examenresultaten, naast de bekwaamheid van leraren en de motivatie van leerlingen (Inspectie van het Onderwijs, 2005).

In deze paragraaf gaan we die relatie nader onderzoeken. We starten net als in de vorige paragraaf met hypothesen en een bespreking van de data.

Hypothesen

Het realiseren en dus inroosteren van voldoende onderwijstijd wordt gezien als een belangrijk kwaliteitscriterium voor goed onderwijs (dit ook gezien het feit dat normen daarvoor wettelijk zijn vastgelegd). Als die stelling klopt, mogen we verwachten dat er een relatie is tussen de mate waarin scholen voldoende onderwijstijd inplannen en realiseren en de resultaten van het onderwijs (rendement of opbrengsten).

Scholen die veel onderwijstijd inroosteren en/of realiseren zullen gemiddeld genomen hogere examencijfers weten te realiseren en met minder vertraagde doorstroom kampen (zoals zittenblijven en langere leerroutes).

Data

De gegevens over de opbrengsten van de scholen zijn afkomstig van de Inspectie. We hebben de beschikking gekregen over de opbrengstgegevens van alle VO-scholen over de schooljaren 2003-2004 en 2004-2005. Recentere gegevens waren op het moment van analyse nog niet beschikbaar. Per school zijn gegevens bekend over de onderbouw, de afzonderlijke leerwegen in het vmbo, de havo en het vwo. Het ging daarbij per soort steeds om:

- gemiddeld eindexamencijfer (bovenbouw);
- onvertraagd behalen van diploma (bovenbouw);
- rendement onderbouw (onvertraagde doorstroom gecorrigeerd voor advies van de instroom).

Deze gegevens worden in de vorm van een score van 1 tot en met 5 gepresenteerd (zoals die ook per school door de Inspectie op hun site worden getoond). Deze indeling aan de hand van vijf bolletjes is een quintiel-indeling met in het laagste quintiel de slechts scorende scholen en in het hoogste quintiel de beste presterende scholen, waarbij de scores de volgende betekenissen hebben. De categorieën zijn niet evenredig (20-20-20-20-20) verdeeld maar volgens de verdeling 10-15-50-15-10. Dus als een school op het rendement van de onderbouw 1 bolletje scoort, betekent dat dat in vergelijking met alle andere onderbouwafdelingen deze school tot de 10 procent slechts scorende scholen behoort. Voor verdere details over de data van de Inspectie verwijzen we naar 'Technische toelichting bij opbrengstenkaart 2005' (Inspectie van het onderwijs, 2005).

De Inspectie rapporteert niet altijd over volledige Brinnummers. Daarom hebben we aan de hand van de precieze naam- en adresgegevens in de bestanden van de Inspectie ervoor gezorgd dat opbrengstgegevens aan de juiste scholen of vestigingen van onze gegevens over onderwijstijd zijn gekoppeld.

Analyse

We zetten zowel de ingeroosterde onderwijstijd als de gerealiseerde onderwijstijd af tegen de rendementen van verschillende leerjaar-onderwijstypcombinaties en tegen de examencijfers. De onderstaande tabel geeft de correlaties tussen de onderwijstijd en de opbrengsten weer.

Tabel 6.2 Correlaties tussen onderwijstijd (2005-2006) en opbrengsten (2004-2005)

	Onderwijstijd ingeroosterd % van de norm	Onderwijstijd gerealiseerd % van de norm
Rendement onderbouw	0,351**	0,300**
Rendement vmbo-4 basisberoepsgericht	-0,023	0,037
Rendement vmbo-4 kaderberoepsgericht	0,421	0,253
Rendement vmbo-4 gemengd en theoretisch	-0,023	0,007
Rendement havo-4/5	-0,221	-0,225
Rendement vwo-4/5/6	-0,199	-0,206
CE-cijfers vmbo-4 basisberoepsgericht	0,203	0,182
CE-cijfers vmbo-4 kaderberoepsgericht	0,071	0,062
CE-cijfers vmbo-4 gemengd en theoretisch	0,009	0,018
CE-cijfers havo-5	-0,080	-0,112
CE-cijfers vwo-6	-0,005	-0,028

* Significant $p < 0,05$.

** Significant $p < 0,01$.

Tabel 6.2 laat zien dat een relatie tussen de mate waarin onderwijstijd wordt ingeroosterd en gerealiseerd niet heel systematisch samen lijkt te hangen met maten voor de onderwijsopbrengsten zoals de Inspectie die hanteert. Alleen de onderbouw laat een duidelijk significant verband zien. Naarmate de ingeroosterde en gerealiseerde onderwijstijd voor de onderbouw hoger is, is ook het rendement hoger.

Omdat we hier gebruikmaken van gegevens van het schooljaar 2004-2005 is de oorzaak-gevolgrelatie nog niet zo eenvoudig vast te stellen. We kunnen op grond van deze uitkomst niet zomaar stellen dat veel ingeroosterde uren in de onderbouw het rendement verhogen. Het is eerder andersom: een hoog rendement in een bepaald jaar gaat samen met veel ingeroosterde uren op een later moment.

Wat we dus kunnen concluderen is dat relatief lage rendementen in de onderbouw voor scholen blijkbaar geen aanleiding zijn geweest om meer uren te gaan inroosteren voor de onderbouw. In dat geval zouden we immers een negatief significant verband verwachten tussen rendementen (in het jaar 2004) en ingeroosterde onderwijstijd (in 2005-2006).

Kijken we naar rendementen in de bovenbouw alsook naar de examencijfers dan is de overkoepelende conclusie dat we geen verband zien tussen ingeroosterde of gerealiseerde onderwijstijd en deze opbrengstgegevens. Het gaat in alle gevallen om kleine correlaties die *niet* significant zijn.¹

Interpretatie

De resultaten die we hiervoor hebben gepresenteerd, geven geen eenduidig antwoord op de vraag of we onze hypothesen moeten verwerpen.

We hebben voor de onderbouw een overtuigend bewijs gevonden dat er een relatie is tussen het rendement in de onderbouw en de ingeroosterde onderwijstijd. Omdat het oude rendementcijfers betreft, kan de conclusie dat weinig gerealiseerde onderwijstijd in de onderbouw ook het rendement in de onderbouw aantast, niet definitief worden getrokken. Wel is het, juist door de variatie in de mate waarin scholen onderwijstijd inroosteren en realiseren voor de onderbouw in combinatie met het feit dat de norm daar nauwelijks wordt gehaald, voorstelbaar dat de kans groter is dat er ook daadwerkelijk een verband wordt gevonden. Met het te zijner tijd beschikbaar komen van nieuwe Inspectiegegevens over het schooljaar 2005-2006 is op deze vraag een definitief antwoord te geven.

In de bovenbouw en de examenklassen is geen verband tussen onderwijstijd (ingeroosterd of gerealiseerd) en opbrengstgegevens gevonden. We vinden het in ieder geval op dit moment te ver gaan (ook vanwege oude

¹ We interpreteren de correlaties met een p-waarde van ongeveer 0,09 tussen onderwijstijd en rendement in havo 4/5 voorlopig als een toevaligheid. Er is immers een kans van één op tien dat dergelijke toevallige 'verbanden' worden aangetroffen. Bij het presenteren van 20 correlaties is het dus nauwelijks verwonderlijk dat iets dergelijks opduikt.

rendementsgegevens) om definitief te concluderen dat er geen relatie bestaat. Wel is voorstelbaar dat een dergelijke relatie moeilijk aan te tonen valt, omdat scholen deze normen veel vaker weten te realiseren en dus maar weinig scholen zich in de gevarezone bevinden.

7 PILOT LEERLINGMETING LESUITVAL

In hoofdstuk 3 zijn we ingegaan op de lesuitval in het afgelopen schooljaar. Deze gegevens hebben wij van de scholen gekregen door de roosterbestanden bij de scholen op te vragen en te analyseren. Helaas hebben niet alle scholen aan deze meting mee kunnen doen, omdat ze of niet gebruikmaken van een van de veelgebruikte roosterprogramma's, of omdat ze hoewel ze wel een van de roosterprogramma's gebruiken, daar geen dagelijkse roosterwijzingen in bijhouden.

Om te bekijken of we de dekkingsgraad van het onderzoek naar lesuitval kunnen vergroten, hebben we daarom in het voorjaar een pilotonderzoek onder leerlingen gehouden om uit te zoeken in hoeverre het mogelijk is betrouwbare informatie van leerlingen te krijgen. Dit is niet het eerste pilotonderzoek dat we hebben gehouden onder leerlingen. In het voorjaar van 2004 hebben we, naast een proefmeting onder scholen, een meting uitgevoerd onder scholieren om te controleren in hoeverre beide metingen overeen kwamen. Destijds hebben we geconcludeerd dat de resultaten niet wezen op een moedwillige onderrapportage van scholen (Dekker e.a., 2004). Een meting onder leerlingen is dus vooral bedoeld om te onderzoeken in hoeverre het mogelijk is de lesuitvalmeting uit te breiden door leerlingen te bevragen. Een tweede argument om een leerlingmeting te houden, is de mogelijkheid om op grotere schaal te onderzoeken in hoeverre de schoolgegevens betrouwbaar en valide zijn.

De vorige meting onder leerlingen is gehouden door de leerlingen wekelijks een formuliertje op internet te laten invullen en vervolgens alle vervallen uren van de voorafgaande week te melden. Deze termijn van een week bleek te lang: leerlingen vergaten vaak uitgevallen lessen in te vullen en ze vulden verkeerde vakken of uren in.

In deze nieuwe pilotmeting hebben we er daarom voor gekozen leerlingen *dagelijks* en via *sms* te benaderen. Door ze dagelijks te benaderen kan de precisie van de opgave door de leerlingen verbeteren, waardoor dit eventueel als alternatief voor het raadplegen van roosterprogramma's kan worden gebruikt. Aangezien vrijwel alle leerlingen in het voortgezet onderwijs beschikken over een mobiele telefoon is het dagelijks bevragen van leerlingen via de telefoon erg geschikt. Door de leerlingen dagelijks een sms te sturen met de vraag of er een les is uitgevallen, kunnen we de leerlingen goed bereiken. Vervolgens moeten de leerlingen elke dag een antwoord sturen.

Om het onderzoek te kunnen uitvoeren, hebben we allereerst scholen bereid moeten vinden en vervolgens hebben we leerlingen moeten werven. Omdat deze meting is bedoeld om de betrouwbaarheid en validiteit te testen, hebben we uitsluitend scholen benaderd die al meedoen aan de gewone meting en daarnaast bij de vorige meting al hebben meegedaan. Op die manier kunnen

we nauwkeurig bepalen op welke punten leerlingen en administraties van elkaar afwijken. Bovendien kunnen we vaststellen welk instrument het meest valide is. Een eventuele vervolgmeting in de toekomst zou alleen moeten worden overwogen wanneer op deze manier blijkt dat er meer dan 90 à 95 procent overlap is in de opgave van lesuitval, omdat anders een samenvoeging met de gegevens van scholen die op een andere wijze worden verzameld, niet goed mogelijk is.

In de volgende paragraaf gaan we in op de werving van de scholen en leerlingen. Vervolgens bespreken we de resultaten en wat leerlingen ervan vonden. We sluiten af met een conclusie.

7.1 Werving

We hebben bij de selectie van de scholen zoveel mogelijk rekening gehouden met een spreiding van de scholen naar regio en schooltype, maar dit bleek in de praktijk moeilijk. Voordat we leerlingen konden werven, moesten we allereerst toestemming vragen bij de directie van de scholen. Het bleek echter lastig scholen bereid te vinden mee te werken aan deze meting. Vermoedelijk vooral omdat deze scholen ook al medewerking verlenen aan het onderzoek door roosterbestanden op te sturen. Bovendien willen scholen dat hun leerlingen niet te veel gebruikmaken van hun mobiele telefoon tijdens schooltijd.

We hebben uiteindelijk tien scholen bereid gevonden mee te werken aan de leerlingmeting. Het bleek onmogelijk om scholen of vestigingen met vmbo-leerlingen bereid te vinden. We weten niet precies waarom dit zo is, maar we hebben de indruk dat scholen deze leerlingen willen afschermen van onderzoek.

Aan de scholen die mee willen werken, hebben we gevraagd wat de beste methode is om leerlingen te benaderen. Op de meeste scholen bleek dit een link op de website van de school te zijn die doorverwees naar een aanmeldingsformulier op de website van RegioPlan. Op enkele andere scholen hebben we leerlingen geworven door middel van posters. Hierop stond de vraag wie er mee wilde werken aan een sms-meting over lesuitval voor een periode van tien á vijftien weken. Op de website van RegioPlan was een formulier te vinden, waar leerlingen hun naam, klas, schoolnaam, mobiele nummer, e-mailadres en bankrekeningnummer konden invullen.

Omdat we een zo goed mogelijke spreiding van leerlingen over verschillende leerjaren en onderwijstypen wilden hebben, hebben we op basis van de ingevulde gegevens een selectie van leerlingen gemaakt. Uiteindelijk hebben we 141 leerlingen geselecteerd die dagelijks hun lesuitval aan ons hebben doorgegeven. We zijn in fasen gestart met de meting. De eerste leerlingen zijn na Pasen begonnen met het doorgeven, de laatste leerlingen zijn enige weken later begonnen. Vlak voor de zomervakantie hebben we de meting beëindigd.

7.2 Sms-meting

Voor het versturen van de dagelijkse sms-berichten hebben we gebruik gemaakt van CM Technology (ClubMessage) uit Breda. Dit bedrijf biedt de digitale infrastructuur voor grotere groepen mobiele telefoonbezitters om sms-berichten (via de computer) te verzenden en ook van grote groepen sms-berichten te ontvangen.

Omdat het technisch niet mogelijk is om gratis te antwoorden op een sms, hebben leerlingen 25 euro ontvangen als vergoeding voor de gemaakte kosten. Aan het begin van de meting hebben de leerlingen al tien euro ontvangen en aan het eind, bij een goede medewerking, nog vijftien euro.

De geselecteerde leerlingen hebben voor het begin van de meting een e-mail gekregen met uitleg over het onderzoek en het format waarin ze moesten sms'en. De leerlingen hebben elke dag om 13:00 uur een sms-bericht ontvangen met de vraag of ze hun lesuitval door wilden geven. Wij hebben twintig verschillende teksten opgesteld voor deze sms-berichten, zodat de leerlingen niet elke dag hetzelfde sms'je kregen. Ook zijn de leerlingen in de sms-berichten aangesproken met hun voornaam, zodat de berichten persoonlijk werden. De leerlingen moesten elke dag een kort bericht terugsturen. Een uitgevallen les wordt aangegeven door het uur en het vak door te geven.

Leerlingen moesten in dat geval het uur, dan een spatie en dan een afkorting van het vak doorgeven. Als er geen uitval was stuurden de leerlingen 'x', als ze ziek waren stuurden ze 'ziek'. Om 17:30 is naar de leerlingen die die dag nog niets hadden teruggestuurd, een herinnerings-sms gestuurd. Ook voor deze sms hebben we twintig verschillende teksten opgesteld.

Elke volgende dag ontvingen we 's ochtends vroeg van CM Technology een bestand met daarin alle sms'jes. In dit bestand stond de datum, het telefoonnummer van de leerling, het uur en het vak. Als er niets uitviel of als de leerling ziek was, dan stond dit vermeld in plaats van het vak.

Ook de sms'jes die niet konden worden herkend door het systeem (de leerlingen hielden zich soms niet aan het format), kregen we in deze mail, zodat we de leerlingen konden bijsturen en de sms'jes in ieder geval konden verwerken.

7.3 Resultaten

De dagelijks verzonden sms'jes moesten worden gekoppeld aan de uitvalgegevens die wij van de school hebben ontvangen. Dit ging niet zomaar zonder problemen. We zijn de volgende complicaties tegengekomen.

- De klascode die sommige leerlingen doorgegeven hadden, bleek soms niet te kloppen. Vaak was de juiste code te herleiden, bij een enkeling niet. Ook bleek soms dat per ongeluk toch twee leerlingen uit dezelfde klas mee hebben gedaan. We hebben vervolgens de gegevens van de leerling meegenomen die de meeste sms'jes heeft verzonden.

- Per leerling verschilde de start- en einddatum van het sms'en, maar dit is heel precies gecontroleerd, zodat we per leerling de lesuitvalgegevens van de school voor de juiste periode hebben geselecteerd.
- Leerlingen uit één klas in de bovenbouw volgen verschillende vakkenpakketten en worden in het rooster als het ware 'geclusterd' waardoor één vak voor alle klassen uitvalt, terwijl de leerling dat vak misschien helemaal niet hoeft te volgen. We weten niet welke vakken de leerlingen precies hadden moeten volgen. Hierdoor vallen er dus uren uit voor een klas, terwijl de specifieke leerling op dat uur een heel ander vak volgt wat gewoon doorgaat.
- Er wordt door roostermakers geschoven met het uitgevallen uur, waardoor de leerlingen het eerste of laatste uur vrij krijgen, in plaats van dat er een tussenuur ontstaat. Dit heeft tot gevolg dat leerlingen soms een ander uitgevallen uur vermelden dan dat de school heeft geregistreerd in de roosteradministratie.
- Soms valt er een blokkuur uit (bijvoorbeeld lichamelijke opvoeding), maar meldt de leerling slechts één van de twee uren.

De eerste twee complicaties zijn overkomelijk en we hebben deze kunnen corrigeren, de drie overige zijn moeilijker. De meting is achter de rug, dus we kunnen de leerlingen niet meer opnieuw instrueren en het verkrijgen van het specifieke leerlingrooster is ook niet meer mogelijk.

Allereerst hebben we de meldingen van lesuitval van leerlingen aan de lesuitvalregistratie gekoppeld op dag, uur en klas. Wanneer we kijken naar de mate waarin de meldingen exact overeenkomen, blijkt dat dit slechts voor een beperkt aantal meldingen geldt (tabel 7.1).

In de tabel staat een tweetal resultaten. Van het totaal aantal lesuitvalregistraties van de school is 41 procent ook gemeld door de leerling. De overige 59 procent van de schoolmeldingen was niet direct te koppelen aan een melding van een leerling.

Omgekeerd komt 52 procent van de leerlingmeldingen overeen met de registratie van de school. Dit geeft aan dat leerlingen lesuitval melden die niet door de school is geregistreerd. Voor de hand ligt dat dit vaak vervanging of opvang is: leerlingen krijgen bijvoorbeeld een andere docent voor de klas die alleen oplet of de leerlingen wel bezig zijn met hun huiswerk. Uit de registraties van scholen blijkt dan dat er een vervangende docent is en door de leerling wordt dat geïnterpreteerd als lesuitval. Ook melden leerlingen nog wel eens lesuitval van keuzewerktijd. Keuzewerktijd is in de registratie van scholen niet altijd gekoppeld aan een klas en daardoor weggefallen en niet meegerekend bij de lesuitval.

Tabel 7.1 Mate van overeenkomst melding lesuitval school en leerling

	% overeenkomst
Lesuitval geregistreerd door school en gemeld door leerling	41%
Lesuitval gemeld door leerling en geregistreerd door school	52%

Deze percentages laten slechts een deel van het verhaal zien. Natuurlijk spelen de vakkenpakketten, de verschuivingen van uren en de blokken waarvan er maar één gemeld wordt een rol. Er zijn echter genoeg dagen per klas waarbij er geen uitval is en dus wordt er dan geen uitval gemeld door zowel de leerling als door de school, terwijl dit wel aangeeft dat de leerling in feite hetzelfde 'meldt' als de school.

Om het probleem van de clusterklassen en het probleem van de verschoven uren te omzeilen, hebben we ook gekeken naar het aantal meldingen van lesuitval dat door een leerling wordt gemeld op één dag en het aantal meldingen dat door de school is geregistreerd. Bovendien hebben we de dagen waarop de leerling en de school allebei geen uitval meldden, ook meegenomen.

Als we dit doen, komt in totaal 73 procent overeen. Op een kwart van de dagen heeft de leerling (meer) uitval gemeld (10%) of heeft de school (meer) uitval gemeld (17%).

Tabel 7.2 Mate van overeenkomst aantal meldingen lesuitval per dag, naar leerjaar

	Aantal meldingen komt overeen	Leerling meldt meer	School meldt meer
Leerjaar 1	78%	13%	9%
Leerjaar 2	77%	9%	13%
Leerjaar 3	72%	12%	17%
Leerjaar 4	69%	10%	21%
Leerjaar 5	71%	9%	20%
Totaal	73%	10%	17%

In de onderbouw is het aantal dagen waarop de meldingen overeenkomt groter dan in de bovenbouw en is te zien dat het vooral in de bovenbouw vaak voorkomt dat de school meer meldt dan de leerling. Het percentage komt echter nog steeds niet in de buurt van de 90 à 95 procent.

7.4 Ervaring leerlingen

Na afloop van het onderzoek onder de leerlingen hebben we ze gevraagd een kort vragenlijstje op internet in te vullen om te vragen hoe ze het onderzoek hebben beleefd. Binnen een paar dagen hadden we bijna 90 procent respons. Twee derde van de leerlingen deed onder andere mee met het onderzoek vanwege het geld. De 25 euro bleek een aardige trekker. De meeste leerlingen vonden het bedrag voldoende, een enkeling vond het te weinig, maar er waren zelfs leerlingen die het te veel vonden. Bijna de helft van de leerlingen deed (ook) mee omdat ze het gewoon leuk vonden mee te doen aan een onderzoek of omdat ze het leuk vonden om te sms'en. Een vijfde vond het belangrijk dat er onderzoek werd gedaan naar lesuitval. Ook hoopte een enkele leerling dat het onderzoek in het nieuws komt. Veel leerlingen zijn daarnaast erg nieuwsgierig naar de uitkomsten. We gaan daar nog in voorzien door leerlingen een verslag te sturen van de algemene resultaten. Sommige leerlingen vonden het sms'en niet zo leuk. We konden niet voorkomen dat leerlingen tijdens een werkweek een sms'je ontvingen en ook kregen ze soms per ongeluk op een feestdag nog een sms'je. Het tijdstip van sms'en bleek ook niet voor elke leerling goed gekozen, want soms kregen ze toch tijdens de les een sms, terwijl wij ervan uitgingen dat het grootste deel van de leerlingen om 13:00 pauze heeft. Bijna de helft wilde liever later op de dag een sms ontvangen. Ook vonden leerlingen de periode te lang. Een paar weken is wel vol te houden, maar tien weken bleek te lang. De helft gaf aan wel eens te vergeten om te sms'en, ook omdat ze soms geen beltegoed hadden. De herinnering die de leerlingen later op de dag ontvingen, heeft wel geholpen, maar veel leerlingen vonden dat ook vervelend. Als ze namelijk een sms'je stuurden dat niet door de computer werd herkend, dan kregen ze ook een herhalings-sms. Toch gaven bijna alle leerlingen (meer dan 90%) aan dat ze een volgende keer best weer willen meedoen.

7.4 Conclusie

Het percentage van 90 à 95 procent is niet gehaald. Een meting naar lesuitval onder leerlingen zal dus andere resultaten opleveren dan een meting onder scholen. Een meting waarbij de gegevens van een deel van de scholen worden verkregen via de school zelf en op andere scholen via de leerlingen zal daardoor niet compleet vergelijkbaar zijn en niet dezelfde resultaten geven. Bovendien zal de leerlingmeting niet het detailniveau bevatten van de gegevens van de school zelf.

De volgende problemen zullen, naast het feit dat de leerlingmeting niet dezelfde resultaten oplevert, in het achterhoofd moeten worden gehouden.

- De reden van uitval is onbekend, omdat leerlingen deze vaak niet weten;
- Per klas zullen over een jaar verspreid verschillende leerlingen informatie moeten verstrekken om de discipline op peil te houden. De ene leerling zal zich er waarschijnlijk makkelijker van afmaken dan de ander;

- Het lesrooster per leerling zal bekend moeten zijn om problemen met het gekozen vakkenpakket te voorkomen;
- De leerlingen moeten zeer precies worden geïnstrueerd om problemen met het melden van het juiste (vershoven) uur en complete blokken te voorkomen;
- Ondanks dat de leerlingen dagelijks moeten sms'en, vergeten ze toch uitgevallen lessen.

Een tweede vraag die we wilden beantwoorden is in hoeverre de meting via de registratie van scholen als valide kan worden beschouwd. Het achterliggende idee is dat scholen bewust misschien niet alle uitval zullen melden. De resultaten geven hier geen aanleiding toe, aangezien het toch vaker voorkomt dat de school meer uitval meldt dan de leerling. Desondanks hebben de leerlingen op tien procent van de dagen meer gemeld. We gaan ervan uit dat het hier vaak om vervangen lessen gaat. Ook keuzewerkijd kan een verklaring vormen. Keuzewerkijd is soms niet goed terug te vinden in het rooster en in de uitval en door ons niet meegenomen, terwijl de leerling het wel meldt. Een laatste verklaring kan zijn dat een leerling te laat een sms heeft teruggestuurd, waardoor de uitval bij de dag erna is meegeteld. De validiteit van de meting via scholen hebben we dus niet volledig vast kunnen stellen. Toch gaan we er niet van uit dat de scholen moedwillig onderrapporteren, aangezien scholen toch vaker meer uitval melden dan leerlingen.

De *wijze* van dataverzameling is wel heel succesvol. Het vinden van scholen die medewerking wilden verlenen was moeizaam, maar als er toestemming was, dan meldden zich over het algemeen snel leerlingen aan die ook redelijk trouw sms'jes hebben gestuurd.

Bovendien vonden de leerlingen het leuk om te sms'en en mee te doen aan het onderzoek. Geld was de voornaamste drijfveer, maar de wijze van onderzoek sloot ook aan bij de belevingswereld van de leerlingen. Daarnaast gaf het vragenlijstje dat we na afloop via internet hebben uitgezet, aan dat onderzoek via leerlingen goed is uit te voeren. Een respons van 90 procent komt vrijwel nooit voor. De vragen waren weliswaar snel te beantwoorden, maar dan nog is het opvallend hoe snel de enquête werd ingevuld.

LITERATUUR

- Berndsen, F.E.M. & Ploeg, S.W. van der (2005).
Lesuitval in het Voortgezet Onderwijs 2004-2005. Amsterdam:
Regioplan Beleidsonderzoek.
- Dekker, B., Klein, A.S., Ploeg, S.W. van der, Tuinder, S. den & Wel, J.J. van der (2004).
Lesuitval in PO, VO en BVE. Resultaten proefmeting voorjaar 2004.
Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.
- Inspectie van het Onderwijs (2005).
Onderwijsverslag 2003/2004. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2006).
Onderwijsverslag 2004/2005. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2005).
Technische toelichting bij opbrengstenkaart 2005. Utrecht: Inspectie
van het Onderwijs.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2005).
Werken in het onderwijs 2006. Den Haag: ministerie van OCW.
- OECD (2005).
Education at a Glance. Paris: OECD.
- Paulussen-Hoogeboom, M., Rigter, J.A.E. & Bergen, C.T.A. van (2006).
*Arbeidsmarktbarometer voortgezet onderwijs. Vacatures in het
schooljaar 2005-2006*. Nog te verschijnen.
- Vermeij, A. & Ploeg, S.W. van der (2005).
*Verzuim onder personeel in het onderwijs in 2004. Cijfers over BO, SO
en VO*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING ANALYSE ROOSTERS

De werving

Begin 2006 hebben we de scholen die vorig jaar aan het lesuitvalonderzoek hebben meegewerkt, benaderd met de vraag of ze dit jaar weer mee wilden werken aan het onderzoek, de tweede meting naar lesuitval. Een aantal hiervan is om verschillende redenen afgevallen. De belangrijkste reden om niet meer mee te werken aan het onderzoek was dat de dagelijkse roosterwijzigingen niet meer goed zijn bijgehouden in Untis. Andere scholen vielen af door ziekte van de roostermaker. Daarnaast waren er een aantal scholen die niet meer wilden meedoen en een enkele school viel af door onbekende redenen.

Van GP Untis hebben we in het kader van de eerste jaarmeting een lijst gekregen met namen van scholen en besturen die gebruikmaken van de Vervangingsmodule. Bij de werving voor de eerste meting bleken veel scholen de module (nog) niet te gebruiken of niet op de juiste manier. Voor de tweede meting hebben we opnieuw een lijst gekregen met de namen van de scholen en besturen die gebruikmaken van de Vervangingsmodule. We hebben de scholen die vorig jaar aangaven (nog) niet met de module te werken, opnieuw in de werving meegenomen.

In februari 2006 hebben we deze scholen een brief gestuurd met daarin de aankondiging van het onderzoek naar lesuitval. In tegenstelling tot de werving voor de eerste meting was het nu mogelijk de brief op naam te sturen, aangezien we de beschikking hadden over de contactpersoon van de school. Meestal was dit de roostermaker.

Op deze brief volgde een intensieve telefonische belronde onder deze scholen, met de vraag of de scholen wilden en konden deelnemen. We hebben de roostermakers en directie om toestemming gevraagd. Naast de scholen die vorig jaar al mee hebben gedaan aan het onderzoek, hebben we nog 49 scholen en vestigingen bereid gevonden om mee te werken.

Dit jaar hebben we ook gebruikers van een ander, veelgebruikt, roosterprogramma benaderd, namelijk Roosterexpert van Gepro. Ook van Gepro hebben we een lijst gekregen met scholen die gebruikmaken van Roosterexpert. Ook deze scholen hebben we een brief gestuurd en vervolgens gebeld. Het bleek dat veel van deze scholen niet of niet op de juiste manier

gebruikmaakten van het programma. Uiteindelijk hebben we 31 Gepro-scholen gevonden die aan het onderzoek mee konden en wilden werken.

In totaal hebben we 156 scholen bereid gevonden mee te werken aan het onderzoek. De voornaamste beweegreden voor scholen om mee te werken aan het onderzoek was dat de uitval op de school onbekend was en ze daar graag meer over wilden weten. Ook de reacties van directieleden aan de telefoon waren over het algemeen positief. Het thema leeft op veel scholen, omdat het vaak voorkomt en ze zich afvragen in hoeverre hun school veel lesuitval heeft of niet. Daarmee samenhangend viel het aanbod om de scholen na afloop van het onderzoek een terugrapportage toe te zenden in goede aarde. Hierdoor kan de school de eigen situatie vergelijken met die op andere scholen. Bovendien waren de meeste directieleden ervan te overtuigen dat het onderzoek een geringe tijdsbelasting vergde. Het kostte het directielid geen tijd en de roostermaker slechts geringe tijd.

De scholen voor praktijkonderwijs zijn, om verschillende redenen, bij dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Allereerst hebben deze scholen een afwijkende vorm van lesgeven, omdat de leerlingpopulatie anders van samenstelling is. Daarnaast werkt er een andere type leraren (minder vakleraren en vooral algemene leraren). Bovendien vallen er vrijwel nooit lessen uit, omdat de school voor dit type leerling altijd opvang wil verzorgen. De laatste reden om ze buiten beschouwing te laten, is dat de regels omtrent de onderwijstijd die voor 'gewone' VO-scholen gelden, niet gelden voor scholen voor praktijkonderwijs. Zij hebben hun eigen regels, aangezien in alle leerjaren 1000 uur onderwijstijd moet worden verzorgd en er andere regels worden gesteld aan de invulling van deze uren.

Gegevensverzameling

We hebben in februari en maart voor de eerste keer gegevens opgevraagd van scholen. De respons van vooral de Untis-scholen was goed. Vrijwel alle deelnemers hebben ons de roosterbestanden toegestuurd. Aangezien het bij Untis-scholen over het algemeen gaat om één of twee bestanden is het voor hen niet moeilijk uit te zoeken welk bestand het juiste is en konden ze het vrij snel naar ons versturen. Meer problemen hadden we met de Gepro-scholen. Per week maakt het programma een weekrooster aan, een afgeleide van het basisrooster, waarin de roosterwijzigingen terechtkomen. Dit betekende dat de roostermakers ons alle weekroosters moesten opsturen én het basisrooster waarvan de weekroosters zijn afgeleid. Ondanks dat de huidige versie van het programma standaard een reservekopie aanmaakt, bleken veel roostermakers de weekbestanden niet meer te kunnen vinden of hadden ze deze weggegooid. Ook waren de weekroosters soms nog wel aanwezig, maar waren de bijbehorende basisroosters onvindbaar. Het gevolg hiervan was dat maar een klein deel van de 31 Gepro-scholen de gegevens volledig kon aanleveren.

Vóór het eind van het schooljaar hebben we voor de tweede keer gegevens opgevraagd bij scholen. We hebben deze keer langer moeten wachten op de bestanden, vermoedelijk door drukte van de roostermakers bij de sluiting van het schooljaar. Lang niet alle roostermakers hebben de bestanden tijdig kunnen aanleveren en dit had, in tegenstelling tot de vorige meting, vrij veel gevolgen voor het aantal scholen dat we hebben kunnen meenemen in het onderzoek. Voor het berekenen van de onderwijstijd is het noodzakelijk dat we over vrijwel het gehele schooljaar over het rooster beschikken. Uiteindelijk hebben we daarom maar van 89 scholen (96 scholen en/of vestigingen) cijfers kunnen berekenen. In de volgende paragraaf gaan we nader in op de berekening van de onderwijstijd en lesuitval.

Berekening onderwijstijd en lesuitval

Om de ingeroosterde onderwijstijd te berekenen is gebruikgemaakt van de roosterbestanden van de deelnemende scholen. Deze roosterbestanden zijn afkomstig uit de bestaande programma's van Gepro en Untis. Beide programma's zijn op zichzelf niet bedoeld om de onderwijstijd en lesuitval te berekenen, maar deze gegevens zijn er wel uit te halen. In beide programma's is het lesrooster te vinden en worden wijzigingen in het lesrooster geregistreerd. Omdat dit enkele beperkingen met zich meebrengt, hebben we de roostermakers een vragenlijstje gestuurd met wat algemene vragen, zoals of er nog onderwijstijd is die niet is gekoppeld aan een klas en hoeveel dagen er verloren gaan aan het begin en het einde van het schooljaar. Niet alle roostermakers hebben deze vragen beantwoord, maar voor zover dit wel is gebeurd, heeft het meer zicht gegeven op de interpretatie van de gegevens.

Hieronder gaan we in op de beperkingen die zich hebben voorgedaan, allereerst op het vlak van de interpretatie van de gegevens, vervolgens met betrekking tot de volledigheid van de gegevens.

Interpretatie gegevens

Allereerst hebben we moeten vaststellen wat de in de roosterprogramma's gebruikte klascodes betekenen. Behalve duidelijk te interpreteren codes als bijvoorbeeld 'H2a' en 'H2b' voor twee afzonderlijke havo-klassen uit het tweede leerjaar, kregen we ook te maken met moeilijker te interpreteren klascodes. Soms was een toelichting te vinden in de roosterbestanden zelf, maar als de codes dan nog niet duidelijk waren, werd de betekenis opgevraagd bij de school. Zo waren er bijvoorbeeld klascodes die fictieve klassen aanduidden. Deze fictieve klassen zijn in het rooster gebruikt om zogenaamde clustergroepen te kunnen inroosteren. Ook is vastgesteld of er in sommige gevallen sprake was van het samenvoegen of opsplitsen van klassen. Deze informatie hebben we niet altijd uit het roosterprogramma kunnen halen. Andere afwijkende klascodes waren vaak bestemd voor keuzewerktijd. Voor deze keuzewerktijd hebben we moeten bepalen voor welke klassen deze uren golden.

De absentieredenen waren ook niet altijd even duidelijk. Over het algemeen hebben we de interpretatie ervan in de roosterbestanden kunnen vinden, maar in een enkel geval is ook dit bij de roostermaker nagevraagd.

Een laatste onduidelijkheid betrof de interpretatie van vakafkortingen. Het overgrote deel hebben we kunnen interpreteren, omdat de afkortingen redelijk gangbaar zijn, zoals bijvoorbeeld 'ne' voor Nederlands en 'gs' voor geschiedenis, maar van 13 procent van de ingeroosterde lessen hebben we geen duidelijkheid over de betekenis van de gebruikte afkorting gekregen.

Volledigheid gegevens

Niet van alle scholen waren de roostergegevens even volledig. Allereerst ontbraken bij sommige scholen gegevens van een deel van het schooljaar. Zoals al eerder vermeld, hebben niet alle scholen de gegevens over de tweede helft van het schooljaar toegezonden. Dit had tot gevolg dat deze scholen buiten beschouwing gelaten moesten worden. De ingeroosterde onderwijstijd is namelijk niet altijd gelijkmatig over het schooljaar verdeeld, waardoor het van belang is dat de roostergegevens compleet worden aangeleverd.

Bij drie andere scholen misten slechts enkele weken aan het begin van het jaar. Bij deze scholen is een schatting gemaakt op basis van de overige ingeroosterde onderwijstijd. Als er meer dan een aantal weken ontbrak, hebben we de hele school buiten beschouwing moeten laten.

Klassen die erg weinig ingeroosterd waren, vormden een tweede probleem. Stages in het vmbo vallen onder de onderwijstijd, maar staan vaak niet in het roosterprogramma ingeroosterd. Klassen die aanzienlijk minder dagen waren ingeroosterd dan andere klassen, zoals de leerwerktrajecten, zijn daarom voor dit onderzoek buiten beschouwing gelaten.

Ook examenklassen zijn soms voor uitzonderlijk weinig uren ingeroosterd. Regelmatig is het voorgekomen dat de examenklassen vanaf januari niet meer in het rooster stonden. Omdat het onaannemelijk is dat de examenklassen ook daadwerkelijk geen onderwijs meer hebben gekregen, zijn de examenjaren van een dergelijke school buiten beschouwing gelaten. Ook is het een enkele keer voorgekomen dat examenklassen waren ingeroosterd, terwijl de examens in volle gang waren of reeds afgelopen. In dergelijke gevallen is de ingeroosterde tijd vanaf de start van het examen buiten beschouwing gelaten.

De wijze waarop proefwerkweken in het rooster terechtkomen, verschilt eveneens per school. Veel scholen gebruiken hiervoor niet het roosterprogramma, maar maken een apart rooster. Dit betekent dat er soms geen lessen staan in de bestanden die wij hebben ontvangen, maar het kan ook betekenen dat het normale rooster er nog in staat, terwijl de lessen niet worden gegeven. Een laatste 'onvolledigheid' wordt gevormd door het begin en het einde van het schooljaar. Deze dagen staan vaak nog wel in de lesroosters, maar feitelijk worden er dan geen lessen gegeven. Een deel van de scholen heeft ons laten weten om hoeveel dagen het gaat, bij de andere scholen hebben we dit bepaald op basis van respectievelijk de eerste en/of laatste roosterwijziging. Deze dagen hebben we vervolgens uit de lesroosters gehaald en dus

afgetrokken van de ingeroosterde onderwijstijd.

Naast bovenstaande onvolledigheden is het niet uit te sluiten dat zich andere onvolledigheden hebben voorgedaan. Andere onderwijstijd, die niet in het rooster staat, en ook niet is gemeld door de roostermaker, is niet meegenomen.

Ook de uitvalgegevens zijn niet altijd even volledig. Voor wat betreft de lesuitval is het mogelijk dat een docent zich gedurende de dag ziek meldt en dit de roostermaker soms niet bereikt. We gaan er overigens van uit dat dit maar in zeer geringe mate voorkomt. Ook vooruitgeplande uitval en structurele vervanging is niet altijd zichtbaar, omdat die soms al is 'weggeroosterd', waardoor het niet meer zichtbaar is in het uitvalbestand. Het zogenaamde creatief roosteren, zodat het uitgevallen uur omgeroosterd kan worden naar een eerste of een laatste uur, is wel uit de roosterbestanden te halen.

Berekening

Nadat de gegevens uit het roosterprogramma zijn gehaald, zijn ze ingelezen en bewerkt om ze geschikt te maken voor analyse. De berekening van de onderwijstijd verloopt op een ander niveau dan de berekening van de lesuitval. Voor de onderwijstijd is de totale ingeroosterde lestijd per klas over het hele jaar bij elkaar opgeteld. Hierbij is ook rekening gehouden met de duur van de uren, aangezien deze tussen scholen kan verschillen. Vervolgens is per combinatie van onderwijstype en leerjaar de gemiddeld ingeroosterde onderwijstijd binnen een school berekend.

De lesuitval is berekend door het rooster en de vervangingen op het niveau van de les te bewerken en aan elkaar te koppelen. Het totaal aantal uitgevallen lessen is afgezet tegen het totaal aantal ingeroosterde lessen.

Voor het berekenen van de daadwerkelijk gerealiseerde onderwijstijd zijn de lesuitvalgegevens aan de gegevens van de ingeroosterde onderwijstijd gekoppeld. Vervolgens was het mogelijk de lesuitval van de ingeroosterde onderwijstijd af te trekken.

Correctie lesuitvalgegevens schooljaar 2004-2005

De huidige meting betreft het tweede schooljaar waarvan de lesuitval kan worden berekend. Bij de vorige meting hebben we de onderwijstijd niet meegenomen, waardoor het, door het zeer grote aantal cases, niet duidelijk was dat een bepaald type lessen meermaals in het lesrooster voorkwam. Deze lessen waren niet volledig identiek, maar het kwam er op neer dat één docent tegelijk aan meerdere klassen les gaf, terwijl dat niet voor de hand lag. Bij het berekenen van de onderwijstijd kwamen we erachter dat clusterklassen waarbij de ene leerling uit de klas bijvoorbeeld het vak scheikunde volgt, en de andere geschiedenis, op een aparte manier waren ingeroosterd. Dit doet zich vooral voor in de bovenbouw aangezien leerlingen dan keuzes hebben gemaakt voor een bepaald vakkenpakket. Alle mogelijke combinaties van klassen en lessen staan op dat moment in het rooster, waardoor het lijkt alsof één docent op een bepaald tijdstip meerdere lessen geeft, terwijl alleen wordt aangegeven dat deze docent lesgeeft aan een groepje leerlingen uit elk van

deze klassen. Het leek daardoor alsof de onderwijstijd van deze klassen veel te hoog was. Hierdoor kwamen we erachter dat deze lessen meermaals in het rooster zaten, terwijl zo'n les maar éénmaal in het overzicht met uitval terecht kwam. Dit betekende dat we het aantal uitgevallen lessen in het schooljaar 2004-2005 hebben onderschat. We hebben daarom de resultaten van de vorige meting moeten herberekenen. De juiste, gecorrigeerde cijfers zijn in dit rapport te vinden.

Responsanalyse

Om de representativiteit van de deelnemende scholen vast te stellen, is een responsanalyse uitgevoerd. Hierbij is er gekeken in hoeverre de scholen een afspiegeling vormen van de populatie. Omdat we van een deel van de scholen geen achtergrondgegevens hadden, is de responsanalyse op een aangepaste wijze uitgevoerd. Sommige variabelen waarop we de respons bekijken, zoals regio en gemeenteomvang, zijn voor een school of vestiging niet verschillend, waardoor we daar bij een responsanalyse geen rekening mee hoeven houden. Het schooltype is echter wel een variabele die voor een vestiging anders kan zijn dan voor de gehele school. Een brede scholengemeenschap bestaat bijvoorbeeld uit een havo/vwo-vestiging en uit een vmbo-vestiging. Het vestigingstype is dan niet hetzelfde als het schooltype. Desondanks bleek het grootste deel van de vestigingen hetzelfde schooltype te hebben als de vestiging als geheel. Dit kwam vooral doordat we van de meeste scholen slechts één (kleinere) vestiging niet in de steekproef hadden. Bovendien ging het daarbij meestal om de vestiging waar praktijkonderwijs werd gegeven en aangezien we dit type onderwijs buiten beschouwing laten, maakte het in dit geval niet uit dat we één vestiging misten.

Om te kunnen bepalen of de schooltypen van de deelnemende scholen en vestigingen afwijken van de gehele populatie scholen, hebben we daarom gekeken of de verdeling van de schooltypen van de deelnemers afweek van de gehele populatie van scholen.

De volgende tabellen geven aan hoe de deelnemers verdeeld zijn over de gehele populatie. Daaruit komt naar voren dat de scholen niet gelijk zijn verdeeld naar gemeenteomvang. De verdeling wijkt significant af van de gehele populatie: er zijn te weinig scholen uit de vier grote steden. Uiteindelijk is er, om deze verschillen zoveel mogelijk te corrigeren, een weging toegepast naar gemeenteomvang.

Tabel B1-1 Respons ten opzichte van de totale populatie naar regio*

	Populatie (N = 545)		Respons (n = 89)	
Noord	55	10,1%	10	11,2%
Oost	107	19,6%	18	20,2%
West	249	45,7%	40	44,9%
Zuid	134	24,6%	21	24,6%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B1-2 Respons ten opzichte van de totale populatie naar gemeenteomvang*

	Populatie (N = 545)		Respons (n = 89)	
G4	83	15,2%	6	6,7%
G21	114	20,9%	15	16,9%
Overig	348	63,9%	68	76,4%

* De verschillen zijn significant ($p < 0,05$).

Tabel B1-3 Respons ten opzichte van de totale populatie naar urbanisatiegraad

	Populatie (N = 545)		Respons (n = 89)	
Zeer sterk stedelijk	123	22,6%	11	12,4%
Sterk stedelijk	174	31,9%	32	36,0%
Matig stedelijk	145	26,6%	30	33,7%
Weinig stedelijk	78	14,3%	11	12,4%
Niet stedelijk	25	4,6%	5	5,6%

* De verschillen zijn niet significant ($p > 0,05$).

Tabel B1-4 Respons ten opzichte van de totale populatie naar denominatie*

	Populatie (N = 545)		Respons (n = 89)	
Openbaar	157	28,8%	33	37,1%
Rooms-katholiek	143	26,2%	17	19,1%
Protestants-christelijk	117	21,5%	24	27,0%
Overig	128	23,5%	15	16,9%

* De verschillen zijn niet significant ($p < 0,05$).

Tabel B1-5 Respons ten opzichte van de totale populatie naar schooltype^{*/}**

	Populatie (N = 545)		Respons (n = 89)	
Vmbo	75	13,8%	11	12,4%
Havo/vwo	79	14,5%	15	16,9%
Vmbo-tl/havo/vwo	107	19,6%	25	28,1%
Brede sgm	284	52,1%	38	42,7%

* De verschillen zijn significant ($p < 0,05$).

** Het schooltype van de deelnemende vestiging/vestigingen is vergeleken met het schooltype van de gehele populatie.

BIJLAGE 2
TABELLEN BIJ HOOFDSTUK 2
Ingeroosterde onderwijstijd
**Tabel B2-1 Spreiding ingeroosterde onderwijstijd in klokuren:
schooljaar 2005-2006**

Leerjaar	Onderwijstype	Ingeroosterde tijd in klokuren				
		Percentiel				
		Minimum	25	50	75	Maximum
1	Brugklas	661	854	910	990	1178
	Vmbo	772	865	908	1009	1078
	Havo*	825	840	893	956	1001
	Vwo	686	844	894	972	1099
2	Brugklas	692	860	913	949	1206
	Vmbo	681	848	912	987	1087
	Havo	784	876	925	946	1150
	Vwo	678	869	916	967	1166
3	Brugklas*	745	804	898	914	917
	Vmbo	641	838	915	982	1231
	Havo	659	860	905	959	1187
	Vwo	653	860	904	963	1210
4	Vmbo	413	655	754	871	1024
	Havo	637	872	953	1032	1133
	Vwo	602	836	943	1034	1169
5	Havo	558	667	717	796	1046
	Vwo	679	854	954	1060	1246
6	Vwo	433	679	719	816	970

* Deze combinaties kwamen relatief weinig voor in de steekproef.

**Tabel B2-2 Ingeroosterde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype:
schooljaar 2005-2006**

Leerjaar	Onderwijs- type	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren*					
		Gem.	Percentage van de scholen				
			< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
1	Brugklas	85,8%	3%	20%	46%	27%	4%
	Vmbo	88,2%	0%	15%	45%	31%	10%
	Havo**	85,7%	0%	18%	59%	24%	0%
	Vwo	84,6%	4%	16%	46%	29%	4%
2	Brugklas	85,6%	2%	17%	58%	20%	4%
	Vmbo	86,9%	2%	17%	39%	37%	6%
	Havo	86,7%	0%	13%	71%	11%	5%
	Vwo	86,2%	7%	12%	54%	23%	4%
3	Brugklas**	81,0%	18%	18%	64%	0%	0%
	Vmbo	87,1%	4%	18%	38%	32%	8%
	Havo	85,2%	1%	20%	59%	17%	3%
	Vwo	85,9%	1%	18%	54%	21%	5%
4	Vmbo	112,5%	1%	0%	4%	16%	78%
	Havo	94,4%	4%	8%	28%	27%	34%
	Vwo	93,3%	9%	6%	29%	23%	33%
5	Havo	106,0%	0%	2%	10%	27%	61%
	Vwo	95,7%	1%	12%	21%	30%	35%
6	Vwo	107,3%	0%	0%	9%	25%	66%

* In deze tabel zijn geen scholen opgenomen die mochten voldoen aan een norm van 1000 uur in de onderbouw.

** Deze combinatie kwam in onze steekproef weinig voor.

**Tabel B2-3 Ingeroosterde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype:
schooljaar 2005-2006**

Leerjaar	Onderwijs- type	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren*					
		Gem.	Percentage van de scholen				
			< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
1	Brugklas	93,0%	0%	13%	19%	48%	19%
	Vmbo	86,5%	0%	27%	46%	27%	0%
	Havo	83,1%	0%	0%	100%	0%	0%
	Vwo	86,7%	0%	0%	71%	29%	0%
2	Brugklas	91,3%	0%	0%	48%	52%	0%
	Vmbo	89,5%	0%	11%	50%	21%	18%
	Havo	91,0%	0%	0%	70%	0%	30%
	Vwo	91,2%	0%	0%	67%	13%	20%
3	Brugklas**	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
	Vmbo	87,9%	0%	35%	35%	13%	16%
	Havo	88,9%	15%	10%	25%	37%	15%
	Vwo	89,0%	0%	13%	40%	47%	0%
4	Vmbo	98,9%	0%	0%	31%	38%	31%
	Havo	92,3%	0%	20%	24%	8%	49%
	Vwo	87,6%	24%	0%	20%	20%	37%
5	Havo	93,7%	0%	0%	33%	39%	28%
	Vwo	93,9%	0%	24%	20%	20%	37%
6	Vwo	87,5%	17%	33%	0%	17%	34%

* In deze tabel zijn alleen de zeventien scholen opgenomen die mochten voldoen aan een norm van 1000 uur in de onderbouw.

** Deze combinatie kwam bij deze scholen niet voor.

Tabel B2-4 Ingeroosterde onderwijstijd naar leerjaar: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
1	86,6%	2%	17%	46%	29%	6%
2	86,9%	2%	14%	54%	23%	6%
3	86,3%	3%	19%	48%	24%	6%
4	99,9%	5%	5%	20%	22%	49%
5	99,6%	1%	8%	17%	28%	45%
6	105,0%	2%	4%	8%	24%	63%
Totaal	92,5%	3%	12%	36%	25%	25%

Tabel B2-5 Ingeroosterde onderwijstijd: schooljaar 2005-2006

	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Onderbouw	86,6%	2%	17%	50%	25%	6%
Bovenbouw	94,0%	5%	10%	25%	25%	35%
Examenjaar	107,3%	1%	2%	9%	23%	65%
Totaal	92,5%	3%	12%	36%	25%	25%

Tabel B2-6 Ingeroosterde onderwijstijd naar schoolgrootte: schooljaar 2005-2006

	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Kleine scholen	92,3%	9%	35%	42%	14%
Grote scholen	93,1%	5%	32%	43%	20%
Totaal	92,7%	7%	33%	43%	17%

Tabel B2-7 Ingeroosterde onderwijstijd naar gemeenteomvang: schooljaar 2005-2006

	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Vier grote steden	94,6%	17%	0%	67%	17%
21 overige grote steden	90,3%	0%	53%	33%	13%
Overig	93,1%	7%	35%	40%	19%
Totaal	92,7%	7%	33%	43%	17%

Tabel B2-8 Ingeroosterde onderwijstijd naar regio: schooljaar 2005-2006

	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Noord	94,2%	10%	33%	29%	29%
Oost	93,2%	0%	25%	57%	18%
West	93,1%	7%	29%	49%	15%
Zuid	91,0%	12%	50%	21%	17%
Totaal	92,7%	7%	33%	43%	17%

Tabel B2-9 Ingeroosterde onderwijstijd naar denominatie, twee categorieën: schooljaar 2005-2006

	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Openbaar	92,2%	9%	33%	40%	17%
Niet-openbaar	93,1%	6%	33%	43%	18%
Totaal	92,7%	7%	33%	43%	17%

**Tabel B2-10 Ingeroosterde onderwijstijd naar denominatie, vier categorieën:
schooljaar 2005-2006**

	Ingeroosterde tijd als percentage van de norm in uren				
	Gemiddelde	Percentage van de scholen			
		< 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Openbaar	92,1%	9%	33%	40%	18%
Rooms-katholiek	94,0%	0%	35%	46%	19%
Protestants-christelijk	91,4%	10%	37%	42%	12%
Overig	94,8%	5%	27%	41%	28%
Totaal	92,7%	7%	33%	43%	17%

BIJLAGE 3
TABELLEN BIJ HOOFDSTUK 3
Tabellen lesuitval
Tabel B3-1 Spreiding lesuitval

	Percentage scholen	
	2004-2005	2005-2006
Minder dan 3% lesuitval	7,3%	6,8%
3%-4% lesuitval	9,8%	10,2%
4%-5% lesuitval	8,5%	5,7%
5%-6% lesuitval	13,4%	12,5%
6%-7% lesuitval	20,7%	14,8%
7%-8% lesuitval	11,0%	23,9%
8%-9% lesuitval	7,3%	6,8%
Meer dan 9% lesuitval	22,0%	19,3%
Totaal	100%	100%

Tabel B3.2 Reden van ontstaan naar percentage van de totale uitval, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van totale uitval	
	2004-2005	2005-2006
Ziekte	38,2%	31,5%
Bedrijfsvoering	39,9%	34,8%
- <i>Organisatie</i>	22,4%	20,0%
- <i>Verlof</i>	8,8%	7,7%
- <i>Scholing</i>	8,7%	7,1%
Vacature*	-	0,4%
Overig	6,7%	6,2%
Onbekend	15,4%	27,2%
Totaal	100%	100%

* Vorig jaar is deze categorie niet apart onderscheiden.

Tabel B3.3 Reden van ontstaan naar percentage van de totale uitval, exclusief reden 'onbekend'

	Percentage van totale uitval	
	2004-2005	2005-2006
Ziekte	45,1%	43,2%
Bedrijfsvoering	47,1%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	26,5%	27,4%
- <i>Verlof</i>	10,3%	10,6%
- <i>Scholing</i>	10,3%	9,7%
Vacature*	-	0,5%
Overig	7,9%	8,5%
Totaal	100%	100%

* Vorig jaar is deze categorie niet apart onderscheiden.

Tabel B3-4 Lesuitval naar maand

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Augustus	3,3%	3,7%
September	6,1%	6,0%
Oktober	6,3%	5,3%
November	7,2%	6,7%
December	7,4%	7,3%
Januari	6,2%	6,1%
Februari	8,0%	7,0%
Maart	7,2%	6,8%
April	8,0%	8,1%
Mei	7,5%	7,7%
Juni	5,4%	7,6%
Totaal	6,8%	6,7%

Tabel B3-5 Reden lesuitval naar maand: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

Percentage uitgevallen lessen							
	Ziek	Organi- satie	Verlof	Scho- ling	Vacatu- re	Overig	Onbe- kend
Augustus	0,6%	1,1%	0,4%	0,1%	0,2%	0,1%	1,2%
September	1,3%	1,4%	0,5%	0,4%	0,1%	0,3%	2,1%
Oktober	1,7%	1,2%	0,5%	0,5%	0,0%	0,3%	1,0%
November	2,6%	1,0%	0,5%	0,8%	0,0%	0,5%	1,3%
December	2,7%	1,2%	0,5%	0,4%	0,0%	0,4%	2,0%
Januari	2,5%	0,9%	0,5%	0,5%	0,0%	0,4%	1,3%
Februari	3,0%	1,2%	0,5%	0,5%	0,0%	0,4%	1,5%
Maart	2,5%	1,2%	0,5%	0,5%	0,0%	0,4%	1,7%
April	2,0%	1,9%	0,5%	0,5%	0,0%	0,6%	2,5%
Mei	1,5%	2,3%	0,6%	0,3%	0,0%	0,5%	2,5%
Juni	1,4%	1,4%	0,7%	0,3%	0,0%	0,5%	3,2%
Totaal	2,1%	1,3%	0,5%	0,5%	0,0%	0,4%	1,8%

Tabel B3-6 Reden lesuitval naar maand: schooljaar 2005-2006, exclusief 'reden onbekend'

Percentage van de totale uitval						
	Ziek	Organi- satie	Verlof	Scholing	Vacature	Overig
Augustus	22,6%	36,4%	22,2%	0,0%	0,0%	18,8%
September	23,1%	44,5%	15,6%	5,2%	7,0%	4,6%
Oktober	33,1%	35,1%	11,6%	10,2%	1,6%	8,4%
November	41,0%	28,8%	11,7%	10,8%	0,8%	6,9%
December	47,7%	19,1%	9,0%	15,3%	0,5%	8,3%
Januari	52,4%	18,7%	9,4%	10,7%	0,3%	8,5%
Februari	53,6%	21,4%	9,2%	8,1%	0,2%	7,5%
Maart	48,5%	24,0%	9,9%	9,4%	0,3%	8,0%
April	36,5%	34,3%	9,7%	8,8%	0,2%	10,4%
Mei	28,3%	44,0%	12,3%	5,8%	0,2%	9,5%
Juni	32,2%	32,6%	16,1%	7,5%	0,3%	11,4%
Totaal	43,3%	27,4%	10,6%	9,7%	0,5%	8,5%

Tabel B3-7 Lesuitval naar lesuur

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
1 ^e uur	7,0%	7,0%
2 ^e uur	5,8%	5,8%
3 ^e uur	5,4%	5,4%
4 ^e uur	5,6%	5,5%
5 ^e uur	6,3%	6,3%
6 ^e uur	7,8%	7,7%
7 ^e uur	9,7%	9,5%
8 ^e uur	10,8%	10,6%
9 ^e uur	10,7%	10,2%
Totaal	6,8%	6,7%

Tabel B3-8 Reden lesuitval naar onderwijstype: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van het totaal aantal ingeroosterde lessen					Totaal
	Vwo	Havo	Vmbo*	Brugklas	Onbekend**	
Ziekte	1,9%	2,0%	2,5%	1,8%	2,7%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,4%	2,4%	2,4%	1,9%	6,3%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,4%	1,3%	1,4%	1,1%	4,1%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,5%	0,6%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	1,4%	0,5%
Vacature	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Overig	0,3%	0,3%	0,5%	0,4%	0,3%	0,4%
Onbekend	1,8%	2,0%	1,8%	2,0%	1,1%	1,8%

* Inclusief het lwoo en vmbo-t.

** Van 99 procent van de ingeroosterde lessen is het onderwijstype bekend.

Tabel B3-9 Reden lesuitval naar onderwijstype: schooljaar 2005-2006, exclusief reden 'onbekend'

	Percentage van de totale uitval					Totaal
	Vwo	Havo	Vmbo*	Brugklas	Onbekend**	
Ziekte	40,6%	42,8%	45,0%	44,1%	28,9%	43,2%
Bedrijfsvoering	51,9%	50,2%	44,4%	46,0%	68,2%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	30,5%	28,3%	25,1%	26,5%	44,3%	27,4%
- <i>Verlof</i>	11,5%	11,9%	9,8%	10,3%	8,6%	10,6%
- <i>Scholing</i>	9,9%	10,0%	9,5%	9,2%	15,3%	9,7%
Vacature	0,3%	0,2%	0,7%	0,7%	0,0%	0,5%
Overig	7,2%	6,8%	9,8%	9,1%	2,9%	8,5%

* Inclusief het lwoo en vmbo-t.

** Van 99 procent van de ingeroosterde lessen is het onderwijstype bekend.

Tabel B3-10 Lesuitval naar vakgebied

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Talen	7,0%	6,7%
Exacte vakken	5,6%	5,8%
Economie, handel, administratie	6,0%	6,7%
Maatschappijleer, godsdienst	7,1%	7,2%
Culturele vorming/creatieve vakken, LO	8,4%	7,9%
Technische vakken	6,4%	6,6%
Sociale en verzorgende vakken	7,0%	8,2%
Totaal	6,8%	6,7%

Tabel B3-11 Reden lesuitval naar onderwijstype: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van het totaal aantal ingeroosterde lessen							
	Talen	Exact	Eco- nomie	Maat- schap pij	Cultu- reel- /LO	Tech- niek	Soc.- /verz	Totaal
Ziekte	2,3%	1,7%	2,2%	2,3%	2,3%	1,9%	2,6%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,2%	2,0%	2,0%	2,6%	3,0%	2,4%	2,7%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,2%	1,0%	1,0%	1,5%	1,9%	1,4%	1,5%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,5%	0,5%	0,5%	0,6%	0,6%	0,5%	0,6%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,4%	0,5%	0,6%	0,5%	0,5%	0,6%	0,6%	0,5%
Vacature	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%
Overig	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,6%	0,3%	0,5%	0,4%
Onbekend	1,7%	1,7%	2,1%	1,9%	2,0%	2,0%	2,3%	1,8%

Tabel B3-12 Reden lesuitval naar vak*: schooljaar 2005-2006, exclusief reden 'onbekend'

	Percentage van de totale uitval					
	Ziekte	Organi- -satie	Verlof	Scho- -ling	Vacatu- -re	Overig
Wiskunde	42,9%	23,7%	12,7%	11,5%	0,2%	8,9%
Nederlands	48,4%	22,3%	11,9%	8,2%	0,7%	8,5%
Engels	47,3%	25,3%	10,4%	8,9%	0,5%	7,7%
Lichamelijke opvoeding	31,8%	38,4%	9,9%	8,8%	0,0%	11,0%
Duits	45,6%	26,7%	9,5%	8,8%	0,0%	9,4%
Natuurkunde	41,7%	24,6%	11,4%	12,3%	1,6%	8,4%
Economie	48,0%	20,9%	10,8%	11,8%	0,4%	8,1%
Frans	45,0%	26,6%	12,7%	9,1%	0,0%	6,6%
Biologie	42,4%	26,7%	10,3%	10,1%	0,7%	9,9%
Geschiedenis	40,5%	31,4%	10,8%	10,2%	0,0%	7,1%
Aardrijkskunde	40,9%	29,7%	11,6%	10,6%	0,0%	7,3%
Maatschappijleer	45,2%	27,4%	9,9%	9,8%	0,4%	7,3%
Scheikunde	38,6%	29,1%	10,5%	14,8%	0,0%	7,1%
Handvaardigheid	38,3%	31,5%	10,4%	10,4%	0,1%	9,3%
Tekenen	50,4%	29,3%	8,2%	7,0%	0,2%	4,9%
Muziek	50,5%	20,9%	10,0%	6,1%	2,1%	10,4%
Techniek	46,4%	22,9%	10,4%	11,2%	0,1%	9,1%
Godsdienst/levensb. (Uiterlijke) verzorging	49,2%	21,3%	10,9%	9,3%	0,0%	9,4%
Klassieke talen	43,3%	26,1%	13,3%	9,5%	0,0%	7,7%
Klassieke talen	35,5%	40,8%	10,5%	7,7%	0,0%	5,4%
Totaal	43,2%	27,4%	10,6%	9,7%	0,5%	8,5%

* Van 87 procent van de lessen is het vak bekend.

Tabel B3-13 Reden lesuitval naar regio: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van het totaal aantal ingeroosterde lessen				
	Noord	Oost	West	Zuid	Totaal
Ziekte	2,1%	1,7%	2,6%	1,8%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,3%	1,9%	2,9%	1,8%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,1%	1,1%	1,7%	1,0%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,5%	0,4%	0,6%	0,5%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,7%	0,4%	0,6%	0,3%	0,5%
Vacature	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
Overig	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%
Onbekend	3,5%	1,5%	1,1%	2,9%	1,8%

Tabel B3-14 Lesuitval naar gemeenteomvang

	Percentage uitgevallen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Vier grote steden*	8,2%	5,1%
21 overige grote steden	6,4%	7,3%
Overig	6,6%	6,8%
Totaal	6,8%	6,7%

* Dit percentage is in 2005-2006 gebaseerd op zes scholen en in 2004-2005 op zeven scholen. Door de kleine aantallen kunnen de percentages tussen de jaren daardoor sterk verschillen.

Tabel B3-15 Reden lesuitval naar gemeenteomvang: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van het totaal aantal ingeroosterde lessen			
	G4	G21	Overig	Totaal
Ziekte	2,0%	2,2%	2,1%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,2%	2,2%	2,4%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,3%	0,5%	0,6%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,5%	0,4%	0,5%	0,5%
Vacature	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Overig	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%
Onbekend	0,5%	2,3%	1,9%	1,8%

Tabel B3-16 Reden lesuitval naar gemeenteomvang: schooljaar 2005-2006, exclusief reden 'onbekend'

	Percentage van de totale uitval			
	G4	G21	Overig	Totaal
Ziekte	43,5%	44,4%	42,9%	43,2%
Bedrijfsvoering	47,0%	45,1%	48,6%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	30,7%	26,5%	27,2%	27,4%
- <i>Verlof</i>	6,3%	9,8%	11,4%	10,6%
- <i>Scholing</i>	10,1%	8,7%	10,0%	9,7%
Vacature	0,0%	0,0%	0,7%	0,5%
Overig	9,5%	10,5%	7,8%	8,5%
Onbekend	43,5%	44,4%	42,9%	43,2%

Tabel B3-17 Reden lesuitval naar schooltype: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van het totaal aantal ingeroosterde lessen				Totaal
	Vmbo	Havo/vwo	Vmbo-tl/ havo/vwo	Brede sgm	
Ziekte	2,8%	1,6%	1,9%	2,2%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,7%	2,6%	2,2%	2,3%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,6%	1,5%	1,3%	1,2%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,4%	0,5%	0,4%	0,6%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,6%	0,5%	0,4%	0,5%	0,5%
Vacature	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Overig	0,6%	0,3%	0,3%	0,4%	0,4%
Onbekend	1,5%	1,4%	2,3%	1,8%	1,8%

Tabel B3-18 Reden lesuitval naar denominatie: schooljaar 2005-2006, inclusief reden 'onbekend'

	Percentage van het totaal aantal ingeroosterde lessen				Totaal
	Openbaar	RK	PC	Overig	
Ziekte	2,7%	2,0%	2,3%	1,1%	2,1%
Bedrijfsvoering	2,9%	2,8%	2,3%	1,1%	2,3%
- <i>Organisatie</i>	1,7%	1,7%	1,2%	0,7%	1,3%
- <i>Verlof</i>	0,6%	0,6%	0,6%	0,2%	0,5%
- <i>Scholing</i>	0,6%	0,4%	0,6%	0,2%	0,5%
Vacature	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Overig	0,4%	0,4%	0,4%	0,5%	0,4%
Onbekend	0,9%	1,3%	2,8%	2,4%	1,8%

Tabel B3-19 Reden lesuitval naar denominatie: schooljaar 2005-2006, exclusief reden 'onbekend'

	Percentage van de totale uitval				Totaal
	Openbaar	RK	PC	Overig	
Ziekte	44,1%	38,9%	45,9%	41,2%	43,2%
Bedrijfsvoering	47,7%	53,6%	46,5%	40,5%	47,7%
- <i>Organisatie</i>	27,9%	32,8%	23,6%	25,7%	27,4%
- <i>Verlof</i>	9,8%	12,6%	11,3%	7,9%	10,6%
- <i>Scholing</i>	10,0%	8,2%	11,5%	6,9%	9,7%
Vacature	1,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,5%
Overig	7,0%	7,5%	7,5%	18,3%	8,5%

Tabellen opvang en vervanging

Tabel B3-20 Opvang/vervanging naar maand

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Augustus	0,2%	0,6%
September	0,6%	0,9%
Oktober	0,7%	1,1%
November	0,7%	1,3%
December	0,8%	1,2%
Januari	0,6%	1,2%
Februari	0,8%	1,2%
Maart	0,8%	1,2%
April	0,8%	1,3%
Mei	0,6%	1,3%
Juni	0,6%	1,2%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-21 Opvang/vervanging naar dag van de week

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Maandag	0,6%	1,2%
Dinsdag	0,6%	1,2%
Woensdag	0,7%	1,2%
Donderdag	0,8%	1,2%
Vrijdag	0,7%	1,0%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-22 Opvang/vervanging naar lesuur

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
1 ^e uur	0,3%	0,7%
2 ^e uur	0,7%	1,3%
3 ^e uur	0,9%	1,5%
4 ^e uur	0,9%	1,5%
5 ^e uur	0,8%	1,3%
6 ^e uur	0,7%	1,1%
7 ^e uur	0,4%	0,7%
8 ^e uur	0,3%	0,5%
9 ^e uur	0,3%	0,3%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-23 Opvang/vervanging naar leerjaar

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Leerjaar 1	1,0%	1,7%
Leerjaar 2	0,9%	1,7%
Leerjaar 3	0,6%	0,9%
Leerjaar 4	0,4%	0,7%
Leerjaar 5	0,2%	0,6%
Leerjaar 6	0,2%	0,5%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-24 Opvang/vervanging naar onderwijstype*

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Vwo	0,4%	0,8%
Havo	0,3%	0,9%
Vmbo**	0,8%	1,2%
Brugklas	0,8%	1,6%
Onbekend/Combinatie	0,8%	2,8%
Totaal	0,7%	1,2%

* Dit betreft het type onderwijs van de uitgevallen les, dus niet het schooltype van de school.

** Inclusief het lwoo en vmbo-t.

Tabel B3-25 Opvang/vervangning naar vakgebied

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Talen	0,7%	1,3%
Exact	0,6%	1,0%
Economie, handel, administratie	0,5%	0,9%
Maatschappij, godsdienst	0,6%	1,1%
Culturele vorming/creatieve vakken, LO	0,8%	1,2%
Technische vakken	0,8%	0,9%
Sociale en verzorgende vakken	0,8%	1,3%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-26 Opvang/vervangning naar vak

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Wiskunde	0,6%	1,0%
Nederlands	0,8%	1,3%
Engels	0,8%	1,4%
Lichamelijke opvoeding	0,7%	1,1%
Duits	0,6%	1,3%
Natuurkunde	0,6%	1,0%
Economie	0,5%	0,9%
Frans	0,6%	1,3%
Biologie	0,6%	1,1%
Geschiedenis	0,7%	1,2%
Aardrijkskunde	0,7%	1,4%
Maatschappijleer	0,4%	0,6%
Scheikunde	0,3%	0,7%
Handvaardigheid	1,0%	1,0%
Tekenen	0,7%	1,3%
Muziek	0,7%	1,4%
Techniek	0,8%	1,1%
Godsdienst of levensbeschouwing	0,6%	1,1%
(Uiterlijke) verzorging	0,9%	1,3%
Klassieke talen	0,4%	0,7%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-27 Opvang/vervangning naar regio

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Noord	0,6%	1,1%
Oost	0,5%	0,9%
West	0,9%	1,3%
Zuid	0,5%	1,4%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-28 Opvang/vervangning naar gemeenteomvang

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Vier grote steden*	1,0%	1,6%
21 overige grote steden	0,5%	1,5%
Overig	0,7%	1,0%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-29 Opvang/vervangning naar schooltype

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Vmbo	1,1%	1,7%
Havo/vwo	0,7%	1,4%
Vmbo-tl/havo/vwo	0,6%	1,2%
Brede scholengemeenschap	0,6%	1,0%
Totaal	0,7%	1,2%

Tabel B3-30 Opvang/vervangning naar denominatie

	Percentage opgevangen lessen	
	2004-2005	2005-2006
Openbaar	0,7%	1,3%
Rooms-katholiek	0,7%	1,5%
Protestants-christelijk	0,6%	1,0%
Overig	0,8%	0,8%
Totaal	0,7%	1,2%

BIJLAGE 4
TABELLEN BIJ HOOFDSTUK 4
Gerealiseerde onderwijstijd
Tabel B4-1 Gerealiseerde onderwijstijd, lesuitval en gerealiseerde onderwijstijd: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijstype	Ingeroosterde onderwijstijd als percentage van de norm*	Lesuitval	Gerealiseerde onderwijstijd als percentage van de norm
1	Brugklas	86,1%	6,1%	80,9%
	Vmbo	87,0%	6,6%	81,3%
	Havo**	84,6%	5,0%	80,3%
	Vwo	84,5%	5,6%	79,8%
2	Brugklas	85,7%	6,1%	80,5%
	Vmbo	86,6%	7,1%	80,4%
	Havo	86,8%	6,4%	81,3%
	Vwo	86,4%	6,6%	80,8%
3	Brugklas**	81,0%	8,6%	74,1%
	Vmbo	86,0%	7,7%	79,4%
	Havo	85,3%	7,0%	79,4%
	Vwo	85,6%	7,1%	79,6%
4	Vmbo	110,3%	7,7%	102,0%
	Havo	94,1%	6,9%	87,6%
	Vwo	92,0%	6,8%	85,8%
5	Havo	104,5%	7,4%	96,9%
	Vwo	95,2%	6,9%	88,7%
6	Vwo	104,9%	7,7%	96,9%

* In tegenstelling tot tabel 4.1 uit de hoofdtekst wordt in deze tabel geen rekening gehouden met het feit dat zeventien scholen een afwijkende norm mochten hanteren.

** Deze combinatie komt slechts een enkele keer voor in de steekproef.

Tabel B4-2 Gerealiseerde onderwijstijd: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gem.*	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Onderbouw	80,9%	10%	34%	40%	13%	2%
Bovenbouw**	87,3%	14%	20%	20%	26%	21%
Examenjaar	98,8%	1%	8%	25%	23%	43%
Totaal	85,9%	9%	25%	33%	18%	14%

* Gem. = gemiddelde.

** Het gaat hier om de klassen 4 havo en 4/5 vwo.

Tabel B4-3 Gerealiseerde onderwijstijd naar leerjaar en onderwijstype: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijs- type	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
		Gem.*	Percentage van de scholen				
			< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
1	Brugklas	81,5%	9%	34%	35%	19%	3%
	Vmbo	82,3%	0%	43%	38%	19%	0%
	Havo**	81,1%	0%	55%	45%	0%	0%
	Vwo	80,4%	17%	25%	41%	18%	0%
2	Brugklas	81,0%	12%	32%	42%	10%	4%
	Vmbo	81,6%	7%	34%	40%	19%	0%
	Havo	81,7%	2%	33%	54%	8%	2%
	Vwo	81,4%	11%	27%	45%	16%	2%
3	Brugklas**	74,1%	37%	37%	27%	0%	0%
	Vmbo	79,8%	19%	34%	31%	13%	3%
	Havo	80,0%	9%	36%	45%	8%	1%
	Vwo	80,3%	14%	31%	41%	12%	3%
4	Vmbo	101,9%	1%	4%	22%	20%	53%
	Havo	87,6%	10%	20%	24%	31%	15%
	Vwo	85,8%	18%	23%	15%	23%	22%
5	Havo	96,9%	0%	11%	30%	24%	35%
	Vwo	88,7%	13%	16%	21%	25%	25%
6	Vwo	96,9%	2,2%	9,5%	24,4%	26,3%	38%

* Gem. = gemiddelde.

** Deze combinatie kwam in de steekproef weinig voor.

Tabel B4-4 Gerealiseerde onderwijstijd naar schoolgrootte: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70- 80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Kleine scholen	85,7%	2%	30%	33%	27%	8%
Grote scholen	86,6%	2%	19%	46%	29%	5%
Totaal	86,2%	2%	24%	40%	28%	7%

Tabel B4-5 Gerealiseerde onderwijstijd naar gemeenteomvang: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Vier grote steden	90,2%	0%	17%	17%	67%	0%
21 overige grote steden	82,6%	0%	33%	47%	20%	0%
Overig	82,3%	3%	23%	43%	21%	10%
Totaal	86,2%	2%	24%	40%	28%	7%

Tabel B4-6 Gerealiseerde onderwijstijd naar regio: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Noord	84,5%	12%	29%	35%	0%	24%
Oost	86,7%	0%	10%	61%	30%	0%
West	87,2%	2%	20%	36%	37%	6%
Zuid	84,0%	0%	46%	28%	18%	8%
Totaal	86,2%	2%	24%	40%	28%	7%

Tabel B4-7 Gerealiseerde onderwijstijd naar vakantieregio: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Noord	86,9%	3%	20%	38%	31%	8%
Midden	86,4%	2%	17%	45%	31%	5%
Zuid	84,7%	0%	40%	35%	19%	7%
Totaal	86,2%	2%	24%	40%	28%	7%

Tabel B4-8 Gerealiseerde onderwijstijd naar denominatie, twee categorieën: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Openbaar	84,7%	0%	38%	32%	25%	5%
Niet-openbaar	87,0%	3%	16%	45%	30%	7%
Totaal	86,2%	2%	24%	40%	28%	7%

Tabel B4-9 Gerealiseerde onderwijstijd naar denominatie, vier categorieën: schooljaar 2005-2006

	Gerealiseerde tijd als percentage van de norm in uren					
	Gemiddelde	Percentage van de scholen				
		< 70%	70-80%	80-90%	90-100%	≥ 100%
Openbaar	84,7%	0%	38%	32%	25%	5%
Rooms-katholiek	88,1%	0%	15%	45%	36%	5%
Protestants-christelijk	84,6%	4%	23%	47%	19%	7%
Overig	89,3%	5%	5%	41%	39%	10%
Totaal	86,2%	2%	24%	40%	28%	7%

Tabel B4-10 Gerealiseerde onderwijstijd in klokuren: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijstype	Norm*	Gemiddelde gerealiseerde tijd in klokuren
1	Brugklas	1067	864
	Vmbo	1067	868
	Havo**	1067	857
	Vwo	1067	851
2	Brugklas	1067	859
	Vmbo	1067	861
	Havo	1067	867
	Vwo	1067	862
3	Brugklas**	1067	791
	Vmbo	1067	843
	Havo	1067	847
	Vwo	1067	849
4	Vmbo	700	713
	Havo	1000	876
	Vwo	1000	858
5	Havo	700	678
	Vwo	1000	887
6	Vwo	700	678

* Voor het examenjaar van het vmbo gelden dit geen urenvoorschriften. We hebben ervoor gekozen een vergelijkbare norm te kiezen als voor havo en vwo (700 uur). Een aantal scholen heeft toestemming gekregen om 1000 uur onderwijstijd aan te bieden aan de onderbouw in plaats van 1067 uur.

** Deze combinatie kwam in de steekproef weinig voor.

Tabel B4-11 Spreiding gerealiseerde onderwijstijd in klokuren: schooljaar 2005-2006

Leerjaar	Onderwijstype	Gerealiseerde tijd in klokuren				
		Percentiel				
		Minimum	25	50	75	Maximum
1	Brugklas	601	807	858	937	1119
	Vmbo	716	809	865	915	1038
	Havo*	794	807	847	914	940
	Vwo	638	798	856	921	1038
2	Brugklas	649	804	865	905	1110
	Vmbo	677	813	857	921	1045
	Havo	713	806	874	897	1089
	Vwo	638	809	859	909	1100
3	Brugklas*	679	724	818	851	855
	Vmbo	635	747	825	919	1203
	Havo	594	784	856	900	1124
	Vwo	585	787	848	902	1145
4	Vmbo	355	620	708	798	986
	Havo	582	780	885	976	1104
	Vwo	550	763	846	987	1133
5	Havo	519	589	667	746	1066
	Vwo	629	767	896	1015	1202
6	Vwo	380	595	680	762	935

* Deze combinatie kwam in de steekproef weinig voor.

BIJLAGE 5

ITEMLIJST INTERVIEWS

Onderwijstijd

- Hoe wordt omgegaan met de onderwijstijd? Wordt de wettelijk vereiste onderwijstijd volledig ingeroosterd voor alle klassen? Zo nee, hoe worden de overige uren ingevuld? Hoe worden de keuzes hierbij gemaakt? Is er iets over onderwijstijd vermeld in de schoolgids? Informeert u de ouders ook via andere kanalen hierover?
- Verandert het basisrooster gedurende het schooljaar of blijft het hetzelfde? Waarom wordt daarvoor gekozen?
- Per 1 augustus 2006 worden de voorschriften voor de minimale onderwijstijd aangepast. Voor de eerste twee leerjaren van het VO en het derde leerjaar vwo/havo wordt de norm 1040 klokuren per schooljaar (nu bedraagt deze 1067 klokuren per schooljaar). Ook gaat er een norm gelden voor de bovenbouw van het vmbo (1000 klokuren in het derde leerjaar en 700 klokuren in het vierde leerjaar). Heeft dit nog gevolgen voor uw school? Hoe gaat u op deze wijzigingen inspelen?
- Verder zal er een nieuwe, ruimere omschrijving van het begrip onderwijstijd gaan gelden waar moderne lesvormen onder vallen, indien aan enkele randvoorwaarden wordt voldaan. Hoe gaat u inspelen op deze wijziging? Wordt er een nieuw of ander beleid ontwikkeld of sluit het beleid alleen meer aan bij de huidige praktijk?
- Wordt er op uw school al gebruikgemaakt van keuzewerktijd? Hoe is dat georganiseerd? Welke docenten begeleiden de leerlingen en hoe doen ze dat?

Lesuitval

- Is er beleid ontwikkeld om lesuitval te vermijden of terug te dringen? Vermeldt de schoolgids iets over uw beleid met betrekking tot lesuitval?
- Welke keuzes maakt u bij het laten uitvallen van lessen? Wordt er hierbij voorkeur gegeven aan bepaalde vakken, bepaalde uren, bepaalde dagen, bepaalde onderwijstypen of bepaalde klassen? Wordt lesuitval soms al van te voren verwerkt in het rooster?

- In hoeverre wordt uitval om schoolorganisatorische redenen beperkt en in hoeverre is er beleid om dit te voorkomen? Worden vergaderingen zoveel mogelijk buiten lestijd gepland of juist niet om het personeel te ontzien? Hoe gaat u in dit verband om met proefwerkweken? Hoeveel lesvrije dagen voor de leerlingen zijn er aan het begin en het eind van het schooljaar?
- In hoeverre wordt er op uw school gebruikgemaakt van vervanging bij uitval? Gebeurt dit alleen voor bepaalde klassen of onderwijstypen?
- Docenten hebben een normjaartaak van 1659 uur. De schoolleiding bepaalt de verhouding tussen lesgevende en niet-lesgevende taken. Heeft dit gevolgen voor het inzetten van de docent als vervanger c.q. het bestrijden van lesuitval?

BIJLAGE 6**REGIOINDELING VAN RBA-GEBIEDEN****Tabel B4-1 Regioindeling van RBA-gebieden**

RBA	Regio
Groningen	Noord
Friesland	Noord
Drenthe	Noord
IJssel-Vecht/Twente	Oost
Midden-IJssel/Veluwe	Oost
Arnhem/Oost-Gelderland/Rivierenland	Oost
Flevoland	Oost
Midden-Nederland	West
Noord-Holland-Noord	West
Zuidelijk Noord-Holland	West
Rijnstreek	West
Haaglanden	West
Rijnmond	West
Zeeland	Zuid
Midden- en West-Brabant	Zuid
Noordoost-Brabant	Zuid
Zuidoost-Brabant	Zuid
Limburg	Zuid

